

”Hyvä kohtelu - mitä se on?”
Opas hyvän kohtelun toteuttamiseen
lasten sijaishuollossa

Tarja Koski
Jenni Seppälä
Marianne Vänskä

Laurea-ammattikorkeakoulu

”Hyvä kohtelu - mitä se on?”
Opas hyvän kohtelun toteuttamiseen
lasten sijaishuollossa

Tarja Koski, Jenni Seppälä,
Marianne Vänskä
Sosionomi AMK
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2021

Tarja Koski, Jenni Seppälä, Marianne Vänskä

”Hyvä kohtelu -mitä se on?” Opas hyvän kohtelun toteuttamiseen lasten sijaishuollossa

Vuosi

2021

Sivumäärä 87

Hyvän kohtelun suunnitelma tuli lakisääteiseksi osaksi lastensuojeluyksiköiden omavalvontasuunnitelmaa vuoden 2020 alusta. Hyvän kohtelun suunnitelma on ajankohtainen ja tarpeellinen suunnitelma, jonka tarkoituksena on vahvistaa sijoitettujen lasten vaikuttamismahdollisuuksia ja osallisuutta, sekä luoda avoimuutta ja yhteisymmärrystä yhteisistä säännöistä ja toimintatavoista. Suunnitelman tavoitteena on lisäksi vähentää rajoitustoimenpiteiden käytön tarvetta lastensuojelussa.

Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Humanan, lastensuojelupalveluita tuottavan yrityksen kanssa. Asiakaskokemukset ovat tärkeitä työelämäkumppanille ja tämä opinnäytetyö vastaa myös yrityksen tavoitteeseen kehittää palveluiden laatua, asiakaslähtöisyyttä ja asiakkaiden hyvinvointia. Opinnäytetyön kehittämistehtävänä oli tuottaa hyvän kohtelun opas kahdeksaan tutkimukseen osallistuneeseen lastensuojeluyksikköön.

Teoriaosuudessa on käsitelty lasten oikeuksia, osallisuutta, lastensuojelua, sijaishuoltoa, sekä hyvää kohtelua ja sen käsitteitä. Opinnäytetyö on sekä tutkimuksellinen että toiminnallinen ja siihen liittyy vahvasti kehittämisen ote. Opinnäytetyössä tutkitaan kahdella määrällisellä eli kvantitatiivisella ja strukturoidulla menetelmällä lasten ajatuksia hyvästä kohtelusta. Lastensuojeluyksiköiden aikuisilta selvitettiin hyvän kohtelun suunnitelman toteutumista laadullisin eli kvalitatiivisin menetelmin strukturoidulla haastattelulomakkeella.

Tutkimuksissa kerätyn ja analysoidun tiedon pohjalta laadittiin hyvän kohtelun opas konstruktivistisen kehittämismallin mukaan. Tutkimuksen perusteella hyvää kohtelua toteutetaan lastensuojeluyksiköissä hyvän kohtelun suunnitelman mukaisesti. Opinnäytetyön kehittämistavoitteena oli oppaan avulla lasten osallistaminen hyvän kohtelun suunnitelman laatimiseen ja hyvän kohtelun tuominen läpinäkyväksi ja konkreettiseksi osaksi yksiköiden arkea. Hyvän kohtelun opasta suunniteltiin ja toteutettiin yhdessä työelämäkumppanin kanssa. Oppaasta saatu palaute on ollut positiivista ja sen tarve on ollut ilmeinen. Opas julkaistaan painettuna ja otetaan käyttöön kaikissa tutkimukseen osallistuneissa lastensuojeluyksiköissä.

Asiasanat: Hyvä kohtelu, sijaishuolto, osallisuus, rajoitustoimenpiteet

Tarja Koski, Jenni Seppälä, Marianne Vänskä

“Good treatment -What is it?” A guide to implementing good treatment in child foster care

Year

2021

Pages

87

A plan for good treatment became a statutory part of the child protection units' self-monitoring plan in the beginning of 2020. The Good Treatment Plan is a timely and necessary plan that aims to strengthen the empowerment and inclusion of placed children. It also creates transparency and consensus on common rules and practices. The plan also aims to reduce the need for restrictive measures in child protection.

The thesis has been implemented in collaboration with Humana, (a private company providing child welfare services). The thesis also corresponds to the Humana's goal to develop service quality, customer orientation and customer well-being. The aim of this thesis was to produce a guide for good treatment in the eight child protection units that participated in the study.

The theoretical part handles; children's rights, inclusion, child protection, foster care, as well as good treatment and its concepts. The thesis has a strong developmental approach. In this thesis we used two research methods, (quantitative and structured), to examine children's thoughts on good treatment. We used a structured interview form to collect data from the staff working in the child protection units.

Based on the information collected and analyzed in the studies, a Good Treatment Guide was developed according to a constructivist development model. The aim of the thesis development was to make a guide on how to involve children in the preparation of a good treatment plan and how to make good treatment a transparent and concrete part of the everyday life. The Good Treatment Guide was designed and implemented together with a working life partner. The feedback from the guide has been positive and the need for it has been obvious. The guide will be published in print and will be implemented in all child protection units that participated in the study.

Keywords: Good treatment, Foster care, Participation, Restrictive measures

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Lasten oikeudet	9
3	Hyvä kohtelu.....	11
3.1	Hyvä kohtelu ja kohtaaminen.....	11
3.2	Lapsen itsemääräämisoikeus.....	12
3.3	Osallisuus	13
3.4	Toimijuus	14
4	Lastensuojelu ja sijaishuolto.....	15
4.1	Lastensuojelun tehtävät.....	15
4.2	Sijaishuolto	16
4.3	Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma osana omavalvontasuunnitelmaa	17
4.4	Sijoitettujen lasten fyysinen ja psyykinen terveydentila ja sijoitukseen vaikuttavat syyt	18
5	Rajojen asettaminen lapsen kasvatuksessa	19
5.1	Kasvatukselliset rajat	20
5.2	Rajoitustoimenpiteet sijaishuollossa	21
5.2.1	Yhteydenpidon rajoittaminen.....	22
5.2.2	Aineiden ja esineiden haltuunotto ja omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen	22
5.2.3	Henkilöntarkastus ja henkilönkatsastus	23
5.2.4	Kiinnipitäminen, liikkumisvapauden rajoittaminen ja luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen.....	23
5.2.5	Eristäminen ja erityinen huolenpito	24
5.2.6	Rajoitustoimenpiteiden kirjaaminen ja lapsikohtainen arviointi.....	25
6	Opinnäytetyön tutkimuksellinen osuus	25
6.1	Lasten ja nuorten tutkimuksen tutkimuskysymys.....	26
6.2	Lasten ja nuorten tutkimusmenetelmän kuvaus	26
6.3	Lasten ja nuorten aineiston keruu	27
6.3.1	Lasten tutkimuksen lomakkeen laadinta	30
6.3.2	Nuorten tutkimuksen lomakkeen laadinta	32
6.4	Lasten ja nuorten aineiston analyysimenetelmä	34
6.4.1	Lasten tutkimustulokset ja johtopäätökset.....	34
6.4.2	Nuorten tutkimustulokset ja johtopäätökset.....	37
6.5	Aikuisten tutkimus ja tutkimuskysymys	42
6.5.1	Aikuisten tutkimusmenetelmän kuvaus.....	42
6.5.2	Aikuisten tutkimuksen aineiston keruu	43

6.5.3	Aikuisten aineiston analysointi	44
6.5.4	Aikuisten tutkimustulokset ja johtopäätökset	44
6.6	Tutkimusten luotettavuus ja eettisyys	46
7	Hyvän kohtelun opas	48
7.1	Prosessi oppaan teosta.....	48
7.1.1	Aloituskvaihe.....	50
7.1.2	Suunnitteluvaihe	50
7.1.3	Esivaihe.....	51
7.1.4	Työstövaihe	51
7.1.5	Tarkistusvaihe	56
7.1.6	Viimeistelyvaihe.....	58
7.1.7	Valmis tuotos	58
8	Pohdinta.....	59
	Lähteet	64
	Kuviot	68
	Taulukot	68
	Liitteet.....	69

1 Johdanto

Lastensuojelulle on nyt tarvetta enemmän kuin koskaan. Globaali Covid-19 epidemia ja kevään 2020 koulujen sulkeminen, lasten etäopetukseen siirtyminen, harrastusten keskeytyminen ja turvallisten aikuiskontaktien väheneminen näkyvät lasten ja nuorten pahoinvoinnin lisääntymisenä. Perheiden ja vanhempien taloudellinen ja sosiaalinen pärjääminen on heikentynyt, jonka vuoksi vanhemmuuden tuen tarve on lisääntynyt. (Valtioneuvosto 2020). Lastensuojelun tarve ja yhteiskunnallinen merkitys tiedostetaan, mutta se uutisoidaan usein negatiivisessa valossa.

Lastensuojelussa vastataan entistä monimuotoisempiin ja vakavampiin lasten haasteisiin, esimerkiksi lasten itseään vahingoittava käyttäytyminen, psyykkinen huonovointisuus, päihteiden käyttö ja rikollisuus ovat yhä useammin isoja haasteita, joiden äärellä lastensuojeluyksiköissä työskennellään. Tarvitaan keinoja vastata erityisen haastavien lasten tarpeisiin, mutta myös keinoja lisätä lastensuojelussa olevien lasten kuulluksi tulemistä ja omiin asioihinsa vaikuttamista ja tätä kautta lisätä lastensuojelun henkilöstön ja lasten välistä luottamusta ja avointa vuorovaikutusta.

Lapsi on ensisijaisesti aina arvokas, ainutkertainen ja kehittyvä lapsi, vaikka hän olisi lastensuojelun asiakas tai hänellä olisi diagnooseja ja oireita. Lapsen kunnioittamisen on ohjattava kaikkia käytännön valintoja myös sijaishuollossa - on tärkeää tunnistaa lapsen perustarpeet, kehityksen vaiheet ja ikäkauden mukaiset tarpeet. Sijaishuollossa lapsikeskeisen vuorovaikutuksen ja sujuvan arjen tavoitteena on hoitaa lasta ja vaikuttaa myönteisesti hänen kehitykseensä. (THL 2021a)

Työmme lastensuojelun sijaishuollossa on mitä suuremmassa määrin vuorovaikutustyötä. Lapsen välittävä ja arvostava kohtelu ja kohtaaminen - kuuleminen, huomiointi, ystävällinen asenne ja aito kiinnostus lapsen asioista ja elämästä muodostaa yhden työntekijöiden tärkeimmistä työtehtävistä. Lapselle on tärkeää huomata, että hän on aikuisille merkityksellinen ja aikuiset viihtyvät hänen seurassaan. Lapsen mielipiteen selvittäminen ja sen huomioiminen ikätasoisesti, asioiden perustelu ja lapsen mukaan ottaminen yhteiseen päätöksentekoon tuovat lapselle tunteen osallisuudesta ja vaikuttamismahdollisuuksista. Lapsen itsetuntoa ja ainutlaatuisuutta on tärkeä vahvistaa ihailemalla hänen taitojaan, osaamistaan ja vahvuuksiaan. Lapsi tarvitsee kannustusta ja tukea, myös haastavissa ja hankalissa tilanteissa tulevaisuuteen katsominen ja voimavarakeskeisyys vahvistavat tunnetta tilanteista yli pääsemiseen ja selviytymiseen. Hellyys ja huomionosoitukset tuovat turvaa etenkin pienemmille lapsille,

mutta myös isommat lapset viettävät mielellään aikaa aikuisen kainalossa tai ottavat vastaan jalka- tai hartiahieronnan.

Työtä lastensuojelun sijaishuollossa ohjaa vahvasti lastensuojelulaki, joka vuoden 2020 alusta alkaen on velvoittanut palveluntuottajia laatimaan Hyvän kohtelun suunnitelman yhteistyössä yksikköön sijoitettujen lasten kanssa (Lastensuojelulaki 542/2019 61b §). Hyvän kohtelun suunnitelma on ajankohtainen ja tarpeellinen suunnitelma, jonka tarkoituksena on vahvistaa lasten vaikuttamismahdollisuuksia ja osallisuutta sekä luoda avoimuutta ja yhteisymmärrystä yhteisistä säännöistä ja toimintatavoista. Suunnitelman tavoitteena on lisätä lastensuojelun asiakkaiden toimijuutta ja kuulluksi tuleamista sekä vähentää rajoitustoimenpiteiden käytön tarvetta lastensuojelussa. (THL 2020a.)

Lastensuojelulain muutosten tavoitteena on vahvistaa sijoitetun lapsen oikeutta hyvään kohteluun, huolenpitoon, valvontaan sekä ihmisarvoa kunnioittavaan kohteluun. Laissa tarkennetaan rajoitusten käytölle asetettavia yleisiä edellytyksiä sekä täsmennetään rajoitustoimenpiteiden kirjaamisvaatimuksia. Lain muutosten painopiste on ennakkolisissa keinoissa, joiden tavoitteena on ehkäistä haastavien tilanteiden syntyä ja rajoitustoimenpiteiden tarvetta. (STM 2020.)

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä yksityisen lastensuojelupalveluita tuottavan organisaation kanssa. Työelämäkumppanin toiminnan perustana on vastuulliset palvelut, joissa asiakas voi kokea olevansa aktiivinen toimija. Asiakaskokemukset ovat merkityksellisiä työelämäkumppanille ja tämä opinnäytetyö vastasi myös organisaation tavoitteeseen kehittää palveluidensa laatua, asiakaslähtöisyyttä ja asiakkaiden hyvinvointia. Opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen osallistui työntekijöitä ja lapsia kahdeksasta lastensuojeluyksiköstä, kaikilla oli mahdollisuus osallistua kehittämistyöhön tutkimuslomakkeisiin vastaamalla.

Tutkimukseen osallistuneissa lastensuojeluyksiköissä on laadittu hyvän kohtelun suunnitelmat lain veloitteen mukaisesti, yhteistyössä lasten kanssa vuoden 2019 lopussa. Tarve kehittämistyölle tuli esiin usean tutkimukseen osallistuneen työyhteisön taholta, toivottiin, että hyvän kohtelun suunnitelma saataisiin nykyistä konkreettisempaan muotoon ja arjen työkaluksi päivittäiseen työhön. Opinnäytetyössä selvitettiin lomaketutkimusten avulla kahdeksan lastensuojeluyksikön lasten ja aikuisten ajatuksia, joiden avulla hyvän kohtelun suunnitelma saadaan osaksi lastensuojeluyksiköiden arkea ja vahvistamaan lasten itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta. Hyvä kohtelu ja tärkeän teeman esille nostaminen lisäävät koko yhteisön hyvinvointia ja parantavat tiedon kulkua ja turvallisuuden tunnetta niin lapsilla kuin aikuisillakin.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kyselylomakkein selvittää lastensuojelulaitosten työntekijöiden ja lasten näkemyksiä hyvästä kohtelusta ja sen kehittämisestä. Opinnäytetyön päämääränä oli kehittää lastensuojelutyön laatua ja kohtaamisten sisältöä ja antaa lapsille ja työntekijöille konkreettinen työkalu hyvän kohtelun käsittelyyn ja toteuttamiseen.

Opinnäytetyön kehittämistehtävänä oli tuottaa hyvän kohtelun -opas tutkimukseen osallistuviin lastensuojeluyksiköihin. Tutkimuskysymys oli seuraava: millainen opas palvelee Hyvän kohtelun suunnitelman jalkauttamisessa yksiköiden arkeen?

Vastausten ja lastensuojelulaissa määritellyn hyvän kohtelun suunnitelman sisällön perusteella yksiköiden käyttöön laadittiin hyvän kohtelun opas, joka palvelee sekä lapsia että aikuisia hyvän kohtelun toteuttamisessa. Oppaan tarkoituksena on lisätä lastensuojelun sijaishuollossa asuvien lasten tietoisuutta omista oikeuksistaan sekä vahvistaa lasten vaikuttamismahdollisuuksia, toimijuutta ja osallisuutta sekä parantaa lasten ja työntekijöiden välistä avoimuutta. Tavoitteena on lisätä lasten tietoa rajoitustoimenpiteistä ja niiden perusteista sekä mahdollistaa kaikille lapsille yhtenäisen tiedon antaminen. Hyvän kohtelun ja lasten oikeuksien pohtiminen vahvistaa myös työntekijöiden yhtenäisten työkäytäntöjen luomista, parhaimmillaan se voi antaa koko työyhteisölle eväitä arjen lastensuojelutyön laadun ja sisällön kehittämiseen yhdessä lasten kanssa.

Opinnäytetyön tietoperustassa kuvaamme lapsen oikeuksia, hyvää kohtelua ja siihen liittyviä käsitteitä, lastensuojelua ja sijaishuoltoa sekä lastensuojelulain sisältöä hyvän kohtelun suunnitelman ja rajoitustoimenpiteiden osalta. Rajoitustoimenpiteet esittelemme mahdollisimman kattavasti, koska niiden käyttö, perustelu ja ennaltaehkäisy on keskeinen osa hyvän kohtelun suunnitelmaa. Esittelemme lyhyesti tutkimukset sijoitettujen lasten fyysisestä ja psyykkisestä terveydentilasta sekä sijoitukseen johtaneista syistä, näiden tarkoituksena on avata lukijalle lastensuojelutarpeeseen johtavia yleisiä syitä ja kuvata sijaishuollossa olevien lasten terveydentilaa yleisellä tasolla.

Aiheemme on ajankohtainen lastensuojelulain hyvän kohtelun suunnitelman myötä. Hyvän kohtelun suunnitelman tarkoituksena on tukea lasten itsemääräämisoikeutta sekä luoda avoimuutta ja yhteisymmärrystä yhteisistä säännöistä ja toimintatavoista (THL 2020a). Lapsen osallisuuden lisääminen ja vahvistaminen on nostettu painopistealueelle myös lastensuojelun laatusuosituksessa 2019 (Malja, Puustinen- Korhonen, Petrelius & Eriksson 2019, 13). Valviran sosiaali- ja terveysalan valvonnassa lastensuojelun valvonta, etenkin omavalvontasuunnitelmien osalta, sekä lasten oikeuksien ja itsemääräämisoikeuden toteutumisen osalta, on nostettu valvonnan kohteiksi vuosille 2020-2023. (Valvira 2021, 3, 16)

2 Lasten oikeudet

Ihmisoikeudet ovat kaikille kuuluva oikeus ja nämä oikeudet on määritelty kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Nämä kaikki ihmisoikeudet kuuluvat myös lapsille ja nuorille. Lapsille on myös turvattu heille kuuluvat oikeudet erillisellä lapsen oikeuksien sopimuksella. Tämä sopimus on hyväksytty YK:n yleiskokouksessa vuonna 1989 ja meillä Suomessa se on ollut

voimassa vuodesta 1991 laintasoisena. Jokaisella lapsella tulee olla oikeus hyvään elämään ja kasvuun. (Lapsen oikeudet 2020.)

YK:n lapsenoikeuksien yleissopimuksessa on 54 artiklaa, jotka koskevat lapsia ja heidän oikeuksiaan. Sopimus pitää sisällään muun muassa kuinka jokaisen lapsen tulee olla oikeutettu erityiseen huolenpitoon ja apuun. Aina lapsen oikeudet eivät toteudu parhaalla mahdollisimmalla tavalla ja tämän takia on tärkeää, että vanhemmat, ammattilaiset ja myös lapset itse tuntevat omat oikeutensa. Näin epäkohtiin on yksinkertaisempaa puuttua. (Lapsen oikeudet 2020.)

Viranomaiset valvovat ja seuraavat lapsen oikeuksien toteutumista. Tässä on eri viranomaisilla paljon erilaisia rooleja, koska lapsen oikeudet ovat laaja-alainen kokonaisuus. Suomessa tällaisia ovat eduskunnan oikeusasiamies, lapsiasiavaltuutettu, sosiaaliasiamies ja potilasasiamies ja aluehallintovirastot (valvovat lastensuojelua ja varhaiskasvatusta ja myös terveydenhoitoa). Yksittäisillä lapsilla tai myös lapsiryhmillä on nykypäivänä mahdollista tehdä valitus myös YK:n lapsen oikeuksien komitealle. (Lapsen oikeudet 2020.)

Hyvän kohtelun suunnitelmalla halutaan turvata sijaishuollossa asuvien lasten ja nuorten oikeudet sekä saada heidän äänensä kuuluviin. Lastensuojelutyössä halutaan korostaa lapsen ja nuoren ihmisarvoista kohtelua ja samalla heidän yksityisyytensä suojaa. Tämä näkyy sijaishuollon arjessa esimerkiksi niin, että kaikki lapsen ja nuoret nähdään yhdenvertaisina, syrjimättöminä ja kaikki saavat kunnioittavaa kohtelua osakseen. Lapsen etu tulee aina huomioida, kun mietitään lastensuojelun tarvetta tai lähdetään sitä toteuttamaan. Tässä tulee miettiä lapsen etu edellä, mitä eri toimenpiteitä ja ratkaisuja käytetään, jotta nämä turvaavat lapsen edun. (Malja, ym. 2019, 12-13.)

Palvelun ja tuen antajilla on erittäin iso vastuu; vastuu kunnioittaa yksilöä, vastuu kuunnella autettavaa sekä vastuu auttaa. Keskustelimme työelämäkumppanimme kanssa heidän lastensuojelutyötänsä ohjaavista arvoista, jotka ovat: sitoutuminen, vastuullisuus ja kohtaaminen. Sitoutumisella tarkoitetaan työntekijän positiivista asennetta omaa organisaatiotansa, työyhteisöä, sen toimintatapoja ja arvoja kohtaan. Siinä korostuu tahto ja halu olla mukana. Sitoutuminen on hyvän asiakaslähtöisen työn ja asiakkaiden tarpeiden tukemisen perusta. Vastuullisen toiminnan lähtökohtana on asiakkaan tunteminen ja hänen etunsa mukaisesti toimiminen. Vastuullisuutta on myös huolehtia henkilöstön hyvinvoinnista ja ympäristöstä sekä tehdä yhteiskunnallisesti vastuullista työtä. Vastuullisuutta on käyttää valtaa vastuullisesti, lähtökohtana on aina asiakkaan turvallisuus ja hyvinvointi. Hyvään kohtaamiseen tarvitaan keskittymistä, läsnä olemista, välittämistä, toisen kuuntelemista ja ymmärtämistä, huomioiden ihmisen yksilöllinen elämänsä. Näin mahdollistuu kohtaamisen ilo. Kohtaamiseen tarvitaan myös oman heikkouden ja epätäydellisyyden tunnustamista. (Humana 2020)

3 Hyvä kohtelu

Lasten hyvä kohtelu on noussut entistä tärkeämmäksi puheenaiheeksi lastensuojelulain uudistuksen myötä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella on parasta aikaa käynnissä Kysy ja kuuntele -hanke (2019-2021), jossa tutkitaan sijoitettujen lasten ja nuorten kokemuksia, kohtelua ja hyvinvointia. Erityisesti tavoitteena on tutkia sitä, millaiset tekijät lisäävät lasten hyvinvointia. Lisäksi tutkitaan lasten systemaattista kuulemistä ja sijaishuollossa ilmeneviin epäkohtiin puuttumista helpottavia ja hankaloittavia tekijöitä. Tutkimushankkeen tehtävänä on vaikuttaa sosiaalityön ammattikäytäntöihin. Pyrkimyksenä on, että tulevaisuudessa kaikkia sijoitettuja lapsia ja nuoria kuultaisiin säännöllisesti, ja tutkimustietoa lasten hyvinvoinnista kerättäisiin jatkuvasti. (THL 2019a)

Määriteltäessä hyvää kohtelua, voimme kokemuksen perusteella todeta sen olevan toisen ihmisen inhimillistä huomioon ottamista, kohteliasta, ystävällistä, arvostavaa, empaattista ja asiallista käyttäytymistä ja kohtaamista. Hyvään kohteluun liitetään usein vastavuoroisuus, toisen ihmisen tunteiden ja tarpeiden huomioon ottaminen kohtaamisissa ja yhteisten asioiden päätöksenteossa. Hyvä kohtelu ymmärretään usein hyväksi käyttäytymiseksi ja hyväksi vuorovaikutustaidoiksi.

Sosiaalihuollon asiakkaana myös lapsella on yhtäläinen oikeus hyvään palveluun ja hyvään kohteluun kuin aikuisillakin. Lain sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000, 1 §) tarkoituksena on edistää asiakaslähtöisyyttä ja asiakassuhteen luottamuksellisuutta. Asiakkaan ihmisarvoa ei saa loukata vaan hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään on kunnioitettava, lisäksi asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkielenensä ja kulttuuritaustansa on huomioitava palveluita toteutettaessa. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 4 §.)

Lastensuojelun laatusuosituksen (2019) mukaan lapsen hyvän kohtelun perusteena on lapsen oikeuksien sopimus. Lapsen hyvään hoitoon ja kasvatukseen kuuluu lapsilähtöinen työskentely ja lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioiminen. Lastensuojelun toiminnassa korostuu asiakkaiden ihmisarvoinen kohtelu ja yksityisyyden suoja. Hyvä kohtelu näkyy lasten yhdenvertaisena, syrjimättömänä ja kunnioittavana kohteluna. (Malja ym. 2019, 46.)

3.1 Hyvä kohtelu ja kohtaaminen

Hyvän vuorovaikutus on tärkeässä roolissa lastensuojelutyötä tehdessä. Tähän kuuluu myös toisten kunnioittaminen. Lapset ja nuoret tulee kohdata arvostavalla tavalla, missä inhimillisyys ja empatia korostuvat. Lastensuojelun työntekijöiltä vaaditaan erityistä osaamista vuorovaikutuksen osalta ja heillä täytyy olla kyky ottaa huomioon lastensuojelun toimintaympäristön erityispiirteet. Erityispiirteitä on esimerkiksi viranomaisrooliin liittyvä valta. Lasten sijoitus- ja huostaanottotilanteessa täytyy olla kyky käsitellä asiaa ja vaikeaa tilannetta

rakentavasti ja kiireettömästi. Lapselle täytyy puhua avoimesti ja yhteistyön lapsen ja hänen vanhempiansa tai läheistensä kanssa täytyy sujua. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 15.)

Lapsen edun mukainen työskentely velvoittaa kaikkia lapsen kanssa työskenteleviä, se edellyttää lapsen ja hänen perheensä elämäntilanteeseen tutustumista ja luottamuksen rakentamista. Tavoitteena on lisätä lapsen hyvinvointia. Työskentelyä ohjaavat periaatteet ovat oikeudenmukaisuus, avoimuus, luotettavuus ja turvallisuus. (Malja ym. 2019, 13.) Lapsen etu arvioidaan aina yksilöllisesti, ja siihen vaikuttavat esimerkiksi lapsen ikä ja kehitystaso. Malja (2019, 49) korostaa, että mitä kehittyneempi lapsi on, sitä suurempi painoarvo on hänen omilla näkemyksillään.

Aina kun kahden ihmisen elinpiirit koskettavat toisiaan, tapahtuu aitoa kohtaamista. Kohtaaminen on luonnollista ja aitoa, kasvokkain jaetaan ilot ja surut. Kohtaaminen ei ole suorittamista vaan läsnäoloa, välittämistä ja myös tunteiden jakamista. Aina ei vastauksia tarvitse olla valmiina. (Pihlaja & Vainio 2019, 16.)

Lastensuojelu ja siinä tehtävä työ on arvosidonnaista. Sitä tehdään lapsen etu edellä, ollaan lapsen puolella ja lasta varten. Lastensuojelun keskeisimmät arvot pohjautuvat Suomen perustuslakiin ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Taustalla on myös ihmisyyttä ja ihmisoikeuksia korostavat kansainvälisesti hyväksytyt arvot. Kaikilla lapsilla on oikeus erityiseen suojeluun ja huolenpitoon. Tämän avulla autetaan lasta selviytymään hankalista tilanteista ja turvataan lasten ja aikuisten tasa-arvoinen asema yhteiskunnassamme. (THL 2020b.)

3.2 Lapsen itsemääräämisoikeus

Lasten oikeuksia suojelevat YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja Suomen lainsäädäntö. Lapsen oikeudesta vaikuttaa omiin asioihinsa ja esittää mielipiteensä ja toivomuksensa on säädetty lastensuojelulaissa, perustuslaissa, sosiaalihuoltolaissa sekä laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Suomen perustuslain (731/1999) 6 §:ssä todetaan, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Lapsen itsemääräämisoikeudessa on kyse henkilökohtaisesta vapaudesta, fyysisestä ja psyykkisestä koskemattomuudesta sekä yksityisyyden suojasta. Itsemääräämisoikeutta voidaan rajoittaa vain, kun rajoittaminen perustuu lakiin. Yksilöllä on vapaus itse määrätä häntä itseään koskevista asioista. Itsemääräämisoikeuden käyttö edellyttää kykyä tehdä päätöksiä itsenäisesti, saatavilla olevan informaation pohjalta sekä kykyä ymmärtää päätösten seuraukset. (Helander 2014, 7.)

Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000, 10 §) todetaan, että alaikäisen asiakkaan toivomukset ja mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä

ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat alaikäistä, on ensisijaisesti otettava huomioon alaikäisen etu.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014 32 §) mukaan sosiaalihuollon tarvetta arvioitaessa, lasta ja nuorta koskevaa päätöstä tehtäessä sekä sosiaalihuoltoa toteutettaessa lapsen ja nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin on kiinnitettävä erityistä huomiota. Lapselle on turvattava hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla mahdollisuus saada tietoa häntä koskevassa asiassa ja esittää siitä mielipiteensä ja toivomuksensa.

Lastensuojelulain (417/2007 5 §) mukaan lapselle on hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla turvattava oikeus saada tietoa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa ja mahdollisuus esittää siinä mielipiteensä. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa, lasta tai nuorta koskevaa päätöstä tehtäessä ja lastensuojelua toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen tai nuoren mielipiteisiin ja toivomuksiin.

Lastensuojelun laatusuosituksessa ohjeistetaan sijaishuoltoa mahdollistamaan lapsen osallisuus laitoksen päätöksentekoon ja arjen suunnitteluun. Lapsen mielipiteet ja toivomukset on selvitettävä ja ne on huomioitava mahdollisuuksien mukaan. Lapselle on perusteltava tehdyt ratkaisut ja annettava tietoa ikä- ja kehitystaso huomioiden. Lapsen osallisuutta, näkemysten esiin tuomista sekä itsensä ilmaisua on tuettava ja vahvistettava lapsen oman mielipiteen esiintuomista päätöksentekotilanteissa. Aikuisten on toimittava niin, että lapsi kokee näkemyksensä ja mielipiteensä huomioitavan ja niillä olevan merkitystä. (Malja ym. 2019, 67.)

3.3 Osallisuus

Osallisuus on tunne, että ihminen kuuluu johonkin. Hän on osa jotain kokonaisuutta ja hän on siinä merkityksellinen. Osallisuus on myös sitä, että ihmisellä on mahdollisuus vaikuttaa häntä koskeviin asioihin ja vaikuttaa omaan elämänsä kulkuaan. Osallisuus on myös kuulluksi tuleminen. (THL 2020c.)

Osallisuuden viitekehystä rakentanut työryhmä esittää osallisuuden muodostuvan kolmesta osa-alueesta: 1) osallisuudesta omaan elämään 2) osallisuudesta erilaisiin vaikuttamisprosesseihin palveluissa, lähipiirissä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa ja 3) paikallisesta osallisuudesta, jossa yksilö voi liittyä erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin sekä merkityksellisiin ja arvokkuutta lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. Osallisuutta voidaan lisätä kohtuullisella toimeentulolla, tarpeisiin vastaavilla palveluilla ja mahdollistamalla yhteyksiä muihin ihmisiin. Toisaalta on tärkeää vaalia yksilön itsemääräämisoikeutta, elämän ennakoitavuutta, hallittavuutta ja toimintaympäristön ymmärrettävyyttä. Osallisuuden määrittelyssä tuodaan esiin filosofi Hegelein ajatus siitä, että ihmisen on oltava ensin arvokas muiden silmissä voidakseen olla sitä omissa silmissään. Osallisuus omassa elämässä merkitsee sitä, että voi elää kuultuna, nähtynä, ymmärrettynä, arvostettuna ja merkityksellisenä osana erilaisia suhteita ja ryhmiä.

(Isola ym 2017, 23.) Kuten Isola edellä kuvaa lapsi kuuluu elämässään monenlaisiin tärkeisiin ja merkityksellisiin ryhmiin ja kokonaisuuksiin, hän on osa perhettään ja sukuaan, osa kavერიpiiriään, koulussa osa luokkaansa ja harrastuksissa osa harrastusryhmäänsä. Lastensuojelulaitoksessa asuva lapsi on myös osa yksikön lapsiryhmää ja osa yhteisöä. Lapsella on näissä ryhmissä omanlaisensa merkittävä rooli ja erilaisiin ryhmiin kuuluminen opettaa lasta ilmaistamaan oman mielipiteensä ja vahvistaa lapsen kykyä vaikuttaa omiin ja yhteisiin asioihin.

Lastensuojelulaissa lapsen osallisuudella tarkoitetaan, että lapsella on oikeus omiin mielipiteisiin ja toivomuksiin ja lastensuojelun täytyy ottaa ne huomioon. Lapsen mielipide täytyy selvittää niin, ettei siitä ole haittaa lapsen ja hänen vanhempiansa tai muiden läheisten suhteisiin. Kun lapsen mielipidettä selvitetään, ei lapselle saa antaa sellaista tietoa, mikä voisi vaarantaa hänen kehitystään tai muuten olisi vastoin lapsen muuta yksityistä etua. (Lastensuojelulaki 417/2007 20 §.) Lapsen ja hänen vanhempiansa täytyy olla mukana, kun sijaishuoltoa suunnitellaan ja heidän osallisuuttaan on sen aikana turvattava. Lapsella on perusoikeutena tulla kuulluksi ikätasoisesti häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa toimissa. Perustuslaissa todetaan, että lapsia tulee kohdella yksilöinä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskevien asioiden käsittelyyn kehitystasonsa mukaan. Lastensuojelulaki velvoittaa lapsen sosiaalityöntekijän valvomaan lapsen etua ja sen toteutumista. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on avustaa lasta tai nuorta puhevallan käytössä ja tarvittaessa ohjata lapsi oikeusavun piiriin. (Malja ym. 2019, 19.)

3.4 Toimijuus

Toimijuuden käsitteessä painottuu yksilön ja yhteisön kyky ja mahdollisuus tehdä omaa toimintaansa koskevia valintoja sen sijaan, että toiminnan ohjaajina ovat ulkoiset tai sisäistetyt rakenteet, kuten rangaistukset, palkkiot, normit ja säännöt. Toimijälähtöisyydessä korostuu toimijan kokemus omasta toimijuudesta ja luottamus siihen. (Tieteen termipankki 2015.) Kokemuksemme mukaan lastensuojelussa lapsen toimijuuden kokemusta tuetaan ja vahvistetaan ikätasoisesti. Pienen lapsen osalta mahdollisuus valintojen tekemiseen voi olla pientä, hän saa valita annetuista vaihtoehdoista mieleisensä vaatteen tai valita yhdessä pelattavan pelin. Jo pienetkin lapset otetaan mukaan yksikön yhteisten asioiden päätöksentekoon ja yhteisö- tai lastenkokouksiin. Jokaisen lapsen mielipidettä kysytään ja kuullaan ja ne huomioidaan. Toimijuudessa tuetaan erilaisia persoonia ja vahvistetaan erilaisia vuorovaikutustaitoja ja -tapoja. Isompien lasten osalta toimijuus lisääntyy iän ja vastuunkantamiskyvyn myötä. Lasta tuetaan päätöksenteossa perustellen, keskustellen ja vaihtoehtoja yhdessä puntaroiden.

Elina Stenvall (2018, 139) esittää väitöskirjassaan, että keskeistä olisi tunnistaa lasten elämästä mahdollisimman laajasti sellaisia prosesseja, joiden myötä he oppivat yhdessä toimimisen taitoja ja saavat kokemuksia mahdollisuuksistaan vaikuttaa. Stenvall näkee lapsuuden arkipäivien vaikuttamismahdollisuuksien kiinnittyvän myös tulevaisuuden aikuisuuteen. Stenvall

viittaa Sassin (2002, 71) ajatukseen, jossa on ensin koettava asiat omakseen ja löydettävä omasta elinympäristöstä mahdollisuuksia vaikuttaa, ennen kuin yhteiskunnalliseen osallistumiseen voisi herätä kiinnostusta.

4 Lastensuojelu ja sijaishuolto

Lasten hyvinvoinnin edistäminen ja lasten suojelu on tärkeä yhteiskunnallinen tavoite. Lapsille halutaan taata turvallinen elinympäristö, mahdollisuus leikkiin ja virikkeelliseen toimintaan. Lapsen arjen ympäristö, päivähoito- ja varhaiskasvatus, koulu, harrastukset ja muu lähiympäristö vaikuttavat lapsen kehitykseen vanhempien ohella. Myös monilla yhteiskunnallisilla päätöksillä vaikutetaan suoraan lasten elämään, joko tukien tai kaventaen lapsen mahdollisuuksia hyvään elämään. Lastensuojelu on asia, joka koskettaa monella tasolla niin kansalaisia, yhteiskuntaa kuin lastensuojeluviranomaisiakin. Lastensuojelulla on kolme perustehtävää: lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja varsinainen lasten suojelutehtävä. (THL 2020d.)

Vastuu lapsen kasvusta ja hyvinvoinnista kuuluu ensisijaisesti vanhemmille tai muille huoltajille, niin kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983) säädetään. Lasten kasvun ja kehityksen turvaamiseksi on säädetty lastensuojelulaki, jonka tarkoituksena on taata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja erityinen suojelu. Viranomaisten on tuettava huoltajia kasvatustehtävissä, tarjottava varhaista tukea ja ohjattava tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun tehtävänä on tukea huoltajia ja muita lapsen kasvatuksesta vastaavia henkilöitä järjestämällä tarvittavia tukitoimia ja palveluja. (Lastensuojelulaki 417/2007 1-2 §.)

4.1 Lastensuojelun tehtävät

Lastensuojelun tavoitteena on edistää ja turvata lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhempia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä. Lastensuojelu pyrkii ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia. Lastensuojelun tarpeen arvioinnissa ja lastensuojelun toteutuksessa huomioidaan ensisijaisesti lapsen etu ja se, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet; mahdollisuuden ymmärrykseen ja hellyyteen, ikä- ja kehitystason mukaiseen valvontaan ja huolenpitoon; taipumuksia ja toivomuksia vastaavaan koulutukseen; turvalliseen kasvuympäristöön ja koskemattomuuteen; itsenäistymiseen ja vastuullisuuteen kasvamiseen; osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan sekä kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimiseen. (Lastensuojelulaki 417/2007 4 §.)

Lastensuojelua toteutetaan mahdollisimman hienovaraisesti ja ensisijaisesti käytetään avoimuuden tukitoimia, sijaishuolto järjestetään silloin kun se on lapsen edun mukaista.

Tavoitteena on perheen jälleen yhdistäminen, mikäli se on lapsen edun mukaista. Lastensuojelun on turvattava lapsen hyvä hoito ja kasvatusta ja sitä toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen mielipiteisiin ja toiveisiin. (Lastensuojelulaki 542/2019, 4-5 §.)

4.2 Sijaishuolto

Lapsen sijaishuollosta puhutaan silloin, kun lapsi on sijoitettu kodin ulkopuolelle. Lapsi voi olla huostaan otettu, hänet on voitu kiireellisesti sijoittaa tai hän voi lain 83 § tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla asua kodin ulkopuolella. Tällöin lapsen kasvatusta ja hoito järjestetään sijaishuollossa, joka voidaan toteuttaa perhehoitona, laitoshoidon tai muuten lapsen tarpeiden mukaisesti. Laissa mainitaan myös erityistilanteet, joissa lapsen sijoittaminen voidaan toteuttaa väliaikaisesti enintään kuuden kuukauden ajaksi vanhempien tai muun huoltajan luo. Pieni, alle kaksivuotias lapsi voidaan sijoittaa myös vankeusrangaistustaan suorittavan vanhemman luo vankilan perheosastolle. (Lastensuojelulaki 417/2007 49 §.)

Lapsen sijaishuoltoa ei ole tarkoitettu pysyväksi toiminnaksi. Viranomaiset ovat velvollisia tukemaan lapsen biologisia vanhempia niin, että he jossain vaiheessa kykenisivät huolehtimaan lapsestaan. Huostaan ottoa jatketaan kuitenkin niin kauan, kuin se vaatii ja on lapsen edun mukaista. Jos vanhemmille tai huoltajalle ei tapahdu muutosta omassa elämäntilanteessa tietyssä kohtuullisessa ajassa, voidaan lapsen asuminen ja olosuhteet sijaishuollossa vakiinnuttaa (THL 2019b.)

Lapsen asioista vastaa aina hänelle määrätty sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijä valmistelee lapsen sijoittamisen ja valitsee lapselle hänen tarpeitaan vastaavan sijaishuoltopaikan. Sosiaalihuollon johtava viranhaltija tekee päätöksen sijaishuoltoon sijoittamisesta. Sijaishuoltopaikan valintaan vaikuttavat myös lapsen sisarusuhteet ja huostaanoton perusteet. (THL 2020e.)

Lapsi voidaan sijoittaa perhehoitoon, ammatilliseen perhekotiin, lastensuojelulaitokseen tai sijoitus järjestetään muutoin lapsen tarpeita vastaavasti. Lapselle järjestetään laitoshoidon, jos lapsen oireilu on erityisen haastavaa tai tarvitaan tukitoimia ja erityistä ammatillista osaamista, joita ei voida perhehoidossa tarjota. Laitoshoidon päädytään usein myös väliaikaisissa sijoituksissa ja murrosikäisten lasten kohdalla. Lastensuojelulaitoksia ovat koulukodit, lastensuojelulaitokset, vastaanottokodit ja nuorisokodit. Lastensuojelulaitoksia ylläpitävät valtio, kunnat ja yksityiset toimijat. (THL 2020f.)

Lastensuojelulaissa (417/2007) määritellään tarkemmin sijaishuollon toteuttamiseen liittyvät velvoitteet, kuten asianmukaiset tilat, yhdessä hoidettavien lasten määrä, henkilöstön määrä ja ammatillinen pätevyys. Lisäksi määritellään lapsen oikeudet, niiden turvaaminen ja lapsen asema sijaishuollossa.

4.3 Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma osana omavalvontasuunnitelmaa

Lastensuojelulakiin (542/2019) tuli vuoden 2020 alusta voimaan säännös, jonka mukaan lastensuojelulaitosten on laadittava hyvää kohtelua koskeva suunnitelma osana omavalvontasuunnitelmaa. Suunnitelman on oltava erillinen ja selkeä oma kokonaisuutensa, joka arvioidaan ja tarkastetaan vuosittain. (THL 2021.) Velvoite omavalvontasuunnitelman laatimiseen, seurantaan ja julkisena nähtävänä pitämiseen on lakiperusteinen (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011, 6 §). Omavalvonta on asiakasturvallisuustyön perusta. Palveluiden tuottajan velvollisuutena on huolehtia asiakasturvallisuudesta, luotettavuudesta ja palveluiden laadusta sekä toimia lupaviranomaisen ehtojen ja kuntien palvelusopimusten mukaisesti. Omavalvonnalla varmistetaan riskien hallinta ja toiminnan kehittäminen sekä yhteiset toimintakäytännöt. (Valvira 2021.)

Lastensuojelulain (542/2019, 61 b §) Hyvää kohtelua koskevan suunnitelman tulee sisältää tiedot:

- 1) toimenpiteistä lasten ikätasoisien itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi, tukemiseksi ja ylläpitämiseksi;
- 2) menettelytavoista ja hyvästä hoidosta, kasvatuksesta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellisesta valvonnasta ja huolenpidosta, joiden avulla sijaishuolto toteutetaan ensisijaisesti ilman tässä laissa tarkoitettuja rajoituksia;
- 3) siitä, miten rajoitusten käytön yhteydessä huolehditaan kaikkien yksikössä olevien lasten turvallisuudesta;
- 4) siitä, miten palvelujen tai hoidon toteuttamiseen osallistuvien henkilöiden ja muiden toimintayksikössä työskentelevien tai oleskelevien turvallisuudesta huolehditaan rajoitusten käytön yhteydessä ja muissa tilanteissa, joissa heihin saattaa kohdistua väkivallan uhkaa;
- 5) siitä, miten tässä laissa tarkoitettut rajoitukset toteutetaan ja missä tilanteissa niitä voidaan käyttää;
- 6) yleisistä toimintatavoista rajoitusten käytön jälkeen;
- 7) siitä, kuinka lapsille kerrotaan heidän muutoksenhaku- ja kantelumahdollisuuksistaan.

Hyvää kohtelua koskevan suunnitelman laatimisessa ja sen tarkistamisessa on kuultava toimintayksikköön sijoitettuja lapsia ja heille on annettava mahdollisuus osallistua suunnitelman tekemiseen. Valmis suunnitelma on käytävä läpi yhdessä yksikköön sijoitettujen lasten kanssa ja lähetettävä tiedoksi myös lapsen sijoituksesta vastaavalle kunnalle ja lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Yksikössä hyvän kohtelun suunnitelma on sijoitettava kaikkien nähtävälle ja se on arvioitava ja tarkistettava vuosittain. (Lastensuojelulaki 542/2019 61b §.)

Lastensuojelun laatusuosituksessa (2019:8) suositellaan, että laitoksissa olisi osallisuutta tukevat rakenteet, lapset saisivat osallistua omavalvontasuunnitelmien laatimiseen ja tarkistamiseen ja että olisi tarjolla vertaisryhmiä, joita voitaisiin käyttää myös sijaishuoltopaikkojen

valvonnassa. Kuntien tulisi kuulla lapsia ja nuoria lastensuojelupalvelujen kehittämisessä ja laadun arvioinnissa. Hyvän kohtelun suunnitelmaan on kirjattava mm. se, miten lapsia on kuultu suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Suunnitelma tulee käydä läpi kaikkien lasten kanssa. (Malja ym. 2019, 52.)

Käytännössä laki antaa hyvän kohtelun suunnitelman sisältöön hyvin yksityiskohtaiset ja tarkat ohjeet, mutta suunnitelman lopullisessa toteuttamisessa voi kukin palveluntuottaja käyttää mielikuvitustaan ja laatia visuaalisesti hyvinkin erilaisia ja omannäköisiä hyvän kohtelun suunnitelmia yhdessä laitokseen sijoitettujen lasten kanssa.

4.4 Sijoitettujen lasten fyysinen ja psyykinen terveydentila ja sijoitukseen vaikuttavat syyt

Vuoden 2019 aikana Suomessa oli 18 928 lasta ja nuorta sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Heistä oli vuoden aikana huostaanotettuna yhteensä 11 178 ja muut joko kiireellisesti sijoitettuja, avohuollon tukitoimena tai jälkihuollon tukitoimena sijoitettuja. Vuonna 2019 lapsia oli sijoitettuna kodin ulkopuolelle enemmän kuin koskaan aikaisemmin. (Ikonen, Eriksson & Heino 2020)

Uusimman kouluterveyskyselyn tulokset ovat huolestuttavia sijaishuollossa asuvien lasten osalta. Sijoitettujen lasten ja nuorten fyysinen ja psyykinen hyvinvointi on heikompaa ikätovereihin verrattuna. Kouluterveyskyselyssä tulee esiin, että sijaishuollossa olevilla lapsilla on ikätovereitaan useammin lääkärin toteama pitkäaikainen sairaus tai terveysongelma. Sijoitetut lapset kokevat terveystilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi ja noin 58 %:lla lapsista on lääkitys. Sijoitetut lapset kokevat ikätovereitaan enemmän ahdistuneisuutta ja yksinäisyyttä. Neljällä yläkouluikäisellä sijoitetulla nuorella kymmenestä oli paljon vaikeuksia muistamisessa, keskittymisessä ja oppimisessa; ero oli huomattava muulla tavoin asuviin ikätovereihin nähden. Oppimisvaikeudet, väkivaltakokemukset, mukaan lukien seksuaalisen väkivallan kokemukset sekä päihteiden käyttö ovat huomattavasti yleisempiä kuin ikätovereilla. (Ikonen ym. 2020.)

HuosTa-hankkeessa (2014-2015) selviteltiin lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syitä kahdeksan kunnan sosiaalityöntekijöiden keräämän materiaalin perusteella. Tutkimuksen perusteella sijoitusten taustalla on usein sosioekonomiset ja ympäristötekijät, kuten perheen tai vanhempien (erillään) asumiseen liittyvät tekijät (33 %) sekä perheen taloudelliset vaikeudet (26 %). Vanhemmuuteen liittyvät haasteet, kuten vanhemman fyysinen sairaus oli lapsen tilanteen taustalla noin joka neljännen lapsen kohdalla. Lähes joka toisen lapsen perheessä havaittiin vaikeuksia vanhemman toiminnan ohjaamisessa. Vanhempien ongelmallisessa käyttäytymisessä korostui eniten vanhemman mielenterveysongelmat, tämä vaikutti joka kolmannen lapsen sijoitustilanteeseen. Vanhempien alkoholinkäyttö vaikutti joka neljännen lapsen kohdalla ja jopa joka viidennen lapsen perheessä epäiltiin tai ilmeni vanhemman muuta

päihteiden tai huumeiden käyttöä. Lapsen pahoinpitely tai sen epäily tunnistettiin 30 %:ssa tapauksista. (Heino, Hyry, Ikäheimo, Kuronen & Rajala. 2016, 67-69.)

Lähes kaikki vanhemmat (89 %) olivat jossain määrin uupuneita ja jaksamattomia ja yli puolet lapsista asui perheissä, joissa vanhempien uupumattomuus ja jaksamattomuus olivat huomattava syy sijoitukseen. Joka toisen lapsen kohdalla tarpeisiin vastaamaton kasvatusyyli vaikutti lapsen sijoitukseen. Kolmella neljästä lapsella vanhemman avuttomuus ja osaamattomuus vastata lapsen tarpeisiin ja huolehtia lapsesta ikäkauteen sopivasti näkyi sijoituksen taustalla. Lasten elämässä näkyivät perheen sisäiset tai uusperheiden väliset vuorovaikutusongelmat ja ristiriidat (76 %). Perheväkivaltaa tai sen uhkaa esiintyi lapsen tilanteen taustalla lähes joka toisella lapsella, ja lähes joka neljännen lapsen elämässä se oli paljon läsnä. (Heino ym. 2016, 70.)

Lasten ja nuorten ongelmallinen käyttäytyminen on perhetilanteen ohella merkittävä syy lasten sijoittamiseen. Kahdella kolmesta lapsesta ilmeni psyykkistä oireilua ja mielenterveysongelmia. Psyykkisesti paljon oireili yli kolmannes lapsista. Jopa 40 %:lla lapsista ilmeni väkivaltaista käyttäytymistä. Erityisesti 7-12 -vuotiailla ilmeni runsaasti väkivaltaisuutta (59 %). Teini-ikäisistä joka viidennen kohdalla esiintyi paljon väkivaltaisuutta. Teini-ikäisistä lähes neljänneksellä arvioitiin olevan taustalla paljon huumeiden ja muiden päihteiden käyttöä. Noin joka toisella lapsella tai nuorella oli paljon ongelmia koulunkäyntiin ja opiskeluun liittyen. (Heino ym. 2016, 71-72.)

Sekä tehtyjen tutkimusten, uutisoinnin että pitkään lastensuojelutyökokemukseen perustuvan tiedon pohjalta tiedostamme monilla lastensuojelupalveluiden piirissä olevilla lapsilla olevan huomattavia ja monimuotoisia haasteita niin käyttäytymisessä kuin psyykkisessä, fyysisessä ja sosiaalisessa hyvinvoinnissa. Yhä useammalla lapsella todetaan mielenterveyden haasteita, sopeutumattomuutta yhteiskunnan asettamiin normeihin, altistumista rikollisuuteen, päihteiden käyttöön ja väkivaltaan. Lastensuojelupalveluihin kohdistuu entistä suurempia vaatimuksia sijoitetun lapsen edun valvojana ja turvallisuuden ylläpitäjänä. Sijaishuollon henkilöstöön kohdistuu entistä suurempia vaatimuksia koulutuksen ja osaamisen suhteen, esimerkiksi lasten psyykkistä oireilua hoidetaan yhä enemmän lastensuojelussa sillä lasten ja nuorten mahdollisuus päästä psykiatriseen sairaalahoitoon on valitettavan huonoa.

5 Rajojen asettaminen lapsen kasvatuksessa

Lapsen hyvä hoito ja kasvatusta sisältää aina myös rajojen asettamista niin perheissä kuin sijaishuollossakin. Kasvatuksellisia rajoja asetetaan lapsen kasvun ja kehityksen suojelemiseksi ja lapsen tarpeiden tyydyttämisen varmistamiseksi. Rajat luovat niin lapsille kuin kasvattaville aikuisillekin fyysisistä ja psyykkistä turvallisuuden tunnetta. Tavoitteena on opettaa lapselle,

mikä elämässä on sallittua ja mikä taas ei ole yleisesti hyväksyttyä toimintaa. Kasvatukseen kuuluu oleellisesti opettaa lapselle ikä- ja kehitystasoisesti itsehillintää ja -hallintaa ja auttaa lasta rakentamaan tervettä itsetuntoa, käsitystä itsestään ja kyvyistään. Rajojen tarkoitus on suojella lasta, ne eivät saa vahingoittaa lasta millään tavalla. (MLL 2018.)

Sijaishuollon tavoitteena on toteuttaa lapsen hyvä hoito ja kasvatusta aina ensisijaisesti ilman Lastensuojelulaissa mainittuja rajoitustoimenpiteitä. Hyvän kohtelun suunnitelman keskeisimpänä tavoitteena on ehkäistä rajoitustoimenpiteiden käyttöä. Tavoitteena on myös tarkentaa, miten rajoitukset toteutetaan ja missä tilanteissa niitä voidaan käyttää sekä miten rajoitusten käytön aikana huolehditaan lasten ja työskentelevien aikuisten turvallisuudesta. (THL 2020a.) Lastensuojelulaissa määriteltyjen rajoitustoimenpiteiden käsittely on oleellinen osa tämän opinnäytetyön sekä Hyvän kohtelun oppaan sisältöä.

5.1 Kasvatukselliset rajat

Sijaishuollossakin lapsen kasvatuksen lähtökohtana on aina ensisijaisesti tavanomaiset kasvatukseenot. Huolta pitävien aikuisten velvollisuutena on kasvattaa lasta kannustavasti ja huolta pitäen turvallisessa kasvuympäristössä. Tämä edellyttää sijaishuollolta ammatillista osaamista, riittäviä resursseja sekä sitoutuneita aikuisia. Joskus joudutaan kuitenkin tarkastelemaan, missä kulkee tavanomaisten kasvatukseenot ja lastensuojelulain mukaisten rajoitustoimenpiteiden välinen raja. Kyse on vaikeasta tehtävästä, jossa punnitaan kasvatukseenot keinoja suhteessa lapsen itsemääräämisoikeuteen ja koskemattomuuteen, mutta myös lapsen turvallisuuden ylläpitämiseen. (Hoikkala 2016.)

Kasvatukselliset rajat vaihtelevat suuresti riippuen lapsen iästä ja kehitystasosta. Leikki- ja kouluikäisen lapsen rajat liittyvät pitkälti turvalliseen päivärytmiin, kuten ruokailu- ja nukkumaanmenoaikoihin, koulunkäyntiin ja läksyjen tekoon, kotiintuloaikoihin ja median käyttöön ikätasoisesti. Säännöllisesti toistuva päivärytmi tuo myös vanhemman lapsen elämään ennakoitavuutta ja turvallisuutta. Pikkulapsivaiheessa rajojen asettaminen on ehdottomampaa ja toiminnallisempaa, esimerkiksi pienen raivoavan leikki-ikäisen joutuu joskus kuljettamaan kaupan karkkihyllyn ääreltä huutavana kotiin. Lapsen kasvaessa kyky keskustella ja ymmärtää perusteluja lisääntyy, rajojen asettaminen muuttuu ja toteutuu usein keskustellen, perustellen ja kompromisseja tehden. Kouluikäisenä lapsi vertaa oman kodin ja kavereiden kotien rajoja ja voi kyseenalaistaa vahvistikin hänelle asetettuja rajoja. Erilaisista vaihtoehdoista ja niiden seurauksista keskustelu opettaa lasta päätöksentekoon ja omien mielipiteiden esiin tuomiseen. (MLL 2018.)

Lapsen temperamentti vaikuttaa myös rajojen asettamiseen tapaan ja lapsen reagointiin pettymyksiin. Jotkut lapset tarvitsevat enemmän hillitsemistä ja muistuttamista, toiset taas enemmän rohkaisua ja tukea. Käytännössä rajojen asettaminen ei ole aina helppoa, lapsi voi suuttua, pettyä ja turhautua, kun häneltä vaaditaan jotain, hänen tekemisiään rajoitetaan tai jos

hän ei saa haluamaansa asiaa. Lapsen pettymyksen ilmaisu voi olla hyvinkin rajua, huutoa, uhkailua, esineiden heittämistä tai jopa itsensä tai muiden vahingoittamista. Vaikka lapsen on tärkeää saada ilmaista tunteitaan ja pettymystään, on ehdottoman tärkeää opettaa häntä siihen, että suuttuneenakaan ei saa vahingoittaa itseään eikä muita ihmisiä tai rikkoa tavaroita. Aikuisen toiminnan johdonmukaisuus ja sovitusta rajoista kiinnipitäminen lisäävät lapsen luottamusta aikuiseen ja helpottavat lasta käsittelemään pettymyksiä ja asetettuja rajoja. Jos kasvattaja on omassa toiminnassaan epävarma tai ei kykene asettamaan rajoja rauhallisesti perustellen, saattaa se tarkoittaa lapselle aikuisen uskottavuuden häpertymistä ja lupaa jatkaa ei toivottua käytöstään. (MLL 2018.)

5.2 Rajoitustoimenpiteet sijaishuollossa

Eettisestä näkökulmasta katsottuna lastensuojeluyksikön arjessa tulee toisinaan esiin monimutkaisia ja haastavia tilanteita, joissa lapsen oikeuksien ja suojelun yhdistäminen on hankalaa. Esimerkiksi tilanne, jossa laitokseen sijoitetun, rajattomasti käyttäytyvän ja karkailevan nuoren edun mukaista olisi liikkumisen ja yhteydenpidon rajoittaminen. Toisaalta taas halutaan tukea nuoren osallisuutta ja mahdollistaa ajan viettäminen kavereiden kanssa. Kysymykset lapsen osallisuudesta ja sen vahvistamisesta ja toisaalta taas osallisuuden rajoittamisesta lapsen edun nimissä ovat hankalasti ratkaistavissa ammattikasvattajienkin näkökulmasta. (STM 2013, 17.)

Koska rajoitustoimenpiteillä puututaan lapsen perus- ja ihmisoikeuksiin, voidaan rajoitustoimenpiteitä käyttää vain Lastensuojelulain (542/2019) 61 a §:n mukaisten edellytysten ja perusteiden toteutuessa. Rajoituksen on oltava lapsen edun mukainen ja oikeassa suhteessa lapsen ikään, kehitystasoon ja suojeltavaan etuun nähden tai välttämätöntä lapsen tai muiden ihmisten turvaamisessa tai omaisuusvahingon estämisessä. Rajoituksen käyttö on perusteltua vain, jos lievemmat keinot eivät sovellu tilanteeseen. Lapsen perustarpeista, turvallisuudesta ja ihmisarvon kunnioittamisesta on huolehdittava, eikä rajoitus saa sisältää alistamista, kurittamista eikä muutoin loukkaavaa kohtelua eikä sitä saa käyttää rangaistuksena. Rajoitustoimenpiteen käyttö on lopetettava heti, kun rajoittaminen ei ole enää välttämätöntä. Rajoituksia voidaan käyttää vain kiireellisesti sijoitettuun, huostaanotettuun tai hallinto-oikeuden väliaikais määrällä sijoitettuun lapseen. (Lastensuojelulaki 542/2019, 61 a §.)

Sijaishuollossa henkilöstön on tunnettava ero kasvatuksen ja rajoitustoimenpiteiden välillä sekä toimenpiteiden yleiset ja rajoituskohtaiset edellytykset. Sijaishuollossa saadaan toteuttaa rajoitustoimenpiteitä vain tarvittaessa ja lain perusteiden täyttyessä. Käytetyt rajoitustoimenpiteen on kirjattava ja ne on käytävä lapsen kanssa perustellen läpi heti kun se on mahdollista. (Lastensuojelun laatusuositus 2019, 70.)

5.2.1 Yhteydenpidon rajoittaminen

Lastensuojelulain (417/2007) 62 §:n mukaan lapsen oikeutta yhteydenpitoon voidaan rajoittaa, jos yhteydenpidosta on vaaraa lapsen hengelle, terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle. Perusteena rajoittamiselle voi olla myös muiden ihmisten, kuten lapsen perheenjäsenien tai laitoksen lasten ja henkilöstön turvaaminen. Käytännössä yhteydenpidon rajoittamis päätöksellä voidaan rajoittaa lapsen oikeutta tavata ja pitää yhteyttä läheisiinsä. Rajoitus voi sisältää esimerkiksi yhteydenpitoon käytettävien laitteiden haltuunoton tai käytön rajoittamisen tai lapsen olinpaikan ilmaisematta jättämisen.

Sijaishuollossa painopiste on aina ensisijaisesti lapsen ja hänen läheistensä yhteydenpidon turvaamisessa ja yhteistyöhön perheen ja lapsen lähiverkoston kanssa sitoudutaan. Tämä toteutuu esimerkiksi lapsen läheisten kunnioittavana ja arvostavana kohtaamisena, yhteydenpitoa lapsen biologiseen perheeseen, lapsen arjen ja koulunkäynnin kuulumisten kertomisena sekä tapaamisten ja yhteydenpidon mahdollistamisena ja tukemisena. Lapsen huoltajat otetaan mukaan lapsen asioiden päätöksentekoon. (Lastensuojelun laatusuositus 2019, 69.)

5.2.2 Aineiden ja esineiden haltuunotto ja omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen

Jos lapsella on hallussaan päihtymistarkoituksessa käytettävää ainetta tai sen käyttöön soveltuvia välineitä tai vahingoittamiseen tarkoitettuja aineita ja esineitä, ne on otettava laitoksen haltuun. Haltuun ottamisessa huomioidaan myös aineiden ja esineiden ominaisuudet, jotka soveltuvat vaarantamaan lapsen tai muiden henkilöiden henkeä tai turvallisuutta. (Lastensuojelulaki 542/2019, 65 §.) Saastamoinen (2018, 58-59) tarkentaa vahingoittamiseen tarkoitettuja esineitä olevan esimerkiksi muun lainsäädännön perusteella kielletyt tai luvanvaraiset esineet, kuten ampuma-aseet, kaasusumuttimet, patruunat ja räjähteet sekä nyrkki-raudat, stiletit tai sähkölamauttimet. Myös vahingoittamistarkoituksessa valmistetut tai käyttötarkoitukseltaan vahingoittamiseen soveltuvat esineet, kuten teräaseet, rikutut lasiesineet ja pistimet on otettava sijaishuoltopaikan haltuun.

Jos perustellusti epäillään lapsella olevan hallussaan kyseisiä aineita tai esineitä tai lapsen olinpaikka on kiireellisesti selvitettävä, saadaan hänen käytössään olevat tilat tai hallussaan oleva omaisuus tarkastaa. Tai jos perustellusti epäillään lapselle osoitetun kirjeen, luottamuksellisen viestin tai lähetyksen sisältävän kyseisiä aineita tai esineitä, saadaan lähetyksen sisältö tarkastaa kirjettä tai muuta luottamuksellista viestiä lukematta. (Lastensuojelulaki 542/2019, 67 §.) Lapsen käytössä olevalla tilalla tarkoitetaan hänen omaa huonettaan ja hallussa olevalla omaisuudella lapselle kuuluvaa omaisuutta. Tarkastuksia ei voida tehdä ilman tapauskohtaista harkintaa, eli sijaishuoltopaikassa ei voida tehdä esimerkiksi rutiininomaisia huonetarkastuksia kaikille yksikössä asuville lapsille. (Saastamoinen 2018, 140-141.)

Ensisijaisesti sijaishuoltopaikassa on huolehdittava lapsen turvallisuudesta, koskemattomuudesta ja yksityisyyden suojasta sekä vahvistettava lasta ikätasoisesti vastuun ottamisessa ja elämän taitojen opettelussa. Sijaishuollossa lasta autetaan ratkaisemaan ongelmatilanteita, asetetaan turvalliset rajat ja tehdyt ratkaisut perustellaan lapselle. (Lastensuojelun laatusuositus 2019, 64, 66-67.)

5.2.3 Henkilöntarkastus ja henkilönkatsastus

Jos perustellusti epäillään lapsella olevan vaatteissaan tai muutoin yllään 65 §:n 1 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä, hänelle saadaan asian tutkimiseksi tehdä henkilöntarkastus. Lähtökohtaisesti henkilöntarkastuksen suorittaa lapsen kanssa samaa sukupuolta oleva laitoksen työntekijä, tai terveydenhuollon ammattihenkilö, toisen työntekijän läsnä ollessa, jollei turvallisuussyistä ole välttämätöntä suorittaa toimenpidettä välittömästi. (Lastensuojelulaki 542/2019, 66 §.) Saastamoisen (2018, 106-107) mukaan arviointia voidaan tehdä esimerkiksi lapsen käytöksen tai sosiaaliviranomaiselta tai poliisilta saatujen tietojen perusteella.

Henkilöntarkastusta ei voida tehdä muiden kuin laissa nimenomaisesti määriteltyjen esineiden ja aineiden etsimiseksi, joten esimerkiksi tupakkatuotteiden etsimiseksi ole oikeutta tehdä henkilöntarkastusta. Hyvin pieniltä lapsilta myrkyllisten ja vaarallisten aineiden ja esineiden poisottamista ei käsitellä rajoitustoimenpiteenä. (THL 2020g.)

Jos perustellusti epäillään lapsen käyttäneen päihdyttäviä aineita, saadaan häneen kohdistaa henkilönkatsastus, esimerkiksi puhalluskokeen, veri-, hius-, virtsa- tai sylkinäytteen ottamisen. Henkilönkatsastuksen toteuttamisesta ei saa aiheutua lapselle tarpeetonta haittaa. Lähtökohtaisesti henkilönkatsastuksen suorittaa lapsen kanssa samaa sukupuolta oleva laitoksen työntekijä, tai terveydenhuollon ammattihenkilö, toisen työntekijän läsnä ollessa, jollei turvallisuussyistä ole välttämätöntä suorittaa toimenpidettä välittömästi. (Lastensuojelulaki 542/2019, 66a §.) Saastamoisen mukaan (2018, 125) perusteltua syytä voidaan arvioida esimerkiksi lapsen käyttäytymisen tai aiemman päihteiden käytön perusteella ja poliisilta tai lapsen läheiseltä saatujen tietojen perusteella.

Henkilöntarkastuksella ja henkilönkatsastuksella puututaan perustuslaissa suojattuun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja yksityiselämän suojaan, joten säännöksessä määritellyjä edellytyksiä on noudatettava tiukasti (Saastamoinen 2018, 106 ja 122).

5.2.4 Kiinnipitäminen, liikkumisvapauden rajoittaminen ja luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

Sekavasti tai uhkaavasti käyttäytyvää ja todennäköisesti itseään tai muita vahingoittavaa lasta voidaan pitää kiinni ja tarvittaessa siirtää, jos se on välttämätöntä lapsen itsensä tai muiden henkilöiden terveyden tai turvallisuuden vuoksi tai omaisuuden vahingoittumisen

estämiseksi. Kiinnipitämisen on oltava luonteeltaan hoidollista ja se on lopetettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä. (Lastensuojelulaki 417/2007, 68 §.) Saastamoinen (2018, 192) korostaa, että kiinnipitämisen tarkoituksena on aina oltava lapsen rauhoittaminen.

Liikkumisvapauden rajoittamisella tarkoitetaan lapselle asetettua määräaikaista kieltoa poistua laitoksesta tai laitoksen alueelta. Liikkumisvapautta voidaan rajoittaa, jos lapsi omalla käytöksellään vakavasti vaarantaa terveyttään ja kehitystään tai se on tarpeen lapsen suojelemiseksi itseään vahingoittavalta käytökseltä. Liikkumisvapauden rajoittamisen perusteena on välttämättömyys ja lapsen etu, eikä sitä saa perusteetta määrätä pidemmäksi ajaksi kuin lapsen hoito ja kasvatustavoitteet edellyttävät. Toimenpide on lopetettava heti, kun se ei ole enää perusteiden mukaisesti välttämätön. (Lastensuojelulaki 542/2019, 68 §.) Saastamoinen (2018, 208) tarkentaa, että liikkumisvapauden rajoittamisella puututaan lapsen perusoikeuksiin ja siksi rajoittamisen tarkoituksena on aina oltava lapsen vahingollisen käytöksen estäminen ja sen on oltava lapsen huollon kannalta välttämätöntä ja lapsen edun mukaista. (Saastamoinen 2018, 208.)

Lain mukaan laitoksen on viipymättä etsittävä laitoksesta luvatta poistunutta tai sinne sovitusti palaamatta jäänyttä lasta. Luvattomasta poissaolosta on ilmoitettava lapsen sijaishuollosta olevalle viranomaiselle ja yhteistyössä on ryhdyttävä toimenpiteisiin lapsen etsimiseksi, palauttamiseksi laitokseen. (Lastensuojelulaki 542/2019, 69 §.)

5.2.5 Eristäminen ja erityinen huolenpito

Lapsi saadaan eristää laitoksen muista lapsista, jos hän käyttäytymisensä perusteella on vaaraksi itselleen tai muille taikka eristäminen on lapsen hengen, terveyden tai turvallisuuden kannalta välttämätöntä. Eristämistä ei saa jatkaa yhtäjaksoisesti yli 12:tä tuntia ilman uutta päätöstä ja se on lopetettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä. Eristämisen ajaksi määrätään, kenen laitoksen henkilökuntaan kuuluvan tehtävänä on huolehtia lapsen turvallisuudesta. (Lastensuojelulaki 542/2019, 70 §.)

Erytisellä huolenpidolla tarkoitetaan erityistä, moniammatillista hoitoa ja huolenpitoa, jonka aikana lapsen liikkumisvapautta voidaan hänen hoitonsa ja huolenpitonsa edellyttämässä laajuudessa rajoittaa. Erytystä huolenpitoa voidaan järjestää myös vakavan päihde- tai rikoskierteen katkaisemiseksi, tällöin tavoitteena on katkaista lapsen itseään vahingoittava käyttäytyminen ja mahdollistaa lapselle kokonaisvaltainen huolenpito. Laitoksen käytettävissä on oltava riittävä kasvatuksellinen, sosiaalityön, psykologinen ja lääketieteellinen asiantuntemus sekä toimintaan sopivat tilat (Lastensuojelulaki 88/2010, 71-72 §).

Saastamoinen (2018, 262-263) tarkentaa, että erityisen huolenpidon tarkoituksena on poikkeuksellisen voimakkaasti oireilevan lapsen hoidollinen auttaminen ja epäsosiaalisen tai itse-tuhoisen käyttäytymisen katkaiseminen. Tarkoituksena on ulkopuolisia virikkeitä vähentämällä

rauhottaa lapsen tilanne ja tarjota mahdollisuus pohtia omaa tilannettaan luottamuksellisessa kontaktissa aikuisen kanssa.

5.2.6 Rajoitustoimenpiteiden kirjaaminen ja lapsikohtainen arviointi

Lastensuojelulaitoksilta edellytetään rajoitustoimenpiteiden asianmukaista kirjaamista. Kirjaamisen on sisällettävä kuvaus rajoitustoimenpiteestä, sen perusteista, toteuttamisesta ja kestosta sekä tieto samanaikaisista rajoituksista ja toimenpiteestä päättäneistä ja siihen osallistuneista henkilöistä. Lisäksi on kuvattava toimenpiteen mahdollinen vaikutus lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmaan sekä miten lasta on kuultu ennen rajoituksen toteuttamista ja mikä oli lapsen mielipide asiasta. Eristämisen aikana on kirjattava eristämiseen johtanut tilanne, sen toteuttamistapa sekä perusteiden jatkuva arviointi. Myös eristämisen lopettamiseen johtaneet perusteet ja syy on kirjattava. Kirjaamisten sisältö on lähetettävä tiedoksi lapsen asiasta vastaavalle sosiaalityöntekijälle kuukausittain. (Lastensuojelulaki 542/2019, 74 §.)

Sijaishuoltopaikassa on arvioitava rajoitusten käyttöä yhdessä lapsen kanssa heti, kun hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen. Arvioinnissa läpikäydään lapsen kanssa rajoitukseen johtanutta tilannetta, sen tarvetta ja perusteita lapsen asiakassuunnitelman mukaisesti. Yhdessä arvioidaan myös rajoituksen toteuttamistapaa ja vaikuttavuutta sekä toimenpiteeseen osallistuneen henkilöstön toimintaa tilanteessa. Rajoitus käydään läpi myös lapsen huoltajien kanssa, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta tai mahdotonta. (Lastensuojelulaki 42/2019, 75 §.) Lastensuojelun laatusuosituksessa (2019, 70) korostetaan, että laitoksen henkilökunnan on käytävä rajoitustoimenpiteet ja niiden perusteet läpi lapsen kanssa heti, kun se on mahdollista.

Tiedot lapseen kohdistetuista rajoituksista sekä selvitys rajoitusten lapsikohtaisesta arvioinnista on toimitettava lapsen asiasta vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Mikäli lapseen on kohdistettu useita rajoituksia yhtä aikaa tai peräkkäin, on lapsen vastuusosiaalityöntekijän arvioitava lapsen kokonaistilanne, sopivan hoidon ja palvelujen tarve sekä sijaishuoltopaikan kyky vastata lapsen tarpeisiin. (Lastensuojelulaki 42/2019, 75 §.)

6 Opinnäytetyön tutkimuksellinen osuus

Opinnäytetyömme oli sekä tutkimuksellinen, että toiminnallinen ja siihen liittyi vahvasti kehittämisen ote. Toiminnallisen ja tutkimuksellisen opinnäytetyön erona voidaan pitää sitä, että toiminnallisessa opinnäytetyössä tehdään jokin tuotos ja tutkimuksellisessa opinnäytetyössä tuotetaan uutta tietoa. Toisena erona näiden välillä voidaan pitää sitä, että toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotoksen tehtävä on työn kehittäminen. (Salonen 2013, 5-6.)

Tärkein ero tutkimustyön ja kehittämistoiminnan välillä on se, että tutkimustyö perustuu tietoperustaan, käsitteisiin tai teoriaan, mutta projektityö on puhtaasti työtä, joka suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan ilman selkeää kirjoitettua lähteisiin perustuvaa käsitejärjestelmää. Tämä erottaa projektityön tutkimuksellisesta kehittämistoiminnasta, joka nojautuu käsitteisiin, niiden määrittelyyn ja käytön ymmärtämiseen osana kehittämistyötä. (Salonen 2013, 12.)

Opinnäytetyömme ei koostunut pelkästä tiedon keräämisestä ja analysoinnista, vaan tutkimustyön lisäksi teimme yhtenevän toimintamallin ja konkreettisen oppaan hyvän kohtelun suunnitelman toteuttamiseen tutkimuksessa mukana olleisiin lastensuojeluyksiköihin. Aineiston keruumenetelmänä käytimme strukturoituja lomakehaastatteluja, joiden laadinnassa käytimme omaa ammatillista tietopohjaa ja kokemusta. Olemme työskennelleet yhteensä 45 työvuotta (3 henkilöä /12-20 vuotta) lastensuojelun sijaishuollossa. Tavoitteenamme oli käydä haastattelemassa lastensuojeluyksiköiden lapset ja työryhmät, mutta koronatilanteen uusi aktivoituminen esti yksiköissä vierailut. Laadimme kolme erillistä kyselylomaketta, jotka täytettiin yksiköissä.

6.1 Lasten ja nuorten tutkimuksen tutkimuskysymys

Opinnäytetyössämme halusimme selvittää, millainen opas palvelee hyvän kohtelun suunnitelman jalkauttamisessa yksiköiden arkeen. Ensin selvitimme mitä hyvä kohtelu lapsille merkitsee. Lasten ja nuorten tutkimuksissa tutkimuskysymys oli seuraava: mitä hyvä kohtelu sinulle merkitsee? Kaikki me tiedämme, miltä hyvä kohtelu tuntuu, mutta mistä asioista se koostuu, on selvitettävä, jotta voimme laatia oppaan siitä, miten hyvä kohtelu tulee näkyväksi.

6.2 Lasten ja nuorten tutkimusmenetelmän kuvaus

Toteutimme lasten ja nuorten tutkimuksen määrällisenä, eli kvantitatiivisena tutkimuksena. Määrällisellä analyysillä selvitetään ilmiöiden syy- seuraussuhteita, ilmiöiden välisiä yhteyksiä, ilmiön yleisyyttä, tai esiintymistä numeroiden ja tilastojen avulla. Laadullisen ja määrällisen analyysin eroa usein korostetaan, vaikka molempia voidaan käyttää myös samassa tutkimuksessa. (Koppa 2009.) Määrälliselle tutkimukselle tyypillisiä ominaisuuksia on strukturointi, mittaaminen, tiedon esittäminen ja käsittely numeraalisesti. Määrällisessä tutkimuksessa vastaajien määrä ja otanta on tavanomaisesti suuri. Tutkija on usein etäinen tutkittaviin nähden, joten tutkijalla on hyvin vähäinen vaikutusmahdollisuus tutkittavaan. (Vilkkä 2007, 16-17). Otantamme oli kaikki tutkimuksessa mukana olevien kahdeksassa yksikössä asuvat 60 lasta. Ajattelimme olevamme etäisiä, koska emme ole tavanneet kaikkia lapsia, emmekä olleet tutkimustilanteessa lainkaan läsnä.

Määrällisen tutkimuksen tavoitteena on selittää, kuvata, kartoittaa ja ennustaa ihmistä koskevia asioita ja ilmiöitä. Siinä pyritään tulosten kuvailuun numeraalisesti ja sen tavoitteena on

löytää yhteneviä lainalaisuuksia. (Vilka 2007, 19, 26). Tutkimuksemme oli kuvailevaa tutkimusta, jossa etsimme lasten ja nuorten vastauksista yhteneväisyyksiä ja ilmaantuvuutta numeraalisesti.

Lastensuojelulaissa määritellään, että alle 18-vuotiasta pidetään lapsena ja 18-24-vuotiasta pidetään nuorena (Lastensuojelulaki 1489/ 2019, 6 §). Lomakkeen laatimisessa kohtasimme haasteen lasten suuresta ikäjakaumasta, sekä heidän kehitystasonsa eroavaisuuksista. Asiaa pohdittuamme päätimme, että teemme kaksi tutkimusta lapsille ja jaottelemme ne lapsiin ja nuoriin. Emme rajoittaneet lomakkeita mihinkään tiettyihin ikäryhmiin vaan jätimme päätöksen yksikön aikuisille eli he saivat päättää, kumpi lomakkeista sopii kullekin lapselle parhaiten. Työelämän kumppanimme pyysi tietoturvasyistä poistamaan lomakkeesta kohdan, jossa kysyttiin vastaajan ikää, joten tämän vuoksi jaottelemme vastaukset lasten ja nuorten lomakkeiden mukaan. Kyselytutkimuksen toteuttamishetkellä yksiköissä asui 60 lasta ja tutkimukseen osallistuminen oli vastaajille vapaaehtoista. Suuri käytännön vastuu lapsen tutkimukseen osallistumisesta jäikin yksikön aikuisille ja jokaisen lapsen omaohjaajalle.

Ammatillisen kokemuksemme perusteella ajattelimme, että lapselle tutulla ohjaajalla on haastatteluun paras ammattitaito ja kyky ylläpitää yhteys haastateltavaan. Laadun varmistamiseksi teimme lomakkeen täyttöä ohjaaville aikuisille kirjalliset ohjeet ([Liite 1](#)). Ohje tehtiin hyvin selkeäksi, jotta tutkimustilanne lapsen kanssa olisi mahdollisimman yksinkertainen ja helppo toteuttaa. Ohjeessa oli tarkat ja selkeät ohjeet luvan kysymisestä lapsen huoltajilta ja sen kirjaamisesta yksikön päivittäiskirjaamisjärjestelmään. Kaikkien lasten huoltajilta kysyttiin lupa tutkimukseen osallistumiseen ja jokaiselle lapselle painotettiin, että tutkimukseen osallistuminen oli täysin vapaaehtoista. Jokaisen lapsen sosiaalityöntekijälle lähetettiin tieto käynnissä olevasta tutkimuksesta ([Liite 2](#)). Lapsille, joilla ei ole vanhempia, sosiaalityöntekijä antoi luvan tutkimukseen osallistumiseen. Kyselyn mukana oli myös kirje lapsille ([Liite 3](#)), jossa kerroimme tutkimuksesta. Painotimme jokaisen lapsen mielipiteen tärkeyttä ja sitä, että kyselyyn vastaaminen tapahtuu nopeasti ja siihen saa tarvittaessa ohjaajan apua.

Hirsjärven ja Hurmeen (2015, 131) mukaan useat kirjoittajat korostavat sitä, että haastattelu-tilanteessa pienelle lapselle on luotava turvallinen ympäristö ja tämän tulee luottaa haastattelijaan. Tässä tapauksessa lomakkeen saattaja oli lapselle tuttu aikuinen, omaohjaaja. Nuoret sen sijaan ovat herkkiä sille, mitä instituutiota tutkimus edustaa ja he saattavat kapinoida sitä vastaan, kuten koulua tai vanhempiaan vastaan. Nuori tulisi koittaa saada tutkimuksen ”puolelle”. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 132.) Oletimme tämän olevan haastava osuus, koska lastensuojeluyksiköiden puolelle asettuminen ei aina ole nuorelle helppoa, tai edes vaihtoehto.

6.3 Lasten ja nuorten aineiston keruu

Pandemian jyllätessä koko opinnäytetyöprosessimme ajan, päädyimme keräämään tiedon lapsilta kyselylomakkeella. Yksi perinteisistä tavoista kerätä tietoa on paperinen kyselylomake.

Paperiversioiden rinnalle ovat tulleet sähköiset kyselyt, joita voidaan lähettää sähköpostin välityksellä tai julkaista jonkin sosiaalisen median alustalla. Kyselylomake on vanha aineistonkeruumenetelmä ja tutkimuskäytössä sitä aloitettiin käyttämään, kun tutkimustulosten analysoinnissa yleistyi tilastollisten menetelmien hyödyntäminen. Kyselylomakkeen käyttö on ihmistieteissä vähäisempää kuin esimerkiksi taloustieteissä. Laadullinen tutkimus ja sitä kautta pehmeämmät menetelmät ovat hallinneet tutkimuskenttää, ja tämän takia kyselylomakkeen suosio on ollut hieman alamaissa. Kyselylomakkeen käyttö on perustelua aineistonkeruussa, kun sille on oma paikka ja käyttötarkoitus. (Valli 2018, 92.) Koimme, että lasten on helpointa vastata lomakekyselyyn ja tämän johdosta emme laittaneet siihen yhtään avointa kysymystä.

Lomakkeen täyttämässä on huomioitava, että tilanteet saattavat muuttua lastensuojeluyksiköissä hyvinkin radikaalisti ja nopeasti. Tilanteet lasten kanssa etenevät harvoin suunnitelman mukaisesti, jolloin haastattelijan on hyvä kyetä mukautumaan muuttuviin tilanteisiin. (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvuori. 2017, 315). Lomaketta laadittaessa meidän tuli ottaa useita asioita huomioon. Lastensuojeluyksiköissä asuu eri-ikäisiä lapsia, joten luonnollisesti he ovat eri kehitysvaiheissa. Biologinen ikäkään ei aina kerro sitä, millainen kyky lapsella on ymmärtää kysymyksiä ja vastata niihin omalla sanavarastollaan. Tässä yhteydessä korostuu luottamus haastattelijaan, joka on asiantuntija omaohjattavansa kehitystasosta. Molemmissa lomakkeissa kysimme samaa asiaa, mutta huomioimme kysymysten laatimisessa lasten eri kehitysvaiheet. Kysimme samaa asiaa, mutta eri sanoin, eri ikäisiltä tai eri kehitysvaiheissa olevilta lapsilta. Tutustuimme erilaisiin lomakekyselyihin ja innostuimme mahdollisuudesta käyttää lasten lomakkeissa hymiötä vastausmahdollisuutena. Tämä antoi myös mahdollisuuden tuoda esiin oman mielipiteen, vaikka lapsi ei osaa lukea. Hymiön ympyröiminen helpottaa monen lapsen oman ajatuksen esille tuomista. Lomakkeet haluttiin tuoda helpoiksi lapsen ymmärtää ja visuaalisesti värikkäiksi ja innostaviksi. Valitsimme Canva -ohjelman, millä sai muokattua lomakkeista lapsiystävällisiä ja kutsuvia.

Usein kyselylomakkeet lähetetään postin kautta vastaajille ja mukana on vastaukseen tarkoitettu palautuskuori. Kyselyjä voidaan tehdä monella eri tavalla ja tämän johdosta usein kyselyn muoto vaihtelee sen tarkoituksen ja kohderyhmän mukaan. Välillä tutkija on itse mukana tilanteissa, kun aineistoa kerätään ja hän voi tällöin toimia niin sanottuna kokeen johtajana. Kokeen johtaja voi olla myös esimerkiksi luokanopettaja, joka valvoo tiettyä aineistonkeruuta oppilaittensa osalta. Aina ei valvojan paikalla olo ole mahdollista tai siihen ei ole tarvetta, kuten esimerkiksi postikyselyssä. Siinä vastaaja vastaa itsenäisesti annettujen ohjeiden mukaan. (Valli 2018, 93.). Lähetimme kyselyt sähköpostin välityksellä yksiköihin, joissa he tulostivat lomakkeet ja antoivat lapsille täytettäväksi. Tämän jälkeen he skannasivat lomakkeet takaisin meille.

Lomakkeen kysymykset loivat perustan tutkimuksen onnistumiselle ja tämän vuoksi kysymysten tekemisessä ja laatimisessa täytyy olla tarkkana. Kysymysten muoto voi aiheuttaa virheitä

tutkimustuloksiin, jos vastaaja ei ajattelekaan samalla tavalla kuin tutkija on kysymyksen tarkoittanut, tällöin vastaukset saattavat vääristyä. Sanamuotojen asettelussa täytyi olla tarkkana ja ne eivät voi olla epämääräisiä tai häilyviä. Kysymykset eivät myöskään voineet olla johdattelevia, vaan ne tuli olla yksiselitteisiä. Usein kyselylomakkeissa on erilaisia taustakysymyksiä, joilla saadaan tietoon vastaajan sukupuoli, ikä tai koulutus, nämä toimivat myös hyvinä lämmittelykysymyksinä, ennen kuin päästään varsinaiseen aiheeseen. Taustakysymysten jälkeen on hyvä esittää helpoimmat kysymykset, missä ei käydä vielä läpi arkoja tai vaikeita aiheita. (Valli 2018, 93-94.). Emme esittäneet lomakkeissa taustakysymyksiä lasten yksityisyyden suojaamiseksi.

Lomaketta suunniteltaessa on tärkeää ottaa huomioon lomakkeen pituus ja kohderyhmä. On huomioitava vastaajien lukutaito, kyselyyn vastaamisen innokkuus, aihealue ja mitä aiheeseen vastaaminen merkitsee vastaajalle. Alakouluikäisille suunnatun lomakkeen hyvänä pituutena on yleisesti pidetty kahta sivua ja aikuisille viittä sivua. Tarpeen vaatiessa lomake voi olla myös pidempi, mutta siihen täytyy saada lisättyä houkuttelevuutta. Lomaketta suunniteltaessa on hyvä asettaa vastaajaan asemaan ja pohtia kuinka kauan aikaa ja keskittymiskykyä lomakkeeseen vastaaminen vie. Lomakkeen ollessa liian pitkä, voi tutkimuksen luotettavuus kärsiä. Lomakkeen täyteen ahdetut sivut voivat myös luoda mielikuvan pitkästä ja raskaasta kyselystä, ja tällöin vastaamisesta on helppo luopua, ellei se ole pakollista. (Valli 2018, 95.) Lasten lomakkeeseen lisättiin erilaisia eläinhahmoja ja se tehtiin värikkääksi ja selkeäksi. Nuorten lomake oli värisävyiltään hillitympi ja siinä käytettiin kuvailevia käsisymboleja. Taivoitteenamme oli tehdä lomakkeista yhden sivun mittaiset ja houkuttelevat, jotta vastaajien mielenkiinto säilyisi loppuun saakka. Lomakkeissa oli selkeä otsikko: Hyvä kohtelu, mitä se sinulle merkitsee? Ohjaaja voi auttaa lasta kuvailemalla, mitä hyvä kohtelu on, jos siihen on tarvetta.

Lasten kysymykset olivat lyhyitä ja selkeitä. Lomakkeessa käytetty kieli on merkityksellinen kyselyn onnistumisen kannalta. Kömpelöt sanavalinnat aiheuttavat vastaajassa tuskastumista, kun taas miellyttävää ja helppoa kieltä ja mukava lukea. Lomaketta tehtäessä täytyy muistaa koko ajan kohderyhmä ja pyrkiä löytämään heidän kanssaan yhteinen kieli. Kaikki lomakkeen kysymykset pyritään muotoilemaan kielellisesti oikein ja vierasperäisten sanojen käyttöä kannattaa miettiä. Tämä voi johtaa siihen, että vastaaja kokee tutkijan hyvin kaukaiseksi ja saattaa jättää joitakin tärkeitä arkaluontoisia asioita vastaamatta. Kaikki vastausvaihtoehdot ja myös kysymykset kannattaa muuttaa vastaajalle henkilökohtaiseen muotoon, tällöin vastaaminen tuntuu luonnollisemmalta ja henkilökohtaisemmalta. (Valli 2018, 99.)

6.3.1 Lasten tutkimuksen lomakkeen laadinta

Lasten lomakkeeseen laadimme yhteensä kymmenen kysymystä. Kolmessa ensimmäisissä kysymyksissä oli kolme vastausvaihtoehtoa: kyllä, en tiedä ja ei. Näiden kaikkien vaihtoehtoina olivat hymiöt, mitkä kuvastivat vastausten mielialaa.

Kuva 1 Lasten lomakkeen kolme ensimmäistä kysymystä.

Ensimmäiseksi halusimme tietää, tuleeko lapsi toimeen muiden lasten kanssa. Tämä kertoi meille kokeeko lapsi kuuluvuuden tunnetta yksikköön ja samalla osallisuuden kokemusta muihin lapsiin nähden. Toisessa kysymyksessä halusimme selvittää, tuleeko lapsi toimeen aikuisten kanssa. Tämän kysymyksen koimme tärkeäksi, jotta saamme tietää, kokeeko lapsi tulevansa hyvin aikuisten kanssa toimeen ja sen myötä kokeeko lapsi aikuiset turvallisiksi itselleen? Mielipiteen kuuleminen ja sanominen ääneen on tärkeää jokaiselle. Kolmantena kysyimme: kuunnellaanko sinun mielipiteitäsi ja ajatuksiasi? Tällä halusimme saada tietoa, onko lapsella mahdollisuutta vaikuttaa omalla mielipiteellään omaan elämäänsä. Pohdimme tätä myös hyvän kohtelun kautta.

Seuraavat kysymysasettelut olivat ympyröintivaihtoehtoja, joissa halusimme selvittää mistä asioista lapsi saa päättää itse, mistä haluaisi päättää itse ja mitkä näistä ovat hänelle tärkeimpiä.

Kuva 2 Lasten lomakkeen kysymysasettelua

Valikoimme nämä 11 vaihtoehtoa kokemuksemme ja ammattitaitomme perusteella. Pohdimme yksiköiden arkea ja mietimme, mitkä ovat niitä asioita, jotka nousevat jokapäiväisessä arkielämässä lasten tärkeiksi asioiksi. Kuudennessa kysymyksessä oli samat edellä mainitut 11 asiaa, mutta lisäsimme siihen myös sanat: perhe, koulu, iltasatu ja koti. Tässä kysyimme lapselle tärkeimpiä asioita. Osa lisätyistä sanoista on henkilökohtaisempia vastaajalle, kun taas kaikilla ei esimerkiksi ole perhettä tai kotia, missä käydä kotilomilla.

Viimeiset neljä kysymystä olivat vastausvaihtoehdoltaan kyllä ja ei, ja ne oli esitetty kuvaavin hymiöin. Kyllä-vastaus oli hymyilevä naama ja ei-vastaus oli surullinen naama. Halusimme selvittää, tietävätkö lapset kuka on heidän sosiaalityöntekijänsä ja kuinka olla yhteydessä häneen. Tämä on tärkeä tieto lapsen kannalta, sillä hänellä on oikeus tietää sosiaalityöntekijänsä yhteystiedot ja oikeus olla tähän yhteydessä. Toisiksi viimeinen kysymys oli antavatko aikuiset tarpeeksi huomiota ja tällä halusimme tietää, saako lapsi ikätasoista huomiota, mitä tarvitsee kehittyäkseen. Viimeiseksi jätimme kysymyksen rajoitustoimenpiteistä. Koimme tämän kysymyksen kaikista vaikeimmaksi ja myös luonteeltaan araksi, joten sen ollessa viimeisenä, saamme lapsen mielenkiinnon ja hyvän tunnelman säilymään loppuun saakka. Rajoitustoimenpiteiden käytön ymmärtäminen on tärkeää yksikössä asuville lapsille. Yksiköt pyritään pitämään kodinomaisina, mutta yhteiset pelisäännöt ja turvalliset rajat täytyy olla. Hyvän kohtelun suunnitelmassa on pohdittava, miten rajoitusten käytön yhteydessä huolehditaan kaikkien yksikössä asuvien lasten turvallisuudesta, joten on myös tärkeää lapsen tietää mitä rajoitustoimenpiteet ovat, vaikka eivät itse olisi niiden kohteena. Aikuisten on hyvä varmistaa ovatko lapset tietoisia näistä toimenpiteistä.

Kuva 3 Lasten lomakkeen viimeiset kysymykset

Lomakkeen testiryhmänä käytimme yksiköiden johtajia, joiden ehdotusten pohjalta muokkasimme lomaketta. Palaute oli positiivista, lomakkeen visuaalisuutta, helppolukuisuutta ja ymmärrettävyyttä keuhuttiin. Pieniä sanamuotoja vaihdettiin, sekä korjasimme kirjoitusvirheet. Pääpiirteet lomakkeissa pysyivät alusta saakka samoina. Tämän jälkeen lomakkeet ([Liite 4](#)) lähetettiin yksiköihin täytettäväksi sähköpostin välityksellä.

6.3.2 Nuorten tutkimuksen lomakkeen laadinta

Ensimmäiseksi halusimme selvittää nuorten näkemyksiä siitä, mikä on hyvää kohtelua. Laadimme yhdessä 24 eri käsitevaihtoehtoa kuvaamaan hyvää kohtelua oman ammattitaitomme, kokemuksemme ja intuitiomme perustella. Pyysimme nuorta ympäröimään itselleen tärkeitä vaihtoehtoja.

Kuva 4 Hyvän kohtelun määrittely nuoren näkökulmasta

Seuraavaksi halusimme selvittää, mistä asioista nuori kokee saavansa itse päättää. Tällä halusimme selvittää sen, miten hän kokee oman itsemääräämisoikeutensa toteutuvan. Osa vaihtoehtoista oli sellaisia, joista nuoren tulee saada päättää itse, mutta halusimme nähdä, toteutuuko tämä käytännössä. Vaihtoehtoja oli yhteensä 17 kappaletta, joista pyysimme ympäröimään itselle tärkeitä vaihtoehtoja.

Kuva 5 Tärkeimmät asiat, joista nuori saa itse päättää

Seuraavassa kysymyksessä halusimme selvittää mistä asioista nuori haluaisi itse päättää. Vaihtoehtoina oli samat 17 asiaa, kuin aiemmassa kysymyksessä (kuva 5), jotta voimme vertailla sitä, että kokevatko he saavansa päättää itselleen tärkeistä asioista, sekä mitkä asiat ovat

niitä, joista he haluaisivat päättää itse. Nuoria pyydettiin tässä ympyröimään ne asiat, joista he haluaisivat päättää itse.

Halusimme selvittää myös sen, että mitkä näistä asioista ovat nuorille kaikkein tärkeimpiä, jolloin saamme vielä syvyyttä siihen tietoon, että saavatko nuoret päättää itselleen tärkeistä asioista. Tässäkin on samat vaihtoehdot (kuva 5), kuin aiemmissakin kysymyksissä, mutta nuoria pyydettiin ympyröimään itselleen tärkeimmät asiat.

Sanotaan, että rajat ovat rakkautta, mutta nuoruusikäiset eivät tätä aina ymmärrä samalla tavalla, kuin heitä ohjaavat ja kasvattavat aikuiset. Halusimme selvittää nuorten ajatuksia hyvästä huolenpidosta. Nuorten puheissa usein rajoitukset ja säännöt ovat aikuisten tapa holtota ja tahallisesti hankaloittaa heidän elämänsä, joten halusimme selvittää, että minkä verran he kuitenkin ajattelevat sen olevan hyvää huolenpitoa. Näistä (Kuva 6) vaihtoehdoista nuori sai ympyröidä itselleen tärkeät vaihtoehdot.

Mitkä näistä ovat mielestäsi hyvää huolenpitoa?

Ympyröi itsellesi tärkeät vaihtoehdot:

KOTIINTULOAJAT - PELIAJAT - RUOKA - NUKKUMAAN MENOAJAT - SIISTEYS -
 - PUHTAUS - AIKAA OMAOHJAAJAN KANSSA - SÄÄNNÖT - KOULUNKÄYNTI -
 - LÄKSYJEN TEKEMINEN - YHTEYDENPITO PERHEEN KANSSA - LUOTTAMUS-
 KUULLUKSI TULEMINEN - TOIVEIDEN HUOMIOON OTTAMINEN - RAJAT -
 YHTEINEN TOIMINTA - YHTEISÖLLISYYS -

Kuva 6 Hyvän huolenpidon määrittelyä

Kysyimme sekä lapsilta että nuorilta, tietävätkö he kuka on heidän sosiaalityöntekijänsä. Kokemuksemme perusteella lapset ja nuoret eivät aina edes tiedä siitä tahosta, joka vastaa viimekädessä heidän asioistaan. Koemme, että tieto sosiaalityöntekijästä on tärkeä, koska silloin he voivat tarvittaessa olla häneen yhteydessä omissa asioissaan. Tämän vuoksi halusimme selvittää, tietääkö nuori, kuinka olla yhteydessä sosiaalityöntekijäänsä. Sosiaalityöntekijä on läsnä asiakassuunnitelmapalaverissa, lisäksi nuorella on oikeus tavata sosiaalityöntekijää kahden kesken, mutta nuorella on myös oikeus olla yhteydessä sosiaalityöntekijäänsä kaikissa häntä koskevissa asioissa.

Kysyimme lomakkeessamme nuorilta myös sitä, että antavatko aikuiset sinulle tarpeeksi huomiota. Tämä on täysin kokemusperäinen kysymys, mutta mielestämme se liittyy olennaisesti siihen, kokeeko nuori, että hänestä pidetään huolta. Kokemuksemme mukaan suurin osa nuorista toivoo, että aikuiset olisivat tietoisia heidän kuulumisistaan ja olisivat kiinnostuneita

heidän elämästään, jolloin todennäköisyys siihen, että kokevat saavansa hyvää huolenpitoa on suurempi. Lopuksi kysimme nuorilta vielä, tietävätkö he miksi rajoitustoimenpiteitä joskus joudutaan käyttämään?

Nuorten lomakkeet ([Liite 5](#)) lähetettiin yksiköihin sähköpostitse tulostettaviksi ja täytettäväksi. Liitteenä oli mukana kirje yksikön aikuisille, jossa omaohjaaja ohjattiin valitsemaan, kumpaa lomaketta käytetään lapsen iän ja kehitystason mukaan. Nuorten kohdalla ajatelimme myös, että omaohjaaja on paras henkilö lomakkeen saattajana nuorelle. Hän tuntee nuoren parhaiten ja osaa valita sopivan ja rauhallisen hetken sen täyttämiseen. Täytetyt lomakkeet skannattiin yksiköissä ja lähetettiin meille sähköpostitse.

6.4 Lasten ja nuorten aineiston analyysimenetelmä

Määrällisessä tutkimuksessa tulee valita analyysimenetelmä, josta saadaan tietoa, siitä mitä tutkitaan. Tutkimuskysymykseen sopiva analyysimenetelmä on hyvä ennakoida tutkimusta suunniteltaessa. Analyysitapaa valitessa tulee huomioida kuinka monta muuttujaa ja niiden välistä riippuvuutta halutaan tutkia. (Vilkkä 2017, 119.) Molemmat lomakkeet analysoitiin erillisinä kokonaisuuksina määrällisen eli kvantitatiivisen analyysin pohjalta. Kokosimme vastuksista Excel- taulukot, joista näimme kunkin vastauksen yleisyyden. Taulukko on yleinen tapa analysoida ja esittää tuloksia. Niiden avulla tutkija hahmottaa tutkittavaa aineistoa (Vilkkä 2007, 138).

6.4.1 Lasten tutkimustulokset ja johtopäätökset

Lasten vastauksia oli yhteensä 14 kaikista lasten ja nuorten vastuksista (42 kappaletta). Lasten vastausten perusteella (Taulukko 1) kukaan ei vastannut, ettei tulisi toimeen muiden kanssa, lapsista yhdeksän koki tulevansa toimeen hyvin muiden lasten kanssa ja tämä on yli puolet vastaajista. Viisi vastaajaa ei tiennyt kuinka tulee toimeen muiden lasten kanssa. Tämä voi johtua esimerkiksi ajankohdasta, milloin lapsi on muuttanut yksikköön. Vastaaja on saattanut muuttaa lähiaikoina ja tutustuminen muihin lapsiin on vasta aluillaan. Joidenkin lasten sosiaaliset taidot ovat vasta kehittymässä, joten tämän vuoksi eivät osaa vastata kysymykseen. Tästä voi tehdä johtopäätöksen, että lapset suurimmalta osalta tulevat toimeen toistensa kanssa ja he kokevat olevansa osa yhteisöä. Tämä herätti meitä myös pohtimaan, että tietävätkö he mitä tarkoittaa: tulla muiden kanssa toimeen? Kokevatko he, että heidän pitäisi olla ystäviä muiden kanssa, vai tarkoittaako se sopuisaa yhteiseloä?

Kahdeksan vastaajista koki tulevansa toimeen aikuisten kanssa. Ainoastaan yksi vastasi, ettei tule toimeen ja viisi vastasi, ettei tiedä tuleeko aikuisten kanssa toimeen. Epävarmojen kohdalla saattaa olla sama tilanne, kuin aiemmin, eli lapset ovat olleet yksikössä vasta hetken, eivätkä tunne kaikkia aikuisia. Jäimme myös pohtimaan sitä, että miten lapsi tämän kysymyksen ymmärtää. Hänellä on saattanut olla erimielisyyksiä aikuisten kanssa jostain tilanteesta ja

tämän vuoksi kokee, ettei ole varma tuleeko toimeen. Lapsi on myös saattanut jäädä pohtimaan yhtä aikuista, jonka kanssa ei tule toimeen ja tämän vuoksi on epävarma. Voimme kuitenkin päätellä, että suurin osa lapsista tulee toimeen mielestään aikuisten kanssa.

Lasten mielipiteellä ja sen kuuntelemisella on tärkeä lapsen viihtyvyyden kannalta. Seitsemän vastaajista koki, että heitä kuullaan ja kaksi oli vastannut, ettei heidän mielipiteitään ja ajatuksiaan kuulla. Viisi vastaajista oli vastannut, ettei tiedä kuunnellaanko häntä vai ei.

	Kyllä	En tiedä	Ei
Tuletko hyvin toimeen muiden lasten kanssa?	9	5	0
Tuletko hyvin toimeen aikuisten kanssa?	8	5	1
Kuunnellaanko sinun mielipiteitäsi ja ajatuksiasi?	7	5	2

Taulukko 1 Lasten kokemuksia osallisuudesta

Halusimme tietää lasten kokemuksen niistä asioista, mistä asioista he saavat päättää itse, mistä he haluaisivat päättää itse ja mitkä näistä ovat heille tärkeimmät (Taulukko 2). Se, mistä lapset kokivat saavansa eniten päättää, olivat: kaverit, vaatteet, omat lelut, huone, herkut ja leikit. Tästä voi päätellä, että lapsi saa päättää monesta omassa elämässään olevista asiasta, jotka myös määrittelevät minkälainen lapsi on, eli määrittelevät hänen persoonansa. Hän saa päättää mitä laittaa päälle, omista leikeistään ja kenen kanssa leikkii. Lastensuojeluyksiköissä ruoka on aina ollut tärkeässä osassa sijoitettujen lasten elämää. Useat lapset tulevat oloista, missä ovat joutuneet pitkänkin ajan olemaan ilman ruokaa, eivätkä välttämättä tienneet, koska seuraavan kerran saavat lämpimän aterian. Emme yllättyneet, että herkut ja niistä päättäminen on lapsille tärkeää.

Eniten itsemääräämisoikeutta lapset halusivat käyttää nukkumaanmenoajassaan. Tämä nousi esiin 12/14 vastauksesta. Tämä ei tullut meille yllätyksenä ja uskomme, että vaikka samaa asiaa kysyttäisiin biologisten vanhempien kanssa asuvilta, niin vastaukset olivat saman suuntaisia. Valvominen olisi mukavaa ja nukkumaanmenoajoja vastaan halutaan taistella. Seuraavaksi tärkeimmäksi, vain yhden vastauksen erolla, nousi puhelimesta päättäminen. Tämäkään ei yllättänyt meitä, koska puhelimen merkitys ei ole tärkeä vain kommunikaation välineenä, vaan myös välineenä, jolla vietetään omaa vapaa-aikaa pelaten tai ohjelmia katsoen. Puhelimen merkitys yhteydenpitovälineenä kotiin ja läheisiin on myös kiistanaton ja ymmärrettävästi tärkeä lapsille. Kolmanneksi tärkeimmäksi yhdeksällä vastaajalla nousi peli-aika ja kotilomat. Ammatillisen näkemyksemme mukaan nämä linkittyvätkin hyvin toisiinsa ja näiden tärkeys tulee esiin jo arkipäivän toiminnassakin.

**Mistä asioista
saat päättää?** **Mistä asioista ha-
luaisit päättää?** **Sinulle tärkeät
asiat**

Nukkumaanmeno	2	12	6
Harrastukset	9	7	4
Kaverit	10	7	10
Vaatteet	10	6	9
Omat lelut	10	7	9
peliaika	2	9	9
huone	10	8	10
herkut	12	7	10
leikit	10	7	6
puhelin	3	11	8
kotiloma	4	9	
Perhe			12
Koti			11
Koulu			3
Iltasatu			8

Taulukko 2 Asiat, joista lapset saa ja haluaa päättää, sekä tärkeät asiat.

Tärkeimpien asioiden listalle kärkeen nousivat perhe ja koti ymmärrettävästi. Huone, herkut ja kaverit olivat kaikki yhtä tärkeitä ja samat löytyvät kärkisijoilta niistä asioista, joista lapset haluavat päättää.

Lapsilta kysyttäessä heille tärkeimpiä asioita, oli perhe tärkeimmällä sijalla. Kaikissa yksiköissä korostetaan lapsen omaa perhettä, läheisiä ja heidän tärkeytensä lapsen elämässä ei koskaan unohdeta ja pois suljeta. Perheen jälkeen toiseksi tärkein oli koti, mikä yhdistyy perheajatteluun. Tietenkin joku vastaajista on voinut myös ajatella yksikköä omana kotinaan ja näkee sen pysyvyyden tärkeyden omassa elämässään. Kaikilla sijoitetuilla lapsilla ei ole perhettä tai kotia, mihin palata sijoituksen jälkeen tai missä viettää viikonloppuja. Tärkeimpiä olivat myös omat kaverit, oma huone ja herkut. Nämä tietyllä tavalla kuvaavat lapsen omaa elämää, tilaa ja sitä mistä nauttii ja saa hyvinolon tunteita. Iltasatu oli myös tärkeä monelle lapselle, se on hetki, jossa lapsi saa aikuiselta henkilökohtaista aikaa ja huomiota. Iltasadun aikaan on ohjaajalla ja lapsella mahdollisuus vaihtaa päivän kuulumiset, ja jos lapsella on jotain murheita, hän voi käyttää ajan sen kertomiseen.

Lastensuojelulain (297/2016) 13 b §:n mukaan lapselle on nimettävä sosiaalityöntekijä, joka vastaa lapsen asioista sijoituksen aikana. Lapsista puolet tiesivät kuinka olla yhteydessä sosiaalityöntekijään. Useasti sosiaalityöntekijä on mukana, kun lapsi tulee tutustumaan ensi kertaan tulevaan sijaishuoltopaikkaansa. Sijaishuollon aikana lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tapaa lasta säännöllisesti kahden kesken hyödyntäen erilaisia tapoja kuulla lasta ja hänen kokemuksiaan (STM 2019, 64). Lapsilta kysyttiin lomakkeessa, tietävätkö kuka heidän sosiaalityöntekijänsä on ja kuinka olla häneen yhteydessä. Lapsilla vastaukset jakaantuivat tasaisesti puoliksi (Taulukko 3). Tämä voi johtua lapsen iästä ja kehitystasosta, pienemmille

lapsille sosiaalityöntekijän merkitys ei ole niin suuri, kun sosiaalityöntekijä ei ole lapsen arkipäiväisessä toiminnassa mukana.

	Kyllä	Ei
Tiedätkö kuka on sosiaalityöntekijäsi?	7	7
Tiedätkö kuinka olla yhteydessä hänen?	7	7
Antaako aikuiset sinulle tarpeeksi huomiota?	9	4
Tiedätkö miksi rajoitustoimia joudutaan joskus käyttämään?	9	4

Taulukko 3 Lasten tieto sosiaalityöntekijästä, kokemukset aikuisten huomion määrästä ja tietoisuus rajoitustoimenpiteiden käytöstä.

Lapsilta kysyttiin jo tutkimuksen alussa, tulevatko he toimeen aikuisten kanssa. Halusimme kysyä myös saavatko he tarpeeksi huomiota aikuisilta, koska huomion antaminen ja toimeen tuleminen ovat kuitenkin eri asioita. Lapsista yhdeksän koki, että saavat tarpeeksi huomiota ja neljä vastaajista kokivat, etteivät saa. Joku vastaajista on jättänyt vastaamatta, koska luku 14 ei täsmää näiden yhteenlaskussa. Kysymys saattaa tuntua lapsesta vaikealta vastata, hän voi lähteä pohtimaan, saako hyvää vai huonoa huomiota omasta mielestään. Ja minkälaista huomiota eri lapset kaipaavat ja saavatko sen kaltaista huomiota, mitä tarvitsevat ja haluavat.

Lapsista yhdeksän tiesi miksi rajoitustoimenpiteitä käytetään ja vastaavasti neljä ei tiennyt. Tästä voi pohtia, ettei lapsi välttämättä tiedä mitä rajoitustoimenpiteet ovat, riippuen vastaajan iästä ja kehitystasosta. Toisaalta voi myös pohtia, ettei yksikössä jouduta käyttämään rajoitustoimenpiteitä ja näin ollen lapsi ei ole tullut tietoiseksi niiden olemassaolosta.

6.4.2 Nuorten tutkimustulokset ja johtopäätökset

Kyselyä tehtäessä kahdeksassa tutkittavassa yksikössä oli sijoitettuna yhteensä 60 lasta. Täytettyjä lomakkeita palautettiin yhteensä 42 kappaletta, joten vastausten määrä oli mielestämme hyvä. Kaikista palautetuista lomakkeista nuorten lomakkeita oli 28 kappaletta.

Hyvän kohtelun määrittelyssä kuuntelun oli valinnut 22/28 nuorta, mikä nousi vastanneiden mielestä tärkeimmäksi osaksi hyvää kohtelua. Kuuntelun merkitys vahvistuu seuraavaksi suositumman vastauksen, eli ymmärryksen 21/28 mukana. Molempia tarvitaan ja ne täydentävät toisiaan. Tasa-arvon merkitys yllätti positiivisesti tutkijaryhmämme. Ei sen vuoksi, että tasa-arvo olisi mielestämme vähäpätöinen, vaan yllätyimme siitä, että juuri nuoret nostivat sen tärkeäksi hyvän kohtelun elementiksi. Jäimmekin pohtimaan, että ovatko juuri lastensuojelun sijaishuollossa olevat lapset kokeneet epätasa-arvoa jonkin suhteen, että osaavat arvostaa sitä.

Turvallisuus ja auttaminen ovat myös elementtejä, jotka saivat monta merkintää puolelleen. Turvallisuuden tunne on varmasti myös jotain, mitä lomakkeen täyttäjiltä on joskus puuttunut, joten sitä osataan arvostaa. Kokemus turvassa olemisesta koostuu monesta elementistä. Auttaminen nousi yhtä tärkeäksi nuorten vastausten perusteella. Tämä oli sinänsä yllättävää, koska kokemuksemme perusteella autettavaksi asettuminen antaa kuvan haavoittuvuudesta ja se on monelle nuorelle vaikeaa.

Välittäminen, kannustaminen ja hyväksyntä löytyivät hieman yli puolesta vastauslomakkeista, joten nämäkin ominaisuudet nähtiin liittyvän hyvään kohteluun. Karkeasti voidaan myös siten ajatella, että alle puolet eivät nähneet näiden kuuluvan hyvään kohteluun. Välittämisessä on tunnelataus, joten sen valitseminen vaatii rohkeutta.

Mitkä näistä ovat mielestäsi hyvää kohtelua?

Kuunteleminen	22
Ymmärrys	21
Tasa-arvo	18
Turvallisuus	17
Auttaminen	17
Välittäminen	16
Kannustaminen	16
Hyväksyntä	16
Kehuminen	15
Huomiointi	15
Huomioon ottaminen	14
Oikeudenmukaisuus	13
Yhteinen aika aikuisen kanssa	13
Hellyys	13
Tervehtiminen	12
Läsnäolo	11
Hymyileminen	11
Huolenpito	11
Yhdessäolo	10
Osallisuus	9
Perusteleminen	9
Nukuttaminen	8
Säännöt	8
Herättäminen	6

Taulukko 4 Hyvä kohtelu nuorten määrittämänä

Nuoret kokivat, että saivat eniten päättää kavereistaan ja herkuistaan. Tämä oli samassa linjassa lasten vastausten kanssa. Vaatteet oli vastannut myös suurin osa vastaajista ja se onkin asia, josta nuoren tuleekin itse saada päättää. Harrastukset, oma huone ja raha saivat kaikki puolet vastaajista puolelleen. Vapaa-aika tuli vasta näiden jälkeen. Tämä saattaa johtua siitä, että nuorten kohdalla vapaa-ajan vietosta on jouduttu keskustelemaan. Nuorille kavereiden merkitys on suuri ja he mielellään viettäisivätkin kaiken vapaa-aikansa kavereidensa kanssa. Omasta puhelimesta sai päättää kahdeksan nuorta. Kasvatuksessa ja huolenpidossa aikuisille merkitykselliset asiat, kuten koulu ja nukkumaanmeno jäivät nuorilla asioiksi, joista he eivät itse kokeneet saavansa päättää. Ikävää, että nuoret kokevat myös, etteivät saa päättää yhteisistä retkistä.

Omaohjaajasta kokee saavansa päättää vain kaksi nuorta. Käytäntö omaohjaajan valikoitumisesta on yksikkökohtainen, mutta uskomme sen olevan käytännössä kiertävä järjestelmä, eli kotiutuvan nuoren omaohjaaja vapautuu seuraavan nuoren käyttöön.

	Mistä asioista saat päättää itse?	Mistä asioista haluaisit päättää itse?	Mitkä näistä on tärkeimpiä sinulle?
Vapaa-aika	13	16	18
Harrastukset	14	13	6
Koulu	6	13	4
Nukkumaanmeno-aika	6	17	3
Kaverit	20	16	18
Kotilomat	4	15	11
Vaatteet	18	17	11
Oma huone	14	12	12
Omaohjaaja	2	11	0
Puhelin	8	18	18
Tietokone	7	13	7
Pelikonsoli	5	11	6
Raha	14	17	14
Herkut	20	10	6
Kotityöt	3	12	0
Retket	4	11	1
Yhteinen toiminta	5	11	1
Aikataulut	4	15	1

Taulukko 5 Mistä saa päättää, mistä nuori haluaisi itse päättää ja nuorelle tärkeimmät asiat

Asioita, joista nuori haluaisi päättää löytyikin runsaasti. Omasta puhelimesta päättäminen nousi tärkeimmäksi 18/28 vastauksella. Vaatteista ja rahasta päättäminen pääsi seuraavalle sijalle 17 maininnalla. 18 nuorista oli kuitenkin kokenut, että saa itse päättää vaatteistaan ja

rahoistaan. Vapaa-aika ja kaverit olivat myös hyvin lähellä kärkipäätä. Ne eivät nousseet kuitenkaan puhelimen yläpuolelle. Tämä saattaa johtua siitä, että kaikille kaverit eivät ole niin tärkeitä, kuin puhelin ja sen myötä esimerkiksi sosiaalisen median seuraaminen. Kotilomat ja aikataulut koettiin yhtä tärkeiksi 15/28. Aikatauluista halusi moni päättää, mutta he eivät kuitenkaan kokeneet niitä itselleen tärkeiksi

Herkut jäivät viimeiselle sijalle asioista, joista nuoret haluavat itse päättää, eivätkä ne näytelleet enää niin suurta roolia tärkeimmissä asioissakaan, kuin lapsilla. Mielenkiintoista onkin, että missä vaiheessa herkut kokevat inflaation.

Suurimmat erot asioiden, joista nuoret haluaisivat päättää ja mitkä ovat tärkeitä löytyi nukkumaanmenoajasta. 17 haluaisi päättää siitä, mutta vain kolme koki tämän asian tärkeäksi. Aikatauluistaan halusi päättää 15 nuorta, mutta vain yksi koki ne itselleen tärkeiksi. Kotitöistä halusi päättää myös 12, mutta kukaan ei kokenut niitä tärkeiksi. Voisimme päätellä tästä, että kukaan ei niitä haluaisi siten tehdä. Omaohjaajastakin haluaisi päättää 11 nuorta, mutta kukaan ei kokenut omaohjaajaansa tärkeäksi. Retkistä ja yhteisestä toiminnasta haluttiin myös päättää, mutta ne eivät olleet kuitenkaan tärkeitä, kuin yhdelle.

Mitkä näistä ovat mielestäsi hyvää huolenpitoa?

Ruoka	20
Toiveiden huomioon ottaminen	17
Siisteys	16
Kotiintuloajat	15
Luottamus	15
Kuulluksi tuleminen	15
Koulunkäynti	14
Yhteydenpito perheen kanssa	14
Pelajat	12
Nukkumaanmenoajat	12
Puhtaus	12
Säännöt	12
Yhteinen toiminta	12
Aika omaohjaajan kanssa	9
Rajat	9
Yhteisöllisyys	9
Läksyjenteko	6

Taulukko 6 Hyvä huolenpito nuorten määrittelemänä

Nuoret nostivat ruoan tärkeimmäksi hyvän huolenpidon vaihtoehtoista. Toiveiden huomioon ottaminen ja siisteys nousivat myös kärkikolmikkoon. Nämä ovat kaikki perustarpeita. Kotiin-tuloajat nähtiin yhtä tärkeinä, kuin luottamus ja kuulluksi tuleminen, mikä pääsi myös yllättä-mään korkealla sijoituksellaan, sillä moni nuori kapinoi sovittuja aikatauluja vastaan. Puolet vastaajista valitsivat myös koulunkäynnin ja yhteydenpidon perheen kanssa hyväksi huolenpi-doksi. Lähes puolet vastaajista 12/28 kokivat peliajat, nukkumaanmenoajat, puhtauden, säännöt ja yhteisen toiminnan hyväksi kohteluksi. Nukkumaanmeno-aika nousi korkealle 17/28 asioissa, joista nuoret halusivat päättää itse, mutta heistä 12 näki kuitenkin nukkumaanmeno-aikojen merkityksen hyvänä kohteluna. Yhteistä toimintaa ei pidetty merkityksellisenä, silti siitä halusi päättää 11/28, silti lähes puolet piti sitä kuitenkin hyvänä kohteluna. Tästä voimme päätellä, että nuoret kokevat yhteisen toiminnan mielekkäänä ja haluaisivat olla enemmän sen suunnittelussa mukana. Yhteisöllisyyden merkityksen hyvänä kohteluna näki kolmasosa vastaajista. Omaohjaajasta haluttiin päättää, mutta se ei ollut kuitenkaan merki-tyksellinen nuorille. Kolmasosan mielestä aika omaohjaajan kanssa on kuitenkin hyvää kohte-lua. Aika omaohjaajan kanssa ei ole suoraan verrannollinen siihen, että antavatko aikuiset tarpeeksi huomiota, koska monelle nuorelle omaohjaaja ei välttämättä ole se tärkein aikui-nen yksikössä. 19/28 vastaajista koki, että saa tarpeeksi aikuisilta huomiota. Seitsemän koki, ettei saanut ja kaksi on jättänyt tähän vastaamatta.

	Kyllä	Ei
Tiedätkö kuka on sosiaalityön-tekijäsi?	23	2
Tiedätkö kuinka olla yhtey-dessä häneen?	21	3
Antavatko aikuiset sinulle tarpeeksi huomiota?	19	7
Tiedätkö miksi rajoitustoimenpiteitä joskus jou-dutaan käyttämään?	21	4

Taulukko 7 Nuorten tieto sosiaalityöntekijästään, kokemukset aikuisten huomion määrystä ja tietoisuus rajoitustoimenpiteiden käytöstä

Nuorille vastaajille sosiaalityöntekijän merkitys on suurempi ja heistä lähes kaikki 23/28 tie-tävät kuka hän on, mutta vain 21/28 heistä tietää kuinka olla yhteydessä häneen. Nuorista osa on myös jättänyt vastaamatta kysymykseen. Tämä voi merkitä sitä, ettei sosiaalityönteki-jän rooli ole heille tärkeä tai heillä on negatiivinen asenne sosiaalityöntekijää kohtaan. Sosi-aalityöntekijä saattaa myös vaihtua lapsen sijoituksen aikana ja tämä voi myös aiheuttaa lap-selle epätietoisuutta siitä, kuka on hänen oma vastuusosiaalityöntekijänsä. Nuorilla oli myös enemmän tietoutta siitä, kuinka olla yhteydessä sosiaalityöntekijäänsä, kuin lapsilla. Tämä saattaa selittyä ikäerolla ja sen myötä luontaisella mielenkiinnolla omista asioista päättävään tahoon ja yhteydenpitoon tämän kanssa.

Nuoret nostivat itselleen tärkeimmiksi asioiksi vapaa-ajan, kaverit, puhelimen ja rahan. He kokivat vaihtelevasti pystyvänsä vaikuttamaan itse näihin asioihin ja lähes puolet vastaajista koki pystyvänsä vaikuttamaan itse vapaa-aikaansa. Kolme neljäsosaa vastaajista oli sitä mieltä, että sai itse päättää kaverisuhteistaan. Vain kolmasosa koki voivansa päättää itse puhelimensa käytöstä. Puolet vastanneista oli sitä mieltä, että sai itse päättää omista rahoistaan. Edellä mainitut asiat liittyvät keskeisesti nuoren tarpeeseen itsenäistyä ja päättää omista asioistaan sekä tehdä itselleen mieluisia valintoja.

6.5 Aikuisten tutkimus ja tutkimuskysymys

Aikuisten tutkimus oli kokonaisuudessaan erilainen, kuin lasten ja nuorten tutkimukset. Tässä halusimme selvittää, miten hyvää kohtelua toteutetaan yksiköissä ja mitä hyvän kohtelun oppaan tulisi sisältää heidän mielestään ja mikä auttaisi käytännön työssä. Vallitsevan tilanteen vuoksi emme päässeet yksiköihin itse tekemään haastattelua, joten päädyimme tekemään haastattelulomakkeen. Halusimme tietää yksikön aikuisilta, miten he toimivat omissa yksiköissään ja miten niissä huolehditaan lasten hyvästä kohtelusta, hoidosta, kasvatuksen valvonnasta ja itsemääräämisoikeudesta. Halusimme saada tietoa, miten hyvän kohtelun suunnitelman laadinta on heidän yksikössään toteutettu. Aikuisten tutkimuskysymys: Miten hyvää kohtelua toteutetaan lastensuojeluyksikössä?

6.5.1 Aikuisten tutkimusmenetelmän kuvaus

Laadullinen tutkimustapa korostaa todellisuutta ja siitä saatavan tiedon ja sen subjektiivista luonnetta. Laadullisen tutkimuksen yksi keskeinen piirre onkin juuri tämä, se keskittyy tarkastelemaan yksittäisiä tapauksia. Laadulliselle tutkimukselle oleellista on tutkimukseen osallistuvien ihmisten näkökulmien ja mielipiteiden korostaminen ja samalla tutkijan vuorovaikutus kyseisen havainnon kanssa. Usein etäisyys tutkijan, tutkittavan aineiston ja tutkimuskohteen välillä saattaa olla pieni. Laadullisessa tutkimuksessa keskeisintä on juuri tutkittavien kokemukset ja tämän kautta tutkimuksen tehtävä on antaa teoreettisesti hyvä ja mielekäs tulkinta tutkimuksen kohteena olevasta asiasta tai ilmiöstä. (Puusa & Juuti 2011, 47-48.) Tutkimuksemme etäisyys on pieni tutkittavaan ilmiöön eli hyvään kohteluun sijaishuollossa, koska työskentelemme alalla.

Aikuisten tutkimusmenetelmäksi valitsimme lomakehaastattelun, josta käytetään myös nimittystä strukturoitu haastattelu. Lomakehaastattelussa tutkija on päättänyt ennalta ja harkinnut mitä kysyy, missä muodossa ja missä järjestyksessä. Tutkimusongelman ollessa hyvin rajattu, esimerkiksi mielipiteiden, näkemysten, käsitteiden tai kokemusten kuvaamisessa lomakehaastattelu on toimiva aineiston keräämiseen työkalu. (Vilka 2005, 101)

6.5.2 Aikuisten tutkimuksen aineiston keruu

Laadullisen tutkimuksen aineisto on pelkistetyimmillään aineistoa, joka on tekstiä. Laadullisen tutkimuksen teksti voi olla syntynyt tutkijasta riippuen tai riippumatta. Erilaisia laadullisia tutkimuksia voivat olla esimerkiksi erimuotoiset haastattelut ja havainnot, henkilökohtaiset päiväkirjat, omaelämäkerrat ja kirjeet sekä muuta tarkoitusta varten tuotettu kirjallinen ja kuvallinen aineisto tai äänimateriaali. Aineisto on yleensä tuotettu tutkijasta riippumatta, mutta kirjoittaja voi kuvitella kirjoittaneensa tarinansa jollekin lukijalle. (Eskola & Suoranta 2014, 15.)

Yleisin tapa hankkia laadullista aineistoa on haastattelu. Tämä oli tavoitteemme. Tavoitetta ei saavutettu, joten keräsimme aineistomme strukturoidun haastattelun (lomakehaastattelun) keinoin. Lomakehaastattelu sopii parhaiten aineistoihin, joissa kvantifioidaan aineistoa ja sitä käsitellään tilastollisen analyysin muodossa. Lomakehaastatteluihin voi sisällyttää myös avoimia kysymyksiä, jotka analysoidaan laadullisesti tai määrällisesti. Avointen kysymysten määrä ja vastausten laajuus vaikuttaa siihen, voiko strukturoidun aineiston vastauksia soveltaa laadullisen analyysin tarpeisiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2021). Mielestämme kahdeksan yksikön yhdeksän avoimen kysymyksen vastauksia voimme soveltaa laadullisen tutkimuksen analyysiin.

Teimme yksikönjohtajille ja työryhmille ohjeet ([Liite 6](#)) lomakkeen läpikäymiseksi. Halusimme selvittää, mitä hyvän kohtelun oppaan tulisi sisältää heidän mielestään. Halusimme saada tietoa yksiköiden ohjaajilta avointen kysymysten avulla, koska emme halunneet johdella valmiilla vastausvaihtoehdoilla. Aikuisten tutkimuksesta tuli laadullinen tutkimus eli kvalitatiivinen. Laadullista, pehmeää ja kvalitatiivista menetelmää pidetään synonyymeinä, kun niistä puhutaan suomalaisessa yhteiskunta- ja kasvatustieteellisessä keskustelussa. Näiden termien tausta ja merkitys tosin poikkeavat hiukan toisistaan. Pehmeät menetelmät nähdään myös tieteelliseltä tasoltaan pehmeäpinä ja vähemmän tieteellisinä kuin tilastolliset menetelmät. Toisesta näkökulmasta taas laadullista tutkimusta saatetaan pitää myös määrällistä laadukkaampana tutkimuksena. (Eskola & Suoranta 2014, 13.)

Jokaisessa lastensuojeluyksikössä työyhteisö kävi läpi haastatteluvaakkeen ([Liite 7](#)) tiimpäivänä. Ryhmähaastattelua voidaan pitää keskusteluna, jonka tavoite on vapaamuotoinen. Osanottajat kommentoivat asioita spontaanisti ja tuottavat monipuolista tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Joskus tutkimuksessa ei olla kiinnostuneita yksittäisen ihmisen mielipiteestä, vaan kiinnostuksen kohteena on kollektiivinen näkemys aiheeseen. Ryhmähaastattelulla on erityinen merkitys silloin, kun halutaan selvittää, miten henkilöt muodostavat yhteisen kannan ajankohtaiseen ilmiöön. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 61)

Aikuisten tutkimukseen osallistui kahdeksan työryhmää, joihin jokaiseen työryhmään kuuluu yksikönjohtajan lisäksi seitsemästä yhdeksään työntekijää. Työryhmät täyttivät

tutkimuslomakkeen tiimpäivinä, joten oletamus on, että kaikki työryhmän jäsenet olivat tällöin paikalla. Aikuisten henkilömäärä ei ollut oleellinen tieto tutkimuksemme kannalta, vaan käsitelimme vastaukset työryhmittäin. Saimme kaikilta kahdeksalta yksiköltä vastaukset ja jokainen ryhmä numeroitiin, yhdeltä ryhmältä saatiin kaksi vastauslomaketta, koska olivat jatkuneet vastaamaan kysymyksiin kahdessa ryhmässä.

6.5.3 Aikuisten aineiston analysointi

Sisällönanalyysin menetelmällä dokumentteja voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. Dokumenttina voidaan ajatella olevan mikä tahansa kirjallisessa muodossa oleva dokumentti. Sisällön analyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä muodossa. Analyysimuotoina voidaan käyttää aineistolähtöistä, teorialähtöistä ja teoriaohjaavaa lähestymistapaa. Sisällön analyysin ensimmäinen vaihe on, että siitä karsitaan epäolennainen pois. Tämä voi olla joko tiedon pilkkomista osiin, tai tiivistämistä. Tiedon pelkistämisen jälkeen koodatut alkuperäisilmaisut käydään lävitse ja niistä etsitään samankaltaisuutta tai eroavaisuutta kuvaavia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87-98)

Sisällön analyysi voidaan muodostaa myös teorialähtöisesti, jolloin aineiston analyysin luokittelu perustuu aiemman tiedon perusteella luotuun käsitejärjestelmään, joka voi muodostua esimerkiksi teoriasta tai mallista, joiden pohjalta laaditaan analyysirunko. Analyysirunko voi olla väljäkin ja sen avulla muodostetaan erilaisia luokituksia, jolloin voidaan epäolennainen jättää ulkopuolelle, tai muodostaa niistä oma luokittelu. Teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee aineiston ehdoilla, kuten aineistolähtöinen analyysikin. Keskeistä on se, että lähestyykö tutkija aineistoa sen omilla ehdoilla ja vasta analyysin edetessä pakottaa sen tiettyyn teoriaan sopivaksi, vai poimiiko hän aineistosta asioita, tai ilmauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98)

Muodostimme analyysirungon tutkimuskysymyksemme viitekehyksessä määriteltyihin kysymyksiin ja vastausten perusteella haimme tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Kokoaminen oli helppoa, koska olimme valmiiksi numeroineet kysymyksemme.

Aineistona oli kahdeksan yksikön vastaukset, joista yhden yksikön vastaukset olivat kahdella lomakkeella. Koimme, että se ei vaikuttanut tutkimustulokseen mitenkään, koska vastaukset olisivat voineet olla myös samalla vastauspaperilla.

6.5.4 Aikuisten tutkimustulokset ja johtopäätökset

Ensimmäiseksi halusimme selvittää, miten yksiköissä tuetaan ja vahvistetaan lasten itsemääräämisoikeutta ikätasoisesti. Jokaisen yksikön vastauksissa tuli yhteneväisesti esiin se, että he osallistavat lapsia ja nuoria keskusteluihin eri tavoilla. Käytössä ovat omaohjaajakeskustelut, lasten kokoukset, sekä jokaista lasta kuullaan heidän omissa asiakassuunnitelmapalaverissaan. Aikuisten vastausten perusteella lapset saavat päättää omista vaatteistaan,

harrastuksistaan, sekä useassa yksikössä lasten mielipiteet huomioitiin esimerkiksi ruokailan suunnittelussa. Osassa yksiköistä on otettu käyttöön henkilökohtaiset viikkosuunnitelmat, jotka tehdään yhdessä lapsen kanssa. Viikkosuunnitelmassa yleensä käydään lävitse tulevan kalenteriviikon yhteiset tapahtumat, sekä jokaisen lapsen, tai nuoren sovitut henkilökohtaiset menot ja vapaa-ajan vietto.

Rajasimme vielä tarkemmin aikaisempaa kysymystämme ja pyysimme yksiköitä kertomaan, miten huolehtivat hyvästä hoidosta, huolenpidosta ja kasvatuksesta ilman rajoitustoimenpiteitä. Vastausten perusteella keskustelun, osallistamisen ja muiden yllä mainituiden lisäksi nousi tiimien yhtenäinen työskentely, aikuisten keskinäinen kommunikointi, yhteinen pohdinta lasten asioista, arjen suunnittelu ja arjen turvalliset struktuurit. Vastauksista kävi ilmi, että aikuisilla on oltava yhtenäinen linja ja mahdollisuus raportointiin ja reflektointiin. Henkilökunnan ammattitaito ja riittävä henkilöstömäärä nousivat myös tärkeäksi osaksi rajoitustoimenpiteiden välttämiseksi. Päivittäisen lapsen ja nuoren kohtaaminen, ennakoitiin ja läsnäolo nousivat myös esiin.

Turvallisuudesta ja yksityisyydestä huolehtiminen rajoitustoimenpiteitä käytettäessä tärkeänä pidettiin sitä, että kiinnipitotilanteessa on tarvittava määrä henkilökuntaa. Henkilökunnalla on hyvä olla kiinnipitoon koulutus (Avekki- koulutus mainittiin), kiinnipito pyritään tekemään lapsen omissa huoneissa, poissa muiden katseilta. Tarvittaessa muita paikalla olevia lapsia ja nuoria pyydetään poistumaan tilasta, jos oma huone ei ole vaihtoehtona. Rajoitustoimenpiteistä keskusteltaessa ei olla yhteisissä tiloissa nuoren, tai lapsen kanssa ja siitä ei kerrota muille nuorille, tai lapsille.

Rajoitustoimenpiteistä keskustellaan jälkikäteen sekä nuoren tai lapsen kanssa, sekä tarvittaessa muiden paikalla olleiden lasten tai nuorten kanssa. Esimerkiksi jos on jouduttu kiinnipitotilanteeseen. Jälkikäteen käydyissä keskusteluissa otetaan huomioon lapsen ikätaso, sekä kuullaan hänen mielipiteensä ja annetaan lukea rajoituspäätös. Rajoitustoimenpidepäätöseen kirjataan lapsen mielipide. Jossain yksikössä pyritään siihen, että keskustelussa on läsnä rajoitustilanteessa mukana ollut henkilö. Lapsilta kysyttäessä 64% tiesi miksi rajoitustoimia joskus joudutaan käyttämään ja nuorista 75%, joten tietoisuus rajoitustoimenpiteistä selvästi kasvaa iän myötä.

Oikeusturvasta ja muutoksenhausta, muistutuksesta ja kantelusta kerrotaan lapselle suullisesti keskustellen ja huomioidaan lapsen ikätaso. Huostaanottoon liittyvät asiat käydään yhdessä lävitse ja annetaan tiedoksi lapselle. Erimielisyyksien ilmaantuessa lapselle, tai nuorelle kerrotaan heidän oikeudestaan olla yhteydessä sosiaalityöntekijäänsä. Mikäli lapsi tai nuori haluaa tehdä kantelun, kerrotaan kantelun mahdollisuudesta, sekä autetaan ja ohjataan sen tekemisessä.

Hyvän kohtelun suunnitelman laatimisen menetelminä yksiköt toivat esiin päällimmäisenä keskustelun yhdessä lasten ja nuorten kanssa muun muassa lapsikokouksissa, asiakassuunnitelmapalaverissa, sekä työryhmän yhteisissä kokoontumisissa. Muutama yksikkö toi esiin myös Post it lappujen käytön ja piirtämisen. Yksi yksikkö oli myös pohtinut ulkopuolisen tahon mukanaoloa, puhuisivatko lapset tällöin rehellisemmin? Esiin tuotiin myös palautelaatikko. Kaiken kaikkiaan yksiköillä ei ollut selkeää yhtenäistä toimintamallia hyvän kohtelun suunnitelman laatimiseksi.

Hyvän kohtelun suunnitelman laatimisen tueksi yksiköt toivoivat valmista runkoa ja pohjaa, konkreettista opasta, selkeää yksinkertaista rakennetta lasten kanssa käytävän keskustelun tueksi. Yksiköt toivat myös esille, että haluaisivat sen laadintaan aikaa, sekä sitä olisi hyvä pitää aktiivisemmin käsittelyssä pitkin vuotta.

Vuoden 2019 lopussa yksiköissä tehtiin ensimmäisen kerran hyvän kohtelun suunnitelmat yhdessä lasten kanssa, joten nyt oli hyvä kysyä, kuinka se on arjessa näkynyt. Vastausten perusteella se näkyy arjen toiminnoissa siten, että lasten toiveita pyritään ottamaan mahdollisimman paljon huomioon. Osallisuus ja osallistuminen on yhden yksikön mielestä lisääntynyt hurjasti. Melkein jokaisen yksikön vastauksissa painotettiin sen liittyvän arjen toimintoihin ja keskusteluihin lasten ja aikuisten välillä. Lasten yksilölliset toiveet ja tarpeet otetaan aktiivisesti huomioon ja ylläpidetään arvostavaa työtettä.

Viimeisenä halusimme tietää miten aikuiset varmistavat lasten osallistumisen hyvän kohtelun suunnitelman tekoon? Yhdessä yksikössä vastattiin, että ei mitenkään, mutta aikovat varmistaa sen tulevaisuudessa. Kyselyä tehtäessä hyvän kohtelun suunnitelma oli tehty vain kerran, joten selkeää toimintamallia ei ollut vielä luotu. Mainittiin, että lapsia kuunnellaan, yhteisöpalaverissa, omaohjaajakeskusteluissa, opetetaan tuomaan omia mielipiteitä julki. Lasten kanssa keskustellaan niin ryhmissä, kuin yksilöllisestikin. Yhdessä yksikössä aikuiset ovat kysyneet lapsilta mielipiteitä, nämä kirjattu seinällä oleviin papereihin ja avattu tarvittaessa kysymyksillä.

6.6 Tutkimusten luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen validius tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä mitä tutkimuksessa on tarkoituksena mitata. Validiutta on tarkasteltava jo tutkimusta suunniteltaessa. Tutkimuksen reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten tarkkuutta. Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti muodostavat yhdessä mittarin kokonaisluotettavuuden. (Vilka 2005, 193-194.) Kaikissa tutkimuksissa kysymystenasettelu oli tarkoin harkittu ja ulkopuolisen tahon toimesta tarkastettu. Kysymykset olivat yksinkertaisia ja vastausvaihtoehdot helppoja, joten virhemarginaali on pieni. Analysointimenetelmämme oli varsinkin lasten ja nuorten tutkimuksen yksinkertainen ja tarkistimme lukumäärät useampaan kertaan.

Aikuisten tutkimus oli kokonaisuudessaan laadullinen tutkimus ja kuvasimme tutkimuksen tekovaiheet tarkasti luvussa 6.5.2, missä avaamme aikuisten tutkimuksen aineiston keruuta. Useasta laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää, kun tutkijat ovat kuvanneet tarkan selostuksen, miten tutkimus on toteutettu. Tarkkuudella tarkoitetaan tutkimuksen kaikkia vaiheita ja nämä on kerrottava selvästi ja totuudenmukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 227.)

Teimme tutkimuksemme Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeiden mukaisesti ja kiinnitimme erityisesti huomiota siihen, ettei kenenkään itsemääräämisoikeutta rikota. Asetelma, jossa kasvatus- ja hoitohenkilöstö tekee haastattelun haastattelijoiden puolesta, on poikkeuksellinen, mutta elämme tällä hetkellä erittäin poikkeuksellista aikaa ja koko yhteiskunnassamme vallitsee poikkeusolot Korona pandemian vuoksi.

Lasten ja nuorten tutkimuksessa oli keskeisintä pohtia, miten varmistetaan lapsen suostumus tutkimukseen osallistumiseen. Tutkijat noudattavat tutkimuseettisen neuvottelukunnan yleisiä periaatteita, joiden mukaan tutkittava voi antaa suostumuksensa joko suullisesti tai kirjallisesti tai hänen käyttäytymisestään voi olla muuten tulkittavissa hänen ilmaiseensa suostumuksensa. (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvuori 2017, 271). Lomakkeet kävivät arvioinnissa myös Humanan lakimiehillä, jotka pyysivät poistamaan ikämerkinnän, jotta täysi anonymiteetti säilyisi. Tutkimusluvan saimme kirjallisesti Humanalta.

Kohderyhmämme lapset ovat huostaan otettuja, tai avohuollon tukitoimin sijoitettuja lapsia ja nuoria, joten heidän huoltajiltaan oli pyydettävä suostumus tutkimukseen osallistumiseen. Sekä lasten että vanhempien suostumuksen tutkimukseen osallistumiseen selvittivät yksiköiden työntekijät. Huoltajien suostumus selvitettiin puhelimitse, samalla huoltajalle kerrottiin tutkimuksen tavoitteista ja esiteltiin lapselle annettava kyselylomake. Tutkimuslupa kirjattiin asiakastietojärjestelmään kunkin lapsen päivittäisraporttiin.

Hyvärinen, Nikander & Ruusuvuori (2017, 271) korostavat haastattelijan roolia. Päiväkodin tai koulun toimesta haastateltaessa lasta, on tärkeää muistaa, että näissä paikoissa lapset osallistuvat päivittäin toimintaan, jossa heidän on noudatettava aikuisen ohjeita ja toteuttaa esitetyjä pyyntöjä. Kasvattajan, opettajan ja meidän tapauksessamme ohjaajan rooli on otettava huomioon, se on erilainen, kuin tutkijan. Tämän vuoksi meidän on välitettävä viesti lapsille olemassaolostamme ja tutkimuksen tarkoituksesta. Tämän teimme saatekirjeen muodossa. Ennen kuin lapsi vastasi kyselylomakkeeseemme, ohjaaja joko luki saatekirjeen lapselle tai antoi sen lapselle luettavaksi.

7 Hyvän kohtelun opas

Hyvän kohtelun oppaan tarkoituksena on vastata Lastensuojelulaissa määriteltyyn velvoitteen Hyvän kohtelun suunnitelman laatimisesta yhdessä lasten kanssa. Lisäksi sen on tarkoitus toimia yksiköissä arjen työkaluna hyvää kohtelua, lapsen oikeuksia ja rajoitustoimenpiteitä käsiteltäessä. Kokosimme oppaaseen lastensuojelulaissa hyvän kohtelun suunnitelman sisällöksi määriteltyä aineistoa, joita täydensimme työryhmien ja lasten kyselylomakkeiden vastauksilla.

Tutkimuksemme mukaan suurin osa lapsista tietää mitä rajoitustoimenpiteet ovat ja miksi niitä käytetään, mutta tiedon paikkansa pitävyydestä ja laadusta emme voi olla varmoja, joten niiden läpikäyminen on mielestämme olennaista. Asiat on kuvattu ja perusteltu oppaassa, niihin voi perehtyä rauhassa joko yksin tai aikuisen kanssa. Hyvän kohtelun oppaan avulla esimerkiksi rajoitustoimenpiteitä voidaan käsitellä ja perustella niiden käyttö jo ennen kuin rajoitustoimenpiteitä mahdollisesti joudutaan käyttämään. Parhaimmissa tapauksissa haastavat ja vaikeat tilanteet voidaan ennalta ehkäistä lisäämällä lapsen tietoa asioista, toisaalta myös tarvittavat toimenpiteet voi olla helpompi hyväksyä, kun niiden perusteet on jo lapsen tiedossa.

7.1 Prosessi oppaan teosta

Meille oli selvää, että lähdemme tekemään opinnäytetyötämme omalle työnantajallemme. Hyvän kohtelun oppaan tekeminen on kehittämistyötä, jonka lopputulos toivottavasti helpottaa hyvän kohtelun käsitteistä puhumista lasten ja nuorten kanssa. Opas on myös työväline, joka varmistaa sen, että hyvän kohtelun kaikki eri osa-alueet tulevat käsiteltyä yhdessä lasten kanssa.

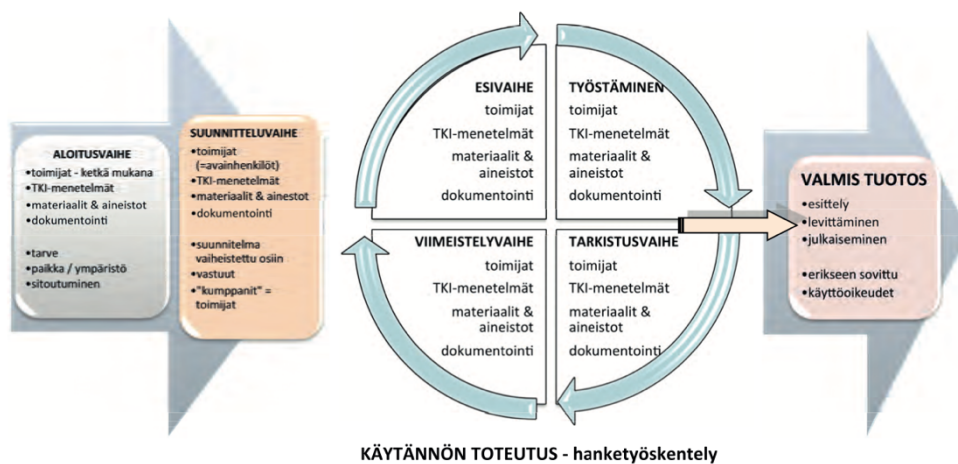
Tutkimustyön ja kehittämistoiminnan eroja ei tuoda kirjallisuudessa juurikaan esille, mutta se liittyy projektitoiminnan ja projektityön tietoperustaan, käsitteisiin ja teorian eroavaisuuteen. Pelkkä projektityö on puhtaasti työ, joka suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan, vailla selkeää kirjoitettua lähteisiin perustuvaa käsitejärjestelmää. Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan on kuitenkin nojaututtava käsitteisiin, niiden määrittelyyn ja niiden käytön ymmärtämiseen osana kehittämistyötä. (Salonen 2013). Hyvän kohtelun oppaan tietosisältö on koottu oman tutkimusemme tuloksista, työelämäkumppanin toiveista, opinnäytetyömme teoriapohjasta, sekä lastensuojelulaista, joka määrittelee hyvän kohtelun suunnitelman sisällön.

Kuva 7 Tutkimuksen, kehittämistoiminnan ja projektityön tunnuspiirteitä (Salonen 2013, 13)

Yllä olevan kuvan kuvion mukaan tutkimus ei sisällä itsessään kehittämisen näkökulmaa, mutta niin se ei kuitenkaan ole. Tutkimus voi olla osana kehittämistyötä ja tutkimustulokset voivat palvella kehittämistyön tulosta eri tavoin. Tutkimustyöllä on kuitenkin oltava omat tieteen tekemisen lainalaisuudet, joita on noudatettava tutkimustyötä tehtäessä. (Salonen 2013, 13). Meidän työssämme tutkimustyö ja kehittämistyö kietoutuvat yhteen Hyvän kohtelun oppaan muodossa.

Kari Salonen esittelee julkaisussaan Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen oppinäytetyöhön (2013) konstruktivistisen kehittämismallin, joka yhdistää lineaarisen ja spiraalimaisen kehittämismallin. Tämän kehittämismallin vahvuutena koimme vahvan refleктоivan otteen, sekä inhimillisten tekijöiden huomioon otton. Meille tämä tarkoitti pysähtymistä ja arvioimista ja eteenpäin viemistä yhdessä työelämän kumppanin kanssa.

Kuva 8 Kehittämistoiminnan konstruktivistinen malli (Salonen 2013, 20)

7.1.1 Aloitusvaihe

Aloitusvaihe linjaa tulevan hankkeen suunnan. Siihen sisältyy kehittämistarve, kehittämistehävä, toimintaympäristö ja mukana olevat toimijat (Salonen 2013, 17). Hyvän kohtelun suunnitelma oli ajankohtainen aihe, johon halusimme pureutua opinnäytetyössämme. Halusimme työkalun, jolla hyvän kohtelun suunnitelma saadaan toimivaksi, näkyväksi ja arkiseksi asiaksi työhömmme lastensuojeluyksiköissä. Kokemuksemme perusteella, iso osa työskentelyä lasten kanssa on dialoginen keskustelu. Tämän avuksi halusimme tuottaa oppaan, mikä on apuna lapselle ja myös aikuiselle. Pohdimme aihetta myös työelämäkumppanimme kanssa ja tarve oppaan tekemiselle oli suuri.

Nykypäivänä tietokoneet, älypuhelimet ja erilaiset tekniset laitteet ovat tulleet osaksi elämäämme. Halusimme tuottaa oppaan kuitenkin paperiversiona eli painotuotteena. Erilaiset ohjelehtiset, esitteet ja oppaat ovat informaation välittämisen muotoja ja niiden asiasisältö riippuu siitä, kenelle ja mihin tarkoitukseen ja laajuuteen painotuote on tarkoitettu. Tekstin ydinajatus tulee olla selkeä ja se on auettava lukijalle ensilukemalta. Jäsentely ja hyvä otsikoiden muotoilu selkeyttävät ydinajatusta. Sisältö määräytyy myös kenelle ja kenen kanssa opasta tullaan käyttämään. Silloin kun se on tarkoitettu suullisen ohjauksen tueksi yhdessä ammattihenkilön ja asiakkaan välillä, voi sisältö olla erilainen kuin silloin, jos sitä käyttää asiakas ilman ammattihenkilön ohjausta. (Jämsä & Manninen 2000, 56.) Tarkoituksemme oli saada toimiva ja helposti ymmärrettävä opas lasten ja aikuisten työskentelyn avuksi.

7.1.2 Suunnitteluvaihe

Salosen (2013) mukaan suunnitteluvaiheessa tehdään hankkeesta kirjallinen kehittämissuunnitelma eli meidän opinnäytetyösuunnitelmamme. Aiheen kirkastuttua lähdimme pohtimaan sitä, kuinka saamme selville miten hyvän kohtelun suunnitelmat, on laadittu ja rajasimme kohderyhmäksi Humanan kahdeksan lastensuojeluyksikköä. Päätimme tutkia myös sitä, miten yksiköissä asuvat lapset kokevat hyvän kohtelun. Suunnittelimme ryhmähaastatteluita yksiköiden aikuisille, mutta jouduimme muuttamaan ne lomakehaastatteluiksi. Näiden saatujen tietojen perusteella meidän oli tarkoitus kehittää hyvän kohtelun opas tutkittaviin yksiköihin. Tämä kuvataan paremmin opinnäytetyömme tutkimuksellisesta osuudesta. Rajasimme opinnäytetyömme teoriapohjan lasten oikeuksiin, lastensuojelun ja sijaishuollon kuvaamiseen, rajoitustoimenpiteisiin, sekä hyvän kohtelun määrittelyyn.

Tässä vaiheessa lähdimme tekemään ajatustyötä, millainen ulkoasu ja sisältö oppaaseen tulisi. Yhdessä pidimme pienimuotoisen aivoriihen, jossa jokainen toi omia ajatuksiaan esille oppaasta. Aivoriihi oli tässä vaiheessa hyvä työtapo, koska sen avulla voidaan etsiä ratkaisuvaihtoehtoja tiettyyn ongelmaan tai voidaan luoda uusia toimintatapoja. Aivoriihessä käytetään hyväksi luovuutta ja huumoria ja tämän kautta saadaan aikaan mahdollisimman monta ideaa. (Jämsä & Manninen 2000, 35.)

Aivoriihen tulokset:

1. Lasten oikeuksista sitaatti ja maininta Lasten oikeuksien päivästä 20.11 (ja lasten oikeuksien viikosta)
2. Mitä on hyvä kohtelu vrt. mitä on epäasiallinen kohtelu
3. lapsen mielipiteen tärkeys, kuuleminen, vaikuttaminen, osallisuus
4. Lapsi piirtää oppaaseen kuvia: teemoilla esim. ystävyys, haaveilu, unelmointi
5. runkona Hyvän kohtelun suunnitelma
6. Aikuisten velvollisuus huolehtia lapsesta: Rajoitustoimenpiteet, kerrotaan, perustellaan huolenpidon ja suojelun kannalta, aikuisten koulutukset turvallinen kiinnipito, jälkeensä lapselle kerrottava asia ja kirjattava asiakastietojärjestelmään (lapsikohdainen arviointi)

7.1.3 Esivaihe

Esivaihe kehittämistyössämme oli lomakkeiden laadinta ja niiden toimittaminen tutkittaville. Konstruktivistisen kehittämismallin mukaan tässä vaiheessa siirrytään kenttätöskentelyyn, eli siihen ympäristöön missä varsinainen työskentely toteutetaan (Salonen 2013, 17). Mainitsimme luvussa 6.3, kuinka päädyimme käyttämään Canva-ohjelmaa lomakkeiden laadinnassa, ja tulisimme käyttämään samaa ohjelmaa hyväksi myös oppaan ulkoasun suunnittelussa ja laatimisessa. Oppaan painoasu on tietynlaista oheisviestintää ja nykypäivänä on valittavana useita tekstinkäsittelyohjelmia, missä on erilaisia kirjaintyyppejä, kokoja, palstoitus, -ja kuvitusmahdollisuuksia. Minkälaisena teksti julkaistaan, viestii ammattikunnan ja tässä tapauksessa työelämäkumppanimme kulttuuriin, arvoihin ja ihmiskäsityksiin liittyviä näkökohtia. (Jämsä & Manninen 2000, 57.) Tämä työvaihe kesti meillä luvattoman pitkään, mutta venyminen johtui yhteiskunnassamme vallitsevista poikkeusoloista. Lomakkeiden laatimisesta ja tutkimusaineiston keräämisestä löytyy enemmän tietoa luvussa 6.3. Tutkimusaineiston kokoaminen ja analysointi sujui hyvin, siitä tarkemmin luvuissa 6.4 ja 6.5.3. Mielenkiinto opinnäytetyöhömme säilyi koko esivaiheen lävitse.

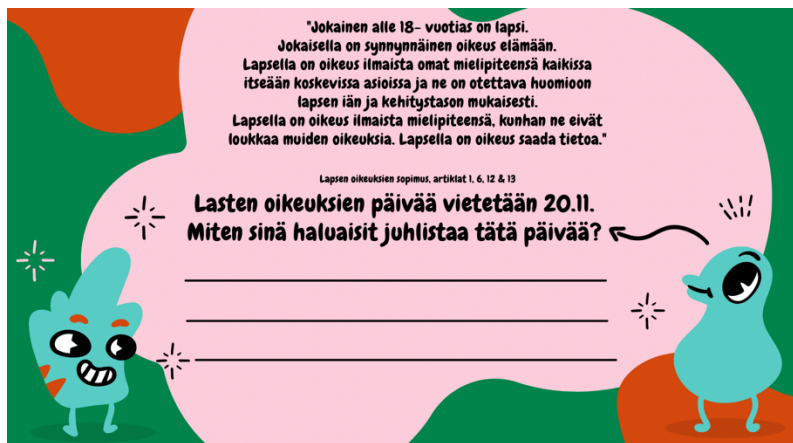
7.1.4 Työstövaihe

Työstövaihe on vaativa, raskas, mutta ammatillisesti opettavainen vaihe. Työstövaiheessa realisoituu kehittämishankkeen osatekijät; toimijat, TKI-menetelmät (kehittämis- ja tiedonhankintamenetelmät), materiaalit ja aineistot sekä dokumentointitavat. (Salonen 2013, 18.) Lähdimme kokoamaan oppaaseen tulevia aiheita tutkimustulosten analysoinnin jälkeen. Aikuisten tutkimuksessa nousi esille selkeä tarve oppaasta, tai rungosta, jonka avulla hyvän kohtelun suunnitelmaa voi lasten kanssa lähteä kokoamaan. Tämän vuoksi otimme hyvän kohtelun suunnitelman pääperiaatteet kulkemaan oppaan rinnalla. Halusimme panostaa visuaaliseen ulkonäköön ja tuoda siihen myös lapsen kädenjälki. Pyysimme kahta lasta piirtämään aiheista ystävyys, haaveilu ja unelmointi.

Koimme, että pelkkä opas informaation tuojana ei ole riittävä, vaan halusimme osallistaa lapsia tuottamaan ja pohtimaan myös itse hyvää kohtelua ja tuomaan esiin omia mielipiteitään.

Osallisuuteen liittyy vahvasti kuuluvuuden tunne, vaikutusmahdollisuus omaan elämään ja sen kulkuun, kuten olemme maininneet kappaleessa 3.1.3. Halusimme myös, että lapsen mielenkiinto säilyy oppaan läpikäynnin ajan, jonka vuoksi siihen tuli pohdintatehtäviä.

Lapsen asioista viime kädessä vastaa hänen sosiaalityöntekijänsä (luku 4.2) ja olimme yllättyneitä siitä, että tutkimuksemme mukaan vain puolet lapsista tiesi sosiaalityöntekijänsä. Oppaan ensimmäiselle sivulle, kansilehden jälkeen halusimme tehdä sivun, johon lapsi merkitsee yhdessä aikuisen kanssa tärkeät yhteystiedot, sekä tiedon sosiaalityöntekijästään. Tällä varmistimme, että lapsi varmasti tietää omaohjaajansa, sosiaalityöntekijänsä, sekä kuinka olla yhteydessä häneen. Työelämäkumppanimme toivoi, että oppaassa tulee esille heidän arvonsa, joten ne on esitelty oppaan sivulla 4 lapsille muokattuina.

Kuva 9 Oppaan sivu 5

Lapsen oikeuksien sopimus nousi ideariihemme, koska se on maailman laajimmin ratifioitu YK:n ihmisoikeussopimus. Halusimme tuoda tämän oppaaseemme mukaan, koska lasten oikeudet kuuluu kaikille ja niitä tulee korostaa lapselle itselleen. Työelämäkumppanimme lastensuojeluyksiköissä on lasten oikeuksien päivän viettämisestä tullut jo perinne, joten halusimme antaa jokaiselle lapselle mahdollisuuden kertoa toiveensa päivän ohjelmasta.

Teoriaosuudessamme luvussa 4 käsittelemme lastensuojelulain sisältöä, lapsen oikeuksia turvalliseen kasvuympäristöön, hyvään hoitoon, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen, sekä erityiseen suojeluun. Halusimme tuoda esiin aikuisen vastuulla olevat asiat siten, että ne ovat konkreettisia ja lapsi ymmärtää niiden yhteyden arkeensa. Hyvän kohtelun suunnitelmassa tulee olla kirjattuna ylös toimenpiteet, kuinka lapsen itsemääräämisoikeutta vahvistetaan, tuetaan ja ylläpidetään (luku 4.3). Tämän ymmärtää varmasti kaikki aikuiset, mutta halusimme esittää konkreettisin esimerkein tilanteista, joissa lapsi tulee varmasti kuulluksi. Lisäsimme nämä tilanteet aikuisten tutkimustulosten pohjalta.

Lapsen hyvä hoito ja kasvatus on aikuisen vastuulla.

Aikuisten velvollisuus on huolehtia lapsista. Lastensuojelulain mukaan sinulla on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun.

Aikuisten velvollisuutena on kuunnella sinun mielipiteesi ja toiveesi omista asioistasi ja elämästäsi. Voit tuoda mielipiteesi esille:

- Asiakassuunnitelmapalaverissa
- Yksikön yhteisissä kokouksissa
- Keskusteluissa omaohjaajasi kanssa
- Kaikessa kanssakäymisessä aikuisen kanssa, vaikka tekstiviestillä!

Aikuisten velvollisuus on kertoa sinun elämäsi ja asioishisi liittyviä tietoja sinulle.

Aikuisten velvollisuus on huolehtia että:

- Sinä olet turvassa
- Sinä jaksat käydä koulua
- Tukea sinua koulunkäynnissä
- Sinun perustarpeitasi pidetään huolta, kuten ruoka, puhtaus, lämpö ja huolenpito
- Kuunnella, lohduttaa ja tukea

Muistathan pyytää aina aikuisilta apua, jos jokin asia mietityttää tai pelottaa!

Kuva 10 Oppaan sivu 6

Seuraavaksi käsitelimme oppaassamme ([Liite 8](#), sivu 7) lasten velvollisuuksia, kuten koulunkäynti, kodinhoidolliset tehtävät ikätasoisesti, yksikön sääntöjen noudattaminen ja muiden kunnioittaminen. Samalle sivulle halusimme kerätä lapsen oikeudet omaan yksityisyyteen ja koskemattomuuteen. Yhden yksikön mielestä hyvän kohtelun suunnitelman laatiminen on jo näkynyt heidän arjessaan osallisuuden ja osallistumisen lisääntymisenä. Lapsia halutaan kuunnella, heidän mielipiteensä halutaan näkyviksi niin ryhmä- kuin yksilökeskusteluissakin. Nuoret nostivat kuuntelemisen ja ymmärryksen hyvän kohtelun määrittelyssä tärkeimmiksi asioiksi. Halusimme tuoda oppaaseen tämän aikuisten velvollisuutena. Halusimme tässä myös vahvistaa lasten toimijuutta (luku 3.1.4), että varmasti tietävät, missä tilanteissa heiltä odotetaan myös omia mielipiteitä, esimerkiksi yhteisten asioiden suunnittelussa ja päättämisessä. Turvallisuus, auttaminen, välittäminen ja kannustaminen nousivat myös hyvin korkealle ja halusimme varmistaa näiden löytymisen (kuva 10) oppaasta. Lapset eivät olleet varmoja tutkimustuloksemme mukaan, kuunnellaanko heidän mielipiteitään, joten halusimme varmistaa myös sen, että heillä on oikeus tulla kuulluksi. Aikuisten kokemus oli se, että lapsia osallistetaan päätöksentekoon ja kuunnellaan heidän elämäänsä liittyvissä asioissa asiakassuunnitelmapalaverissa, yhteisissä kokouksissa ja omaohjaajakeskusteluissa. Halusimme varmistaa, että lapset ymmärtävät näiden olevan niitä foorumeita, joissa lapselle tärkeistä asioista puhutaan.

Mitä ajatuksia rajoitustoimenpiteet sinussa herättävät?

Mihin uskot tarvitsevasi aikuisen tukea?

Kuva 11 Oppaan sivu 11

Kuten teoriaosuudessaamme perustelemme, rajat ja niiden merkitys varsinkin haastavien ja oireilevien (luku 5) lasten kasvatuksessa on oleellinen. Rajat luovat aikuisille ja lapsille turvallisuudentunnetta niin fyysisesti, kuin psyykkisestikin (luku 4.4).

Lasten tutkimuksemme mukaan suurin osa lapsista ja nuorista tietävät mitä rajoitustoimenpiteet ovat ja milloin niitä käytetään. Hyvän kohtelun suunnitelmassa tulee mainita, miten laissa tarkoitetut rajoitukset toteutetaan ja missä tilanteissa niitä voidaan käyttää. Siinä tulee olla myös maininta, että miten rajoitusten käytön yhteydessä kaikkien yksikössä olevien lasten turvallisuudesta huolehditaan. Teoriapohjassa käymme läpi tarkasti rajoitustoimenpiteet lastensuojelulain mukaan (luku 5.2), mutta lakitekstin lukemien ja ymmärtäminen on lapselle haastavaa ja raskasta. Olemme oppaaseen avanneet rajoitustoimenpiteet, sekä perustelut niiden käyttöön. Lisäsimme myös ohjeen siitä, kuinka kaikkien turvallisuudesta pidetään huolta rajoitustoimenpiteiden aikana. Pelkän informaation lisäksi halusimme haastaa lapsia ajattelemaan ([Liite 8](#), kuva 10) mitä ajatuksia rajoitustoimenpiteet heissä herättävät. Tällä haluamme varmistaa, että aikuinen käy lapsen kanssa keskustelua jo ennakoivasti rajoitustoimenpiteiden käytöstä. Toivomme, että lapsi pohtii oman historiansa ja itsetuntemuksensa pohjalta jo valmiiksi niitä asioita, joissa uskoo tarvitsevasa tukea. ([Liite 8](#) sivut 8-11)

Aikuisten tutkimuksesta kävi ilmi, että tarvittaessa rajoitustoimenpiteiden käytöstä keskustellaan myös muiden läsnä olleiden lasten kanssa. Tämä on tärkeä vaihe lasten turvallisuuden tunteen varmistamiseksi. Rajoitustoimenpiteistä ja niiden herättämistä tunteista on hyvä puhua lapsen kanssa ikätasoisesti, siksi lisäsimme oppaaseen pohdintaosion lapsen ajatuksille aiheesta.

Itsemääräämisoikeus yksikössämme

Näistä päätät itse

Persoonallisuuteen liittyvissä ja henkilökohtaisissa asioissa olet itsesi asiantuntija.

- Mieliapiteet
- Oma ulkonäkö: pukeutuminen, hiustyyli, meikkaaminen
- Oman huoneen sisustus
- Kaikkien tunteiden ilmaisu: lupa olla iloinen, vihainen, surullinen, ärtynyt, väsynyt... jne!

Näistä keskustellaan ja sovitaan yhdessä:

Nämä asiat sovitaan jokaisen nuoren kanssa yksilöllisesti ikä ja kehitystaso huomioiden.

- Turvallinen kotiintuloaika
- Kotityöt
- Median käyttöön liittyvät säännöt
- Harrastukset
- Rahankäyttö
- Sopiva kielenkäyttö

Kuva 12 Oppaan sivu 12

Luvussa 3.1.2. käsittelemme lapsen itsemääräämisoikeutta. Tämä oli tärkeä tuoda oppaaseen näkyvästi esille, koska myös hyvän kohtelun suunnitelman tulee sisältää toimenpiteitä lapsen ikätasoisien itsemääräämisoikeuden tukemiseksi ja ylläpitämiseksi. Tutkimuksemme mukaan lapset halusivat itse päättää omasta nukkumaanmenoajasta, peliajastaan, puhelimestaan, sekä omasta huoneestaan ja leluistaan. Tärkeimpinä he kuitenkin kokivat olevan oma huone ja omat lelut. Oma huone ja omat lelut ovatkin asioita, joista lapset kokevat saavansa itse päättää tutkimuksemme mukaan. Tärkeimmiksi asioiksi nuoret valitsivat puhelimen, rahan ja kaverit. Nämä asiat ovat nuorille hyvin tärkeitä, mutta ne ovat myös niitä asioita, joissa aikuisten on kannettava viimekädessä vastuu. Puhelimenkäyttö ei saa vaarantaa lapsen turvallisuutta tai uniaikaa. Rahankäyttöä on harjoiteltava seurattava, ettei sillä vaaranneta omaa terveyttä esimerkiksi päihteillä tai tupakkatuotteilla.

MITEN VOISIMME LISÄTÄ VIIHTYVYYTTÄSI YKSIKÖSSÄMME? _____

MITÄ HALUAISIT TEHDÄ YHDESSÄ KOKO YKSIKÖN KANSSA? _____

KERRO KOLME LEMPIRUOKAASI, JOTTA VOIMME VARMISTAA NIIDEN LÖYTÄVÄN RUOKALISTALTAMME!

1 _____

2 _____

3 _____

Kuva 13 Lapsen osallistaminen, oppaan sivu 13

Nuoret nostivat tutkimuksemme mukaan hyväksi huolenpidoksi ruoan, toiveiden huomioon ottamisen, siisteyden, kuulluksi tulemisen ja yhteisen toiminnan. Heille hyvää kohtelua oli kuunteleminen, ymmärrys ja tasa-arvo. Toivomme, että tälle sivulle tulevat vastaukset (kuva

13) huomioidaan ja arvostetaan niitä asioita, joita lapset tähän lisäävät. Ruoka ja herkut ovat nousseet mielestämme tärkeään asemaan tutkimustuloksissamme, mutta sitä ei ole mainittu aikuisten vastauksissa kertaakaan. Lasten osallistuminen ruokalistan tekoon yhdessä aikuisten kanssa, on hyvä väline osallistaa lapsia vaikuttamaan yksikön arkipäiväiseen elämään.

Lapsen oikeuksien turvaaminen lastensuojelussa on monimutkainen ja monitahoinen prosessi. Viranomaisten valvonnasta ja lasten oikeuksien toteutumisesta olemme avanneet luvussa 2. Teimme aiheesta havainnollisen kuvan, jossa olemme luetelleet eri tahot, jotka on kerrottava sijaishuollossa asuvalle lapselle. ([Liite 8](#), sivu 14)

Muutoksenhaku ja kantelumahdollisuus

Mikäli koet, että sinua kohdellaan huonosti tai epäoikeudenmukaisesti aikuisten toimesta, niin kerrothan siitä yksikön johtajalle. Hänen ja muiden aikuisten tehtävänä on huolehtia lasten hyvästä kohtelusta ja huolenpidosta. Myös yksikön aikuisten velvollisuus on ilmoittaa yksikön johtajalle, jos joku kohtelee lapsia epäasiallisesti tai huonosti.

Sinulla on oikeus myös puhua asiasta sosiaalityöntekijäsi kanssa.

Mikäli asioita ei korjata, etkä ole tyytyväinen kohteluusi, voit tehdä muistutuksen yksikönjohtajalle, tai kantelun valvovalle viranomaiselle. Aikuisen tehtävänä on auttaa ja tukea sinua siinä. Voit lukea kantelun ja muistutuksen tekemisestä seuraavilta sivuilta:

Puhelimellasi pääset tästä Valviran sivuille

Puhelimellasi pääset tästä Oikeusasiamiehen sivuille

Kuva 14 Muutoksenhaku ja kantelumahdollisuus oppaan sivu 15

Hyvän kohtelun suunnitelmassa tulee olla myös maininta siitä, kuinka lapselle kerrotaan hänen muutoksenhaku- ja kantelumahdollisuudestaan. Tutkimuksemme mukaan aikuiset kertovat oikeusturvasta, muutoksenhaku- ja kantelumahdollisuudesta suullisesti lapsen ikätaso huomioiden. Halusimme varmistaa (kuva 16), että asiasta puhutaan lasten kanssa, jotta lapset tietävät oikeuksistaan ja myös oikeudestaan saada apua ja tukea, jos haluavat tehdä kantelun, tai hakea muutosta päätöksiinsä. Lisäsimme sivulle Qr-koodit, joiden avulla lapsi pääsee Valviran ja Oikeusasiamiehen sivuille.

Lapsen mielipidettä ei voi koskaan kysyä liikaa, joten oppaan loppuun jätimme vielä sivun, johon toivomme lasten kirjoittavan mielipiteitään, joista hän voi keskustella aikuisen kanssa. Pyysimme lapsia pohtimaan, että mistä aikuiset huomaavat hänen olevan onnellinen ja hyvinvoiva?

7.1.5 Tarkistusvaihe

Hyvän kohtelun oppaan ensimmäinen versio kävi työelämäkumppanilla arvioitavana suunnitelman mukaisesti. Tarkistusvaiheessa arvioidaan yhdessä syntyneitä tuotosta ja jatketaan sen työstöä tai siirrytään viimeistelyvaiheeseen (Salonen 2013, 18). Haimme palautetta

työmme ulkomuotoon, visuaalisuuteen ja sisältöön. Tutkimuskysymys tässä kohtaan oli seuraava: Minkälaisia muutoksia opas tarvitsee?

Hyödynsimme tarkistusvaiheessa Jämsän ja Mannisen (2000, 80) Osaamisen tuotteistamisen oppaan, tuotteenviimeistely -osion teoriapohjaa. Siinä mainitaan, kuinka on hyvä koekäyttää tai esiteltä tuotetta, eli opasta jo sen valmisteluvaiheessa. Koekäyttäjinä voi olla prosessiin osallistuvat tilaajat tai asiakkaat, vaikka joskus voi käydä niin, että heille tuote on liian tuttu ja kritiikki voi jäädä vähäiseksi. Palautteen antamista helpottaa vertailukohde, eli jos rinnalle voidaan laittaa entinen tuote ja tällöin vertailussa tuotteen edut ja puutteet korostuvat. Testaajat voivat itse esittää erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja ja muutosehdotuksia. Hyvän kohtelun suunnitelmasta ei ole olemassa suoranaista opasta, johon olisimme voineet kehittämistyötämme vertailla, mutta löysimme oppaan nuorten osallisuutta tukevaan omavalvontatyöhön lastenkodissa. Lastensuojelun keskusliiton julkaisema opas (Hoikkala & Pollari 2019) oli suunnattu enemmän työntekijöille ja kertoi enemmänkin hankkeen käynnistämisestä ja toteuttamisesta. Oppaassa oli paljon ohjeita osallisuutta tukevaan työhön, mutta se ei itsessään ollut osallistava. Emme kokeneet, että meillä olisi verrokki kohdetta.

Saimme palautetta sähköpostin välityksellä (Liite 9) ja sitä saimme yhdeltä työryhmältä, viestintäjohtajalta, kolmelta yksikönjohtajalta ja kahdelta toiminnanjohtajalta. Päädyimme satunnaisotantaan, jotta saamme aikataulullisesti sekä logistisesti tämän vaiheen nopeasti työstettyä.

Iso osa palautteesta oli positiivista ja kannustavaa. Oppaan kuvitusta ja värimaailmaa keuhuttiin, sen koettiin olevan pienemmillekin lapsille mieluinen. Värimaailmaan oltiin tyytyväisiä, mutta palautetta tuli vihreästä taustaväristä. Kaksi koki, että tekstistä on vaikea saada selvää. Oppaassa on kahdenlaisia kuvia, osa kuvista on lasten piirtämiä ja osa kuvista on Canva-ohjelmasta. Palautteena meiltä kysyttiin, haluammeko tuoda esille moninaisuutta ja erilaisuutta vai olisiko helpompi, että kuvituksessa olisi yksi selkä linja. Myös aistiherkkyyden huomioiminen tuotiin esille tässä yhteydessä. Halusimme tuoda kuvituksilla oppaan helposti lähestyttäväksi ja kiinnostavaksi lasten piirustusten avulla.

Palautteesta nousi esiin erittäin tärkeä ja ajankohtainen ongelma: oppaan päivittäminen. Lastensuojelutyön painopistealueet muuttuvat ja lakeja ja asetuksia päivitetään. Palautteessa pohdittiin, kuka vastaa oppaan päivittämisestä. Tulemme antamaan oppaan sähköisen version käyttöoikeudet työelämäkumppanillemme ja annamme samalla ohjelman käyttöopastuksen. Ohjelma, jolla olemme oppaan laatineet, on ilmainen, joten se on kaikkien vapaassa käytössä. Työelämäkumppanin päätettäväksi jää, kenen vastuulle annetaan oppaan päivittäminen ja ajantasaisena pitäminen.

Saadun palautteen mukaan oppaan sisältö koettiin hyväksi ja lapsilähtöiseksi, ei liian byrokraattiseksi. Sisällön rakenne koettiin toimivaksi ja tietoa on sopivasti, ettei tule infoahkyä.

Lakitekstit ja lasten oikeudet olemme koonneet lapsille ymmärrettävään muotoon. Palautetta tuli rajoitustoimenpiteiden kiinnipito- osuudesta. Palautteen antaja toi esiin tärkeän huomion, että nähdessään toisen lapsen kiinnipitotilanteen, voi yksin huoneeseen meneminen olla lapselle hyvin pelottava tilanne. Oppaaseen kaivattiin myös enemmän pienempien lasten näkökulmaa, tämä palaute tuli yhdeltä yksikön johtajalta, jonka yksikössä on suuri ikäkauma lasten välillä.

7.1.6 Viimeistelyvaihe

Viimeistelyvaiheessa voi olla mukana myös muita kehittämishankkeeseen sitoutuneita henkilöitä, vaikka tuotoksen viimeistely ja kirjallinen raportointi on opiskelijan omalla vastuulla (Salonen 2013, 18). Pohdimme pitkään palautteita ja päätimme tehdä muutamia muutoksia oppaaseemme. Vihreästä väristä emme luopuneet, mutta levensimme fonttia paremmin näkyväksi. Kiinnipito-ohjeistukseen emme myöskään puuttuneet, koska pohdinnan tuloksena oli se, että jos kiinnipitotilanteessa ei ole kaikki yksikön aikuiset, niin on yhden aikuisen tehtävä huomioida ja turvata muut paikalla olevat lapset. Lapsen tehtävänä ei ole muistaa kuin yksi ohje, eli mennä turvaan omaan huoneeseen.

Jämsän ja Mannisen (2000, 81) Viimeistelyvaiheeseen kuuluu myös valmiin tuotteen jakelun suunnittelu ja siihen liittyvä markkinointi. Opas jaetaan Humanan kahdeksaan lastensuojeluyksikköön, ja odotamme mielenkiinnolla, tullaanko oppaan jakelua laajentamaan myös muihin Humanan lastensuojeluyksiköihin.

7.1.7 Valmis tuotos

Tutkinnallisen opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa uutta tietoa, mutta toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena syntyy myös konkreettinen tuote (Salonen 2013, 19). Meidän tapauksemme valmis tuote on hyvän kohtelun opas.

Kehittämistyön luotettavuuden näkökulmasta arvioidaan sitä, miten kehittämistyöhön osallistujat ovat olleet mukana prosessin aikana. Luotettavuudessa arvioidaan myös kehittämismenetelmien tarkoituksenmukaisuutta ja kehittämistyön seurauksena syntyviä muutoksia. Muutosten arviointiin osallistuvat kaikki kehittämistyössä mukana olleet. (Diak 2021.) Mielletämme tutkimuksemme on ohjannut oppaan tekoa ja kehittämistyön tuloksena syntynyt opas vastaa työelämän, eli lastensuojeluyksiköiden tarpeita. Tietomme mukaan tämänkaltaista opasta ei ole aikaisemmin tehty.

Valmis opas luovutetaan sähköisenä versiona yhteistyökumppanillemme, joka toimittaa sen painoon. Painettujen oppaiden valmistuttua ne luovutetaan yksiköiden käyttöön. Toivomme, että tämä uusi työväline löytyy aktiivisesta käytöstä lasten kanssa hyvää kohtelua toteutettaessa, hyvän kohtelun teemoja käsiteltäessä, hyvän kohtelun suunnitelmaa laadittaessa ja

myös yksiköiden uusien aikuisten perehdytyksessä. Opas voisi olla myös erinomainen tapa kertoa yksikköön muuttavalle lapselle ja hänen perheelleen, millaista työtä yksikössä tehdään, ja miten lapsen etu ja oikeudet huomioidaan työskentelyssä.

8 Pohdinta

Lähtökohtana opinnäytetyön aihevalinnalle oli kiinnostus lastensuojelutyön kehittämiseen ja sijaishuollossa asuvien lasten osallisuuden vahvistamiseen. Lastensuojelulakiin (417/2007) vuoden 2020 alusta tullut lisäys hyvän kohtelun suunnitelman laatimisesta oli yhteiskunnallisesti ja sijaishuoltoyksiköiden näkökulmastakin ajatellen merkittävä askel kohti lapsilähtöisempää ajattelua ja toimintaa. Lapsen mukaan ottaminen suunnitelman laatimiseen on mielestämme erinomainen, konkreettinen tapa lisätä lapsen osallisuutta ja tietoisuutta omista oikeuksistaan. Opinnäytetyön aiheen valinta ajoittui samaan ajankohtaan kuin lastensuojelulain muutokset tulivat voimaan ja ajankohtainen, sijaishuoltoon liittyvä uudistus herätti kiinnostuksemme. Samaan aikaan kollegamme sijaishuollossa toivat esiin tarvetta käytännölläiselle, lapsikeskeiselle ja lapsia osallistavalle tavalle toteuttaa hyvän kohtelun lakivelvoitteet sijaishuollon yksiköissä. Päädyimme tutkimaan opinnäytetyössämme hyvän kohtelun ja hyvän kohtelun suunnitelman toteutumista sijaishuoltoyksiköiden arjen työssä.

Työskentelemme Humanan lastensuojelupalveluissa ja aloitimme sosionomiopinnot samaan aikaan syksyllä 2018. Opintojen aikana olemme tehneet lukuisia yhteisiä tehtäviä ja kehittämisprojekteja, joista osan olemme toteuttaneet omalle työnantajalle, sijaishuollon arjen kehittämisprojekteina. Olemme kaikki kokeneet yhteistyömme toimineen saumattomasti, samoin kuin yhteistyön oman työnantajan kanssa, joten opinnäytetyön yhdessä tekeminen työnantajallemme tuntui loogiselta ja hyvältä ratkaisulta.

Aloitimme opinnäytetyömme työstämisen tammikuussa 2020. Esittelimme aiheen Humanan lastensuojelupalveluiden palvelujohtajalle, joka totesi opinnäytetyön aiheen ajankohtaiseksi ja tarpeelliseksi, yrityksen asiakaslähtöisen toimintatavan mukaiseksi. Sovimme yhteistyöstä ja laadimme suunnitelman tutkimuksen etenemiseksi. Jo suunnitteluvaiheesta alkaen meillä oli selkeä tavoite tuottaa tutkimukseen osallistuneille yksiköille hyvän kohtelun opas. Koska meillä oli mahdollisuus tutkia hyvää kohtelua ja sen toteutumista laajemmin, kolmen tutkijan voimin, päädyimme tekemään kolme erillistä tutkimusta, kaksi tutkimusta eri-ikäisille lapsille ja yhden tutkimuksen yksiköissä työskenteleville aikuisille.

Aluksi perehdyimme aiheen perustaan, etenkin lastensuojelulakiin, hyvän kohtelun suunnitelmaan ja rajoitustoimenpiteisiin lastensuojelussa. Täydensimme teoriaosuutta tutustumalla aiheen keskeisiin teemoihin, sijaishuoltoon, lapsen hyvään kohteluun liittyviin käsitteisiin sekä lapsen oikeuksiin. Tavoitteenamme oli perehtyä teoriaosuuteen riittävän laajasti, koota

kattava ja perusteellinen teoriaosa, joka tukisi meitä opinnäytetyön edetessä. Koska hyvän kohtelun suunnitelman laatiminen on lakiperusteinen, koimme tärkeäksi kuvata teoriaosuudessa riittävän yksityiskohtaisesti lain määritelmät aiheeseen liittyen. Vahva lakiperusta loi omat haasteensa tutkimuksen teoriaosuuden kuvaamisessa, haasteena oli lakisisällön kuvaaminen tiivistettynä ja helposti luettavana, ilman että sisällöstä tulisi lukijalle liian raskas kokonaisuus. Lakiosuus teoriapohjassa muokkautui koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Varmasti jokainen meistä arvostaa hyvää ja huomaavaista kohtelua, iästä riippumatta. Myös lapselle on tärkeää, että hänet kohdataan empaattisesti ja arvostaen. Tervehtiminen, kuulumisten kysyminen ja lapsen ja hänen asioihinsa keskittyminen ovat hyvää päivittäistä vuorovaikutusta. Kohtaamisessa panostetaan lapsen kuulemiseen ja annetaan hänelle mahdollisuus kuulluksi tulemiseen. Arvostavalla ja keskittyneellä kohtaamisella annetaan lapselle tunne hänen merkityksellisyydestään ja tärkeydestään. Aikuisen käyttäytymisen esimerkki toimii lapselle myös kasvatuksellisenä mallina muiden ihmisten hyvään kohtamiseen ja hyvään kohteluun.

Hyvän kohtelun käsitteiden määrittelyssä haasteeksi muodostui se, että yläkäsitteestä hyvä kohtelu emme löytäneet juurikaan lähdekirjallisuutta. Päädyimme purkamaan yläkäsitteen pienempiin alakäsitteisiin, jotka kokonaisuudessaan kuvaisivat hyvää kohtelua ja asioista, joista hyvä kohtelu muodostuu. Sijaishuollossa lapsen hyvän kohtelun perustana on laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), YK:n lapsen oikeuksien sopimus (Unicef 2021) ja lastensuojelulaki (417/2007). Lapsen oikeuksien sopimus on osaltaan edistänyt lasten osallisuutta monin tavoin, esimerkiksi lastensuojelulaissa vahvistetaan lapsen mahdollisuutta esittää mielipiteensä itseään koskevissa asioissa ja korostetaan lapsen edun ensisijaisuutta päätöksenteossa (Unicef 2021). Hyvään kohteluun liittyy oleellisena osana lapsen osallisuuden vahvistaminen, kuulluksi tuleminen ja lapsen toiveiden huomioiminen päätöksenteossa. Sosiaalihuollon asiakkaana lapsella on oikeus hyvään palveluun ja hyvään kohteluun, lain mukaan palveluita toteutettaessa on huomioitava asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000, 4 §).

Teoriaosuudessa kuvaamme opinnäytetyön aihetta tuntemattomille lukijoille lyhyesti lastensuojelun tehtäviä ja sijaishuoltoa, sekä esittelemme uusimman kouluterveydenhuollon tutkimuksen tuloksia sijoitettujen lasten osalta (Ikonen & al. 2020), lisäksi esittelemme HuosTa -hankkeeseen liittyvän tutkimuksen keskeisimmät tulokset kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten sijoituksen syistä (Heino & al 2016). Tutkimusten esittelyn tarkoituksena on kuvata niitä erityisiä terveydellisiä haasteita ja turvallisen lapsuuden ja huolehtivan vanhemmuuden puutteita, joita useilla lastensuojelun asiakkaina olevilla lapsilla on. Koska turvallisten rajojen asettaminen kuuluu olennaisena osana lasten kasvatukseen, kasvatuksellisten rajojen perusteiden kertaaminen ennen rajoitustoimenpiteiden käsittelyä on mielestämme tarpeen. Toivomme tämän auttavan lukijaa ymmärtämään huomattavan eron näiden välillä.

Varsinainen tutkimustyö käynnistyi tutkimuskysymyksen pohdinnalla ja kyselylomakkeiden laadinnalla. Ensinnäkin halusimme selvittää, miten tutkimukseen osallistuneissa yksiköissä työskentelevät aikuiset ovat kokeneet hyvän kohtelun suunnitelmassa esiin tuotujen asioiden toteutuneen omassa työssään sijaishuollon arjessa. Halusimme myös selvittää, miten he ovat omalla toiminnallaan edistäneet lasten osallisuutta ja mahdollistaneet lapsen kuulluksi tulemisen. Toiseksi halusimme selvittää, mitä hyvä kohtelu lapsille merkitsee. Mielestämme oli tärkeää huomioida eri-ikäiset ja eri kehitysvaiheissa olevat lapset kyselylomakkeiden sisällössä. Päädyimme tekemään kaksi erillistä kyselylomaketta, joista toinen on suunnattu pienemmille lapsille ja toinen nuoruusikäisille lapsille. Vaikka lastensuojelulaissa tarkennetaan jokaisen alle 18 -vuotiaan olevan lapsi, päädyimme erottelemaan kyselylomakkeet, tulosten erittelyn helpottamiseksi, lasten ja nuorten kyselylomakkeisiin.

Alkuperäisenä aikomuksenamme oli toteuttaa sekä lasten että aikuisten kyselytutkimukset itse haastatellen, mutta Covid -19 pandemia sotki suunnitelmamme. Turvallisuussyistä yksiköissä vierailuja rajoitettiin ulkopuolisilta henkilöiltä, joten päädyimme kyselylomakkeiden lähettämiseen sähköpostitse. Ohjeistimme opinnäytetyön esittelyn sekä aikuisille suunnatun kyselylomakkeen täyttämishojeet yksikönjohtajille ja lapsille suunnattujen kyselylomakkeiden täyttämishojeet yksiköiden henkilökunnalle. Tutkimuksen edetessä vahvistui, että lapselle tuttu aikuinen tutkimuksen esittelijänä ja kyselylomakkeen välittäjänä oli hyvä ratkaisu lasten osallistumisaktiivisuuden kannalta. Tutkimuksemme sai erinomaisen vastaanoton lapsilta. Vastausprosentti oli erittäin hyvä (70 %), kyselyn toteuttamisen aikaan yksiköissä oli sijoitettuna 60 lasta, joista 42 lasta halusi osallistua tutkimukseen. Uskomme, että osaltaan tähän on vaikuttanut yksiköiden työntekijöiden positiivinen asenne tutkimustamme kohtaan ja heidän kannustava asenteensa kyselyn viemisessä lapsille. Kyselytutkimus koettiin tärkeänä keinona saada lasten ja nuorten näkemyksiä esille.

Lasten aktiivisuus tutkimukseen osallistumiseen, vastausten määrä ja asialliset vastaukset ylättivät meidät. Olimme asettaneet tavoitteeksemme saada puolet kohderyhmästä, eli 30 lasta vastaamaan kyselyyn. Saadun palautteen perusteella lapset olivat pääosin kokeneet tutkimukseen osallistumisen helpoksi ja mieluisaksi. Vain muutama vastaajista oli lisännyt kyselylomakkeeseen omia kommenttejaan, ja vain yhden kommentissa oli epäasiallista kielenkäyttöä, tosin tekstin perään oli piirretty sydän ja hymynaama. Oletamme lomakkeiden kysymysten olleen lapsille merkityksellisiä ja oman näkemyksen esiintuomisen olleen tärkeää. Kyselylomakkeet saivat aikuisilta kiitosta selkeästä ja helposta rakenteestaan ja pirteästä ja kiinnostavasta ulkonäöstään. Muutamien yksiköiden henkilökunta on toivonut, että lasten ja nuorten kyselylomakkeet voisi saada yksiköiden käyttöön, jolloin niitä voisi hyödyntää lasten mielipiteiden kartoittamisessa myöhemminkin. Eräs palautteen antaja ehdotti, että lasten kyselylomakkeen kysymysten muotoilua voisi käyttää hyödyksi myös Humanan lapsille suunnatun asiakaspalautekyselyn kehittämisessä.

Pandemiatilanteessa tehdyssä kyselyssä lapset nostivat itselleen tärkeiksi asioiksi esimerkiksi herkut ja vapaa-ajan, mietimme mikä merkitys vastauksiin on ollut normaalista poikkeavalla ajalla, jolloin vapaa-ajan harrastuksia ja yksiköiden ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa rajoitettiin turvallisuussyistä?

Aikuisille suunnattujen kyselylomakkeiden avoimissa kysymyksissä työryhmien vastaukset jäivät odotettua suppeammiksi. Kaikki työryhmät palauttivat kyselylomakkeen, mutta lyhyiden ja suppeahkojen vastausten perusteella epäilimme, että kyselylomakkeen täyttämiseen ja yhteiseen pohdintaa ei ollut käytettävissä riittävästi aikaa. Mietimme, olisimmeko saaneet työryhmiltä sisällöltään laajempia ja perustellumpia vastauksia, jos olisimme päässeet toteuttamaan tutkimuksen alkuperäisen suunnitelman mukaan. Tiedottaessamme työryhmiä alkavasta tutkimuksesta se ei saanut kovin innokasta vastaanottoa. Pohdimme, oliko vallitseva pandemiatilanne aiheuttanut henkilöstölle kuormitusta ja olisiko heillä ollut toisenlaisessa tilanteessa enemmän aikaa ja innostusta pohtia yhdessä hyvää kohtelua ja sen toteuttamista

Opinnäytetyön teoriaperustan ja tutkimuksen kyselylomakkeiden avulla kootun tiedon perusteella laadimme oppaan hyvän kohtelun suunnitelman toteuttamiseen. Opinnäytetyön hyväksymisen jälkeen hyvän kohtelun opas tulee tutkimuksessa mukana olleiden lastensuojeluyksiköiden käyttöön. Toivomme tämän oppaan lisäävän lasten ja aikuisten yhteistä ymmärrystä lasten oikeuksista ja niiden toteuttamisesta sijaishuollon arjessa. Toivomme myös, että opas toimii aikuisille kasvatuksellisenä apuna ja tuo aikuisten toimintaa lapsen näkökulmasta ennakoitavammaksi ja läpinäkyvämmäksi sekä lisää lasten ja aikuisten välistä luottamusta ja yhteisymmärrystä.

Kehittämistyöllämme on ollut odotettua merkittävämpi rooli tutkimukseen osallistuneille yksiköille. Tutkimuksemme etenemisen myötä yksiköiden henkilökunta on tuonut useasti esiin toiveen hyvän kohtelun oppaan käyttöön saamisesta. Alussa havaitsimme aikuisten suhtautuvan tutkimukseemme hieman skeptisesti, ja joku toikin esiin epäilyn yhden ja saman hyvän kohtelun oppaan toimivuudesta useassa eri sijaishuollon yksikössä. Olemme tiedottaneet työryhmiä säännöllisesti työmme etenemisestä ja uskomme tämän lisänneen kiinnostusta ja odotusta työn valmistumista kohtaan. Hyvän kohtelun opas mahdollistaa henkilöstön ammatillisuuden kehittämisen ja laadukkaan kasvatus- ja hoitotyön toteuttamisen. Hyvän kohtelun opas voi olla tukena uuden työntekijän perehdyttämisessä ja yksikön toiminnan esittelyssä.

Hyvän kohtelun suunnitelman laatiminen tuli sijaishuollon velvoitteeksi vain noin vuosi sitten. Olisi mielenkiintoista tietää muutaman vuoden kuluttua, miten laatimamme hyvän kohtelun opas on palvellut yksiköiden hyvän kohtelun toteuttamisessa. Jatkotutkimuksena voisi selvittää myös lasten kokemuksia oikeuksiensa toteutumisesta ja lasten kokemuksia osallisuuden vahvistamisesta ja kuulluksi tulemisen toteutumisesta. Kiinnostavaa olisi myös tietää, onko hyvän kohtelun suunnitelman toteuttamisella vaikutuksia yksiköissä toteutettujen

rajoitustoimenpidepäätösten määrään. Hyvän kohtelun oppaan ajanmukaisena säilyminen ja tietojen päivittämisen tarve voisi myös olla jatkotutkimuksen aiheena.

Opinnäytetyöskentelyn aikana olemme havainneet oman ammatillisen tietoisuuden lisääntyneen ja osaamisen laajentuneen huomattavasti. Hyvän kohtelun suunnitelman merkitys on avautunut meille opinnäytetyön tekemisen aikana laajemmin teoriapohjaan tutustumisen myötä. Olemme ymmärtäneet suunnitelman merkityksen lasten oikeuksien vahvistajana ja lasten äänen esille tuojana. Uskomme, että lastensuojelun sijaishuollossa voi jossakin määrin olla vielä vanhakantaisia käytäntöjä lasten oikeuksien toteuttamisessa, esimerkiksi lasten oikeus valituksen tekemiseen ja muutoksenhakuun voi käytännön lastensuojelutyössä jäädä informoimatta lapselle. Uskomme vahvasti, että hyvän kohtelun oppaan avulla lasten oikeudet voivat toteutua paremmin ja lasten tietoisuus omista oikeuksistaan voi lisääntyä. Lapsille annettu oikea ja perusteltu tieto voi parhaimmillaan vahvistaa lasten turvallisuuden tunnetta ja auttaa lapsia ymmärtämään, että aikuisilla ei ole tarve salailta tai piilotella asioita, eikä toteuttaa kasvatus- ja hoitotyötä, asettaa kasvatuksellisia rajoja tai tehdä rajoitustoimenpidepäätöksiä mielivaltaisesti. Kasvatustyön on aina oltava lapsen edun mukaista.

Lähteet

Painetut

Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino

Hirsjärvi, S. & Hurme H. 2015. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki:Gaudeamus

Hirsjärvi,S. Remes, P & Sajavaara,P. 2008. Tutki ja Kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. 2017.Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Kustannusosakeyhtiö vastapaino

Jämsä,K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki; kustannusosakeyhtiö Tammi

Puusa,A & Juuti,P. 2011. Menetelmäviidakon raivaajat-perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansaprint

Saastamoinen, K. 2018. Lapsi sijaishuollossa. Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoitustoimenpiteet. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy

Vilkkä, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Valli, R. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Keuruu: Otavan Kirjapaino

Sähköiset

Diak 2021. Osallistavan ja tutkivan kehittämisen opas 2.0.Tutkimus- ja kehittämistyön luotettavuus. Viitattu 24.1.2021. <https://libguides.diak.fi/c.php?g=670543&p=4760642>

Heino, T., Hyry, S., Ikäheimo, S., Kuronen, M. ja Rajala, R. 2016. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen (2014-2015) päätulokset. Raportti 3/2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere. Viitattu 28.12.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130536/URN_ISBN_978-952-302-644-5.pdf

Helander, M. 2014. Lapsen itsemääräämisoikeuden käyttäminen. 25.11.2014. Viitattu 23.1.2021 https://www.valvira.fi/documents/14444/50159/Lapsen%20itsemääräämisoikeuden%20käyttäminen_Lapsiasiavaltuutettu.pdf

Hoikkala, S. 2016. Kasvatuksesta lastensuojelun sijaishuollossa. Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 28.12.2020. <https://www.lskl.fi/blogi/kasvatuksesta-lastensuojelun-sijaishuollossa/>

Hoikkala, S. & Pollari, P. 2019. Meidän oma valvontasuunnitelma. Viitattu 25.1.2021 https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Meidan_oma_valvontasuunnitelma.pdf

Humana 2020. Tietoa Humanasta. Viitattu 7.5.2020 <https://www.humana.fi/tietoa-humanasta/arvot/>

Ikonen, R., Eriksson, P. ja Heino, T. (2020) Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi ja palvelukokemukset. Kouluterveyskyselyn tuloksia. THL Työpäpaperi 35/2020. Viitattu 28.12.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-570-4>

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. ja Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Thl. Työpäpaperi 33/2017. Helsinki: Juvenes Print. Viitattu 18.1.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1

Koppa 2009. Jyväskylän yliopisto. Määrällinen analyysi. Viitattu 20.01.2021 <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysi-menetelmat>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Finlex. Viitattu: 9.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011. Finlex. Viitattu 7.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110922#L2P6>

Lastenoikeudet. 2020. Lasten oikeussopimus. Viitattu 7.5.2020. <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/>

Lastensuojelulaki 417/2007. Finlex. Viitattu 7.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Malja, M., Puustinen-Korhonen, A., Petrelius, P. ja Eriksson, P. (toim.). Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8. Sosiaali- ja terveysministeriö 2019. Viitattu 6.5.2020. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=1&isAllowed=y

MLL 2018. Rajojen asettaminen lapselle. Miksi rajoja tarvitaan? Viitattu 16.1.2021. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/rajojen-asettaminen-lapselle/>

Pihlaja&Vainio. 2019. Kohtaaminen. Opettajakoulutuksen kehittämishanke-Lapsen kohtaaminen arjessa-kokemuksia ja vuorovaikutusta. Viitattu 8.5.2020. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/8100/Pihlaja.Anja_Vainio.Riitta.pdf;jsessionid=07419E52FF85A53F6B2F22CA177F9E42?sequence=2

Saaranen- Kauppinen & Puusniekka. Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu. KvaliMOTV. Viitattu 18.01.2021. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen oppinäytetyöhön. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turun ammattikorkeakoulu 2013. Viitattu 7.5.2020 <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Finlex. Viitattu 9.5.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Stenvall, E. 2018. Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus. Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä. Väitöskirja. Tampereen Yliopisto. Viitattu 9.5.2020. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/104221/978-952-03-0820-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

STM 2013. ETENE-julkaisu 41. Lapsuuden ja nuoruuden etiikka sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE. Viitattu 18.1.2021. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/69959/etene_41_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y

STM 2019. Lastensuojelun laatusuositus. Viitattu 7.5.2020. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y

STM 2020. Lastensuojelulain muutokset 1.1.2020. Viitattu 29.12.2020. <https://stm.fi/lastensuojelulain-muutokset>

Suomen perustuslaki 731/1999. Finlex. Viitattu 9.5.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

THL 2019a. Kysy ja kuuntele - sijoitettujen lasten hyvinvointi ja systemaattinen kuuleminen. Viitattu 17.1.2021. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kysy-ja-kuuntele-sijoitettujen-lasten-hyvinvointi-ja-systemaattinen-kuuleminen>

THL 2019b. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun palvelujärjestelmä. Viitattu 7.5.2020 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-palvelujarjestelma>

THL 2020a. Lastensuojelun käsikirja. Hyvää kohtelua koskeva suunnitelma. Viitattu 6.5.2020. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hyvaa-kohtelua-koskeva-suunnitelma>

THL 2020b. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Viitattu 8.5.2020 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet>

THL 2020c. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen. Mitä sosiaalinen osallisuus on? Viitattu 8.5.2020. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/mita-sosiaalinen-osallisuus-on->

THL 2020d. Lastensuojelun käsikirja. Mitä on lastensuojelu. Viitattu 7.5.2020 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

THL 2020e. Lastensuojelun käsikirja. Toimijat. Viitattu 03.01.2021. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/lastensuojelun-sosiaalityontekijan-kelpoisuus-ja-tehtavat>

THL 2020f. Lastensuojelun käsikirja. Lastensuojelulaitokset. Viitattu 7.5.2020 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset>

THL 2020g. Lastensuojelun käsikirja. Rajoitukset sijaishuollossa. Viitattu 9.5.2020. https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/rajoitukset-sijaishuollossa#rajoitusten_k%C3%A4yt%C3%B6n_yleiset_edellytykset

THL 2021a. Lastensuojelun käsikirja. Lapsen oikeudet sijaishuollossa. Viitattu 17.1.2021. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoito-ja-kasvatus-sijaishuollossa/lapsen-oikeudet-sijaishuollossa>

Tieteen termipankki. 2015. Toimijuus. Kasvatustieteet. Viitattu 9.5.2020. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kasvatustieteet:toimijuus>

Unicef 2020. Huimia saavutuksia 30 vuodessa. Lapsen oikeuksien sopimus. Viitattu 24.1.2021. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/huimia-saavutuksia-lapsen-oikeudet./>

Valtioneuvosto 2020. Lasten ja nuorten hyvinvointi koronakriisin jälkihoidossa. Lapsistrategian koronatyöryhmän raportti lapsen oikeuksien toteutumisesta 24.6.2020. Viitattu 12.1.2021. https://julkaisu.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoito-ja-kasvatus-sijaishuollossa/lapsen-oikeudet-sijaishuollossat.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162318/VN_2020_21.pdf?sequence=7&isAllowed=y

Valvira 2021. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2020-2023. Päivitys 2021. Helsinki 2021. Viitattu 23.1.2021 https://www.valvira.fi/documents/14444/1006217/Sote_valtakunnallinen_valvontaohjelma_paivitys_2021.pdf/d13d4754-f571-6074-dc23-5858169e12af?t=1610613756082

Kuviot

Taulukot

Taulukko 1 Lasten kokemuksia osallisuudesta	35
Taulukko 2 Asiat, joista lapset saa ja haluaa päättää, sekä tärkeät asiat.	36
Taulukko 3 Lasten tieto sosiaalityöntekijästä, kokemukset aikuisten huomion määrästä ja tietoisuus rajoitustoimenpiteiden käytöstä.	37
Taulukko 4 Hyvä kohtelu nuorten määrittämänä.....	38
Taulukko 5 Mistä saa päättää, mistä nuori haluaisi itse päättää ja nuorelle tärkeimmät asiat	39
Taulukko 6 Hyvä huolenpito nuorten määrittelemänä	40
Taulukko 7 Nuorten tieto sosiaalityöntekijästään, kokemukset aikuisten huomion määrästä ja tietoisuus rajoitustoimenpiteiden käytöstä	41

Liitteet

Liite 1: Ohjeet aikuisille lasten ja nuorten lomakkeiden täyttöön	70
Liite 2: Kirje sosiaalityöntekijöille	71
Liite 3: Kirje lapsille	72
Liite 4: Lasten lomake	73
Liite 5: Nuorten lomake	74
Liite 6: Ohjeet yksiköiden johtajille.....	75
Liite 7: Aikuisten kyselylomake	76
Liite 8: Hyvän kohtelun opas	78
Liite 9: Työelämäkumppanilta saadut palautteet	87

Liite 1: Ohjeet aikuisille lasten ja nuorten lomakkeiden täyttöön

Kiitos tuhannesti, kun autat meitä toteuttamaan tämän kyselyn lapsille!

Opinnäytetyömme: Hyvän kohtelun suunnitelman kehittäminen toimivaksi osaksi
lastensuojeluyksiköiden arkea

OHJEITA AIKUISILLE LASTEN KYSELYYN LIITTYEN

- 1 **TULOSTA** kyselylomakkeet ja kirje lapsille. Tutustuthan niihin myös itse.
- 2 **LUPA:** Kysy puhelimitse lapsen huoltajilta lupa, että lapsi saa osallistua tutkimukseen. Ensisijaisesti lupa pyydetään lapsen vanhemmilta, mutta jos heitä ei ole tai yhteistyö ei toimi, niin pyydäthän luvan lapsen sosiaalityöntekijältä.
Kerro:
 - opinnäytetyössä tutkitaan Hyvää kohtelua ja sen kehittämistä lastensuojeluyksikössäsi
 - minkä tyyliä kysymyksiä lapselle esitetään (jos vanhempi haluaa, niin voit hyvin ottaa lomakkeesta myös kuvan ja lähettää sen vanhemmalle)
 - lapsen tietosuojaa ei rikota, eikä lapsen henkilöllisyys tule esiin opinnäytetyön missään vaiheessa.
 - Humana on antanut luvan toteuttaa kyselyn, mutta tarvitsemme myös luvan huoltajalta
 - osallistuminen on lapselle vapaaehtoista
- 3 **KIRJAA** huoltajan myöntämä lupa lapsen aporttiin ”*Lapselle NN on annettu lupa osallistua opinnäytetyön kyselyyn, jossa kartoitetaan lapsen ajatuksia hyvästä kohtelusta.*” Kirjaa myös, jos huoltaja ei myönnä lupaa.
- 4 **VALITSE** lapselle **sopiva kyselylomake** lapsen biologisen ja kognitiivisen iän mukaan. Toinen lomake on suunniteltu pienemmille lapsille ja toinen isommille lapsille, mutta sinä päätät, kumpi näistä sopii lapselle paremmin.
- 5 **VALITSE RAUHALLINEN HETKI** lapsen kanssa. Kerro lapselle tutkimuksesta ja anna hänelle luettavaksi kirjeemme tai lue se lapselle. Kannustathan lasta vastaamaan ja auta häntä tarvittaessa, jos jokin kysymyksistä tuntuu hankalalta. Osallistuminen on lapselle vapaaehtoista!
- 6 **SKANNAA** lapsen vastaus osoitteeseen tarja.koski@student.laurea.fi
- 7 **ARKISTOI** lapsen vastauslomake hänen omaan kansioonsa muistoksi

Jenni, Tarja ja Marianne

Liite 2: Kirje sosiaalityöntekijöille

Arvoisa yhteistyökumppani!

Tiedotamme Teitä käynnissä olevasta opinnäytetyöstä lastensuojeluyksikössä, jossa asuvan lapsen vastuusosiaalityöntekijänä toimitte.

Työskentelemme lastensuojelupalveluissa ja opiskelemme työn ohella sosionomi (AMK) -tutkintoa Laurea Ammattikorkeakoulussa. Opinnöt alkavat olla loppusuoralla ja on aika toteuttaa opintoihin liittyvä opinnäytetyö.

Opinnäytetyömme aiheena on: Hyvän kohtelun suunnitelma toimivaksi osaksi lastensuojeluyksiköiden arkea.

Opinnäytetyössämme tarkastelemme lastensuojeluyksiköiden työntekijöiden ja sijoitettujen lasten kokemuksia hyvästä kohtelusta sekä siihen vaikuttavista tekijöistä. Kartoitamme lasten ja työntekijöiden näkemyksiä hyvästä kohtelusta, kokemuksia Hyvän kohtelun suunnitelmasta ja ideoita suunnitelman kehittämiseksi.

Tavoitteenamme on laatia yksiköihin Hyvän kohtelun –opas, joka palvelee sekä lapsia että työntekijöitä Hyvän kohtelun toteuttamisessa yksiköissä. Oppaan sisältö tarkentuu lapsille ja työntekijöille suunnattujen kyselyiden myötä.

Opinnäytetyön tarkoituksena on vahvistaa lastensuojelun sijaishuollossa asuvien lasten vaikuttamismahdollisuuksia, kuulluksi tuleamista, toimijuutta ja osallisuutta sekä parantaa lasten ja työntekijöiden välistä avoimuutta ja yhteistyötä.

Meille on myönnetty lupa tutkimuksen toteuttamiseen. Valmis opinnäytetyö ei sisällä henkilötietoa. Opinnäytetyön sisällöstä ei tule tunnistettavasti esiin mikään yksittäinen yksikkö, yksittäinen työntekijä eikä yksittäinen asiakas.

Yksiköiden työryhmät ovat vastanneet työryhmille suunnattuun kyselyyn ja seuraavaksi vuorossa ovat lasten kyselyt. Lasten huoltajilta pyydetään lupa lastensa tutkimukseen osallistumiseen (yksikön henkilökunta huolehtii luvan kysymisen).

Lapsille on kaksi erilaista kyselylomaketta. Omaohjaaja tai muu tuttu aikuinen yksiköstä määrittää, kumpi lomakkeista on lapsen biologista ja kognitiivista ikää vastaava (toinen on pienemmille lapsille suunnattu ja toinen nuorille suunnattu lomake). Omaohjaaja tai muu aikuinen auttaa lasta tarvittaessa tarkentamalla, mitä kysymyksillä tarkoitetaan. Tutkimukseen osallistuminen on lapselle vapaaehtoista.

Liitteenä tutustuttavaksenne lapsille suunnatut lomakkeet.

Yhteistyöterveisin,

sosionomiopiskelijat Tarja Koski, Jenni Seppälä ja Marianne Vänskä

Liite 3: Kirje lapsille

Moi!

Teemme opintoihimme liittyvää tutkimusta lasten hyvästä kohtelusta.

Toivoisimme, että osallistuisit tähän tutkimukseen vastaamalla oheiseen kyselyyn.

Kyselyssä saat valita erilaisista vaihtoehdoista asioita, jotka ovat Sinun mielestäsi tärkeitä.

Kysely on melko nopea tehdä ja ohjaaja voi auttaa sinua,
jos joku kysymys tuntuu hankalalta.

Me haluaisimme, että jokainen lapsi saa kertoa oman mielipiteensä
ja vaikuttaa omiin asioihinsa.

Tutkimuksen jälkeen teemme Hyvän kohtelun oppaan, johon keräämme kaikilta
vastanneilta lapsilta vinkkejä hyvään kohteluun.

Sinun mielipiteelläsi on iso merkitys, siksi toivomme, että vastaat kyselyyn!

Kiitos paljon ja kivaa talven odotusta!

terveisin,

Jenni, Tarja ja Marianne

Liite 4: Lasten lomake

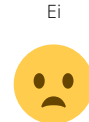
Päivämäärä: _____

Hyvä kohtelu.

Mitä se sinulle merkitsee?

TULETKO HYVIN TOIMEEN MUIDEN LASTEN
KANSSA?

TULETKO N HYVIN TOIMEEN AIKUISTEN KANSSA?

KUUNNELLAANKO SINUN MIELIPITEITÄSI JA
AJATUKSIASI?

MISTÄ ASIOISTA SAAT PÄÄTTÄÄ?
YMPYRÖI VAIHTOEHDOT

NUKKUMAAN MENO HARRASTUKSET
KAVERIT VAATTEET OMAT LELUT PELIAIKA
HUONE HERKUT LEIKIT PUHELIN KOTILOMA

MISTÄ ASIOISTA HALUAISIT PÄÄTTÄÄ?
YMPYRÖI VAIHTOEHDOT

NUKKUMAAN MENO HARRASTUKSET
KAVERIT VAATTEET OMAT LELUT PELIAIKA
HUONE HERKUT LEIKIT PUHELIN KOTILOMA

SINULLE TÄRKEÄT ASIAT?
YMPYRÖI VAIHTOEHDOT

NUKKUMAAN MEN HARRASTUKSET
KAVERIT VAATTEET OMAT LELUT PELIAIKA PERHE
KOTI KOULU ILTASATU
HUONE HERKUT LEIKIT PUHELIN

TIEDÄTKÖ KUKA ON SOSIAALITYÖNTEKIJÄSI?

TIEDÄTKÖ KUINKA OLLA YHTEYDESSÄ HÄNEEN?

ANTAAKO AIKUISET SINULLE TARPEEKSI
HUOMIOTA?

TIEDÄTKÖ MIKSI RAJOITUSTOIMIA JOUTUTAAN
JOSKUS KÄYTTÄMÄÄN?

KIITOS VASTAUKSISTA!!! MUKAVAA LOPPUSYYSYÄ SINULLE!

TERVEISIN: JENNI, MARIANNE JA TARJA

Liite 5: Nuorten lomake

Hyvä kohtelu

Mitä se sinulle merkitsee?

Päivämäärä:

Mitkä näistä ovat mielestäsi hyvää kohtelua?

Ympyröi itsellesi tärkeät vaihtoehdot:

OIKEUDENMUKAISUUS VÄLITTÄMINEN HUOMIOONOTTAMINEN
 TERVEHTIMINEN LÄSNÄOLO KUUNTELEMINEN OSALLISUUS
 KANNUSTAMINEN KEHUMINEN HYMYILEMINEN - YHTEINEN AIKA
 AIKUISEN KANSSA - HELLYYS YMMÄRRYS TURVALLISUUS
 HUOLENPITO AUTTAMINEN YHDESSÄOLO NUKUTTAMINEN
 HERÄTTÄMINEN TASA-ARVO HYVÄKSYNTÄ SÄÄNNÖT
 PERUSTELEMINEN HUOMIOINTI

Mistä asioista saat päättää itse?

Ympyröi itsellesi tärkeät vaihtoehdot:

VAPAA-AIKA HARRASTUKSET KOULU - NUKKUMAANMENOAIKA-
 KAVERIT KOTILOMAT VAATTEET -OMA HUONE-
 OMAOHJAAJA PUHELIN TIETOKONE PELIKONSOLI RAHA HERKUT
 KOTITYÖT RETKET -YHTEINEN TOIMINTA- AIKATAULUT

Mistä asioista haluaisit päättää itse?

Ympyröi itsellesi tärkeät vaihtoehdot:

VAPAA-AIKA - HARRASTUKSET - KOULU - NUKKUMAANMENOAIKA-
 KAVERIT - KOTILOMAT - VAATTEET -OMA HUONE-
 OMAOHJAAJA PUHELIN - TIETOKONE - PELIKONSOLI - RAHA -
 HERKUT - KOTITYÖT RETKET - YHTEINEN TOIMINTA - AIKATAULUT

Mitkä näistä ovat tärkeimpiä sinulle?

Ympyröi viisi itsellesi tärkeintä vaihtoehtoa:

VAPAA-AIKA - HARRASTUKSET - KOULU - NUKKUMAANMENOAIKA-
 KAVERIT - KOTILOMAT - VAATTEET -OMA HUONE-
 OMAOHJAAJA PUHELIN - TIETOKONE - PELIKONSOLI - RAHA -
 HERKUT - KOTITYÖT RETKET - YHTEINEN TOIMINTA - AIKATAULUT

Mitkä näistä ovat mielestäsi hyvää huolenpitoa?

Ympyröi itsellesi tärkeät vaihtoehdot:

KOTINTULDAJAT - PELIAJAT - RUOKA - NUKKUMAANMENOAJAT - SIISTEYS -
 - PUHTAUS -AIKAA OMAOHJAAJAN KANSSA - SÄÄNNÖT - KOULLINKÄYNTI -
 - LÄKSYJEN TEKEMINEN- YHTEYDENPITO PERHEEN KANSSA - LUOTTAMUS-
 KUULLUKSI TULEMINEN - TOIVEIDEN HUOMIOON OTTAMINEN -RAJAT -
 YHTEINEN TOIMINTA - YHTEISÖLLISYYS -

Tiedätkö kuka on sosiaalityöntekijäsi? Tiedätkö kuinka olla häneen yhteydessä? Antavatko aikuiset sinulle tarpeeksi huomiota? Tiedätkö miksi rajoitustoimia joskus joudutaan käyttämään?

Kiitos!!

T: JENNI, MARIANNE JA TARJA

Liite 6: Ohjeet yksiköiden johtajille ja työryhmälle

Arvoisa työryhmä!

5.10.2020

Sosionomi (AMK) opinnäytetyössämme tarkastelemme lastensuojelulaitosten työntekijöiden ja sijoitettujen lasten kokemuksia hyvästä kohtelusta sekä siihen vaikuttavista tekijöistä. Kartoitamme työntekijöiden kokemuksia Hyvän kohtelun suunnitelmasta ja ideoita suunnitelman kehittämiseksi.

Opinnäytetyön tarkoituksena on vahvistaa lastensuojelun sijaishuollossa asuvien lasten vaikuttamismahdollisuuksia, toimijuutta ja osallisuutta sekä parantaa lasten ja työntekijöiden välistä yhteyttä ja avoimuutta sekä edistää hyvää kohtelua.

Tavoitteena on saada konkreettinen työkalu yksiköiden arkeen. Työntekijöiden ja lasten haastattelujen perusteella laadimme yksiköihin Hyvän kohtelun -oppaan, joka palvelee sekä lapsia että työntekijöitä hyvän kohtelun toteuttamisessa yksiköissä. Oppaan sisältö tarkentuu lapsille ja teille työntekijöille suunnattujen kyselyiden myötä. Hyvän kohtelun opas painetaan kirjaseen muotoon ja toimitetaan kaikkiin osallistuneisiin yksiköihin ja kaikille yksiköiden lapsille. Tavoitteenamme on saada Hyvän kohtelun opas käyttöönnne vuoden 2021 alkupuolella.

Yksiköiden työntekijöiden kyselylomake on suunnattu koko yksikön työryhmälle. Tämä täytetään yksikön työryhmäpäivässä yhdessä keskustellen. Kyseessä on siis koko työryhmän yhteinen näkemys Hyvästä kohtelusta ja siihen keskeisesti liittyvistä teemoista.

Lupa yksiköiden työntekijöiden haastatteluun on saatu lastensuojelupalveluiden palvelujohtaja [REDACTED]. Lupa koskee seuraavia [REDACTED] lastensuojeluyksiköitä: [REDACTED]

Kyselylomake ja valmis opinnäytetyö eivät tule sisältämään henkilötietoa. Opinnäytetyön sisällöstä ei tule tunnistettavasti esiin yksittäinen yhtiö, lastensuojeluyksikkö, yksittäinen työntekijä eikä yksittäinen lapsi.

Tervetuloa mukaan pohtimaan lasten hyvää kohtelua ja sen toteutumista omassa yksikössänne!

Kiitos!

Kolleganne [REDACTED] /sosionomiopiskelijat: Tarja Koski, Jenni Seppälä ja Marianne Vänskä

Liite 7: Aikuisten kyselylomake

Hyvän kohtelun pohdintaa

1. Miten yksikössäsi tuetaan ja vahvistetaan lasten itsemääräämisoikeutta ikätasoisesti?

2. Miten yksikössäsi huolehditaan lapsen hyvästä hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja huolenpidosta ilman rajoitustoimenpiteitä?

3. Miten yksikössäsi huolehditaan kaikkien turvallisuudesta ja yksityisyydestä rajoitustoimenpiteitä käytettäessä?

4. Miten yksikössäsi käydään lävitse toteutuneet rajoitustoimenpiteet yhdessä lapsen kanssa?

5. Miten yksikössäsi lapselle kerrotaan heidän oikeusturvastaan? Muutoksenhaku, muistutus ja kantelu?

6. Mikä mielestänne olisi sekä lapsille, että aikuisille hyvä tapa laatia hyvän kohtelun suunnitelma?

7. Mitä toivoisitte hyvän kohtelun suunnitelman teon tueksi?

8. Miten hyvän kohtelun suunnitelman toteutuminen näkyy teidän yksikössänne?

**9. Miten lapsi pääsee osallistumaan hyvän kohtelun suunnitelman tekoon?
Miten aikuiset varmistavat osallistumisen?**

Iso Kiitos!

OSALLISTUMISESTANNE OPINNÄYTETYÖMME
TEKEMISEEN!!
T: JENNI, MARIANNE JA TARJA

Liite 8: Hyvän kohtelun opas

HYVÄN KOHTELUN OPAS

Jokaisella on oikeus hyvään elämään.
Kyllä.
Jokaisella.

 Humana

Tietoja sinulle:

Aikuisen kanssa voit yhdessä täyttää nämä tiedot!

Yksikön nimi, osoite ja puhelinnumero:

Omaohjaajasi ovat:

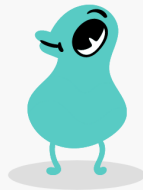
Sosiaalityöntekijäsi on:

**Muut
tärkeät
ihmiset:**

3

Humanan arvot

SITOUTUMINEN

Aikuiset sitoutuvat olemaan lasten tukena, huomioimaan heidän tarpeensa ja toiveensa. Näin jokainen lapsi voi elää hyvää, turvallista ja itsensä näköistä elämää.

VASTUULLISUUS

Aikuiset haluavat olla osa lapsen ja hänen perheensä elämää ja arkea. Aikuisilla on iso vastuu kunnioittaa, kuunnella ja auttaa lasta. Aikuisen tehtävänä on aina toimia lapsen edun mukaisesti.

KOHTAAMINEN

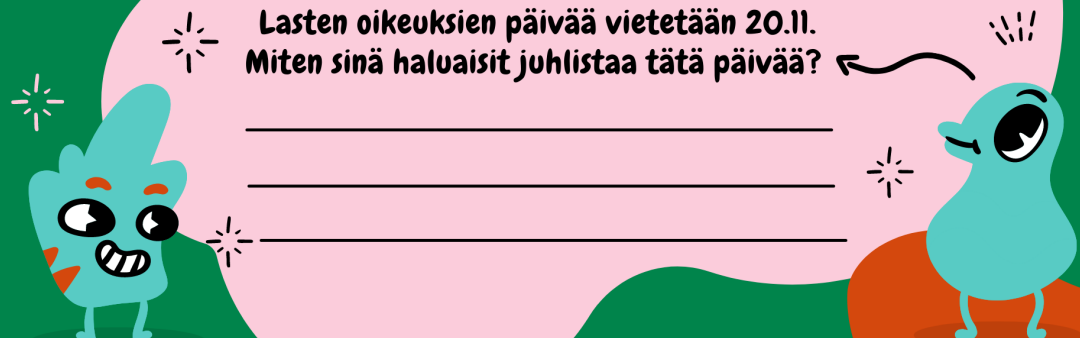
Jokainen hetki ja jokainen kohtaaminen lapsen kanssa on tärkeä. Aikuiset haluavat olla aidosti läsnä, kuunnella, ymmärtää ja huomioida jokainen ihminen.

4

"Jokainen alle 18- vuotias on lapsi.
Jokaisella on synnynnäinen oikeus elämään.
Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa
itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon
lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.
Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan ne eivät
loukkaa muiden oikeuksia. Lapsella on oikeus saada tietoa."

Lapsen oikeuksien sopimus, artikkelit 1, 6, 12 & 13

**Lasten oikeuksien päivää vietetään 20.11.
Miten sinä haluaisit juhlistaa tätä päivää?**

5

Lapsen hyvä hoito ja kasvatusta on aikuisen vastuulla.

Aikuisten velvollisuus on huolehtia lapsista. Lastensuojelulain mukaan sinulla on oikeus turvalliseen kasvu-ympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun.

Aikuisen velvollisuus on huolehtia että:

- Sinä olet turvassa
- Sinä jaksat käydä koulua
- Tukea sinua koulunkäynnissä
- Sinun perustarpeistasi pidetään huolta, kuten ruoka, puhtaus, lämpö ja huolenpito
- Kuunnella, lohduttaa ja tukea

Aikuisten velvollisuutena on kuunnella sinun mielipiteesi ja toiveesi omista asioistasi ja elämästäsi. Voit tuoda mielipiteesi esille:

- Asiakassuunnitelmapalaverissa
- Yksikön yhteisissä kokouksissa
- Keskusteluissa omaohjaajasi kanssa
- Kaikessa kanssakäymisessä aikuisen kanssa, vaikka tekstiviestillä!

Aikuisten velvollisuus on kertoa sinun elämäsi ja asioishiisi liittyviä tietoja sinulle.

*Muistathan pyytää aina aikuisilta
apua, jos jokin asia mietityttää tai
pelottaa!*

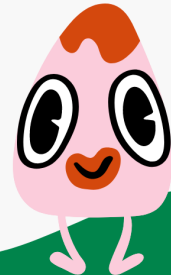

Sinun velvollisuutesi on:

- Hoitaa oma koulunkäyntisi
- Huolehtia ikätasoisesti huoneesi siisteydestä, pyykkihuollosta ja yhteisistä pienistä kotitöistä.
- Noudattaa yhteisesti sovittuja aikatauluja
- Noudattaa yksikön yhteisiä sääntöjä ja toimintatapoja
- Kunniottaa muita

Sinulla on oikeus:

- Omaan yksityisyyteen: Oma huone, oma rauha.
- Omaan koskemattomuuteen
- Omaan tärkeimpiin ihmisiin, ystäviin ja perheeseen
- Omaan aikuisiin, omaohjaajiin, jotka huolehtivat sinun asioistasi ja yhteydenpidosta läheisiisi.
- Kertoa oma mielipiteesi ja vaikuttaa yhteisiin päätöksiin.

7

Rajoitustoimenpiteet ja turvallisuus

Joskus aikuisten täytyy turvata lasten hyvinvointi ja turvallisuus rajoitustoimenpiteillä.

Rajoitustoimenpiteet ja niiden käyttö on määritelty lastensuojelulaissa. Rajoitustoimenpiteiden käyttöön täytyy aina olla selkeä syy ja tehdyistä rajoitustoimenpiteistä annetaan aina tieto sinun vanhemmillesi ja sosiaalityöntekijällesi. Aikuisten täytyy aina selvittää myös lapsen mielipide käytetystä rajoitustoimenpiteestä.

8

Kiinnipitäminen

Mikäli lapsi aiheuttaa välitöntä vaaraa itselleen, tai muille, eikä rauhoitu puheen avulla, niin aikuiset voivat rauhoittaa häntä kiinnipitämällä. Kiinnipidossa lasta ei satuteta, vaikka ulkopuolisen silmissä se voi näyttää hurjalta. Jos näet tällaisen tilanteen, niin poistuthan paikalta, vaikkapa omaan huoneeseen. Kiinnipitotilanne tullaan käymään keskustellen lävitse, myös sinun kanssasi.

Aineiden ja esineiden haltuunotto

Vaarallisia esineitä tai aineita ei saa tuoda yksikköömme. Lapsilla ei saa olla hallussaan teräaseita, tupakkatuotteita, alkoholia, huumausaineita tai niiden valmistamiseen, tai käyttämiseen liittyviä esineitä. Mikäli aikuiset näkevät niitä sinulla, otetaan ne aina yksikön haltuun. Tarvittaessa toimitetaan poliisille. Aineiden ja esineiden haltuunotto tehdään aina lapsen turvaamiseksi.

Omaisuuksien, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen

Mikäli aikuisilla on syytä epäillä että lapsella on hallussaan:

- päihitysmystarkoitukseen käytettävää ainetta tai,
- väline, tai esine, joka on tarkoitettu lapsen itsensä, tai toisen vahingoittamiseen voidaan lapsen käytössä olevat tilat ja lapsen hallussa oleva omaisuus tarkistaa.

Pyrimme siihen, että tarkastus tehdään lapsen läsnä ollessa ja siihen osallistuu kaksi yksikön aikuista.

Jos epäillään että lapselle osoitettu kirje, tai muu lähetys sisältää edellämainittuja aineita, tai esineitä saadaan lähetysten sisältö tarkastaa. Joskus sosiaalityöntekijä voi päättää lapsen turvallisuuden vuoksi, että lähetystä, tai siinä olevaa viestiä ei luovuteta lapselle.

9

Henkilöntarkastus

Lapselle voidaan suorittaa henkilöntarkastus, jos on epäily että:

- Lapsella on vaatteissaan, tai vaatteiden ja ihon väliin piilotettuna, tai muutoin yllään päihitysmystarkoitukseen käytettävää ainetta
- itsensä tai toisten vahingoittamiseen tarjottuja esineitä

Tarkastus tehdään aina hienovaraisesti ja siinä kunnioitetaan lapsen yksityisyyttä. Tämän vuoksi pyrimme siihen, että läsnä on aina samaa sukupuolta olevat aikuiset, jos se suinkin on mahdollista. Yleensä siihen osallistuu kaksi aikuista, paitsi yöaikaan, jolloin se yleensä ei ole mahdollista.

Henkilöntarkastuksessa tarkastetaan lapsen vaatteet, taskut tai laukku.

Henkilönkatsastus

Mikäli epäillään lapsen käyttäneen päihdyttäviä aineita, voidaan tehdä henkilönkatsastus. Tämä tarkoittaa puhalluskokeen ottamista, tai hius-, virtsa-, tai sylkinäytteen ottamista. Verinäytteet otetaan laboratoriossa. Pyrimme siihen, että henkilönkatsastuksen suorittaa ensisijaisesti terveydenhuollon ammattihenkilöt ja lapsen kanssa samaa sukupuolta olevat aikuiset.

10

Liikkumisvapauden rajoittaminen (LVR)

Mikäli lapsi on vaarantanut vakavasti omaa terveytensä tai kehitystään, esimerkiksi käyttämällä päihteitä, tai tekemällä rikollisen teon, hänen liikkumisvapauttaan voidaan joutua rajaamaan. Tämä tarkoittaa, että lapsi ei voi poistua yksikön alueelta ilman aikuista. Rajoituksen tavoitteena on suojella lasta itseään vahingoittavalta käytökseltä.

Liikkumisvapauden rajoitus voidaan tehdä yksikössä enintään 7 vrk:n ajaksi, sosiaalityöntekijä voi tehdä päätöksen enintään 30 vrk:n ajaksi.

Yhteydenpidon rajoittaminen (YPR)

Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa, mikäli joku henkilö aiheuttaa vaaraa lapsen kehitykselle, terveydelle tai turvallisuudelle. Käytännössä tämä tarkoittaa, että puheluita, tapaamisia tai muuta yhteydenpitoa rajoitetaan rajoituksen voimassaoloaikana. Rajoituksen ajaksi voidaan ottaa haltuun myös yhteydenpitoon käytettävät laitteet, tai rajoittaa niiden käyttöä. Rajoitus voidaan tehdä lyhytaikaisesti, enintään 30 vrk:n ajaksi. Sosiaalityöntekijä voi jatkaa sitä viranhaltijapäätöksensä enintään vuodeksi kerrallaan.

Mitä ajatuksia rajoitustoimenpiteet sinussa herättävät?

Mihin uskot tarvitsevasi aikuisen tukea?

11

Itsemääräämisoikeus yksiköissämme

Näistä päätät itse

Persoonallisuuteen liittyvissä ja henkilökohtaisissa asioissa olet itsesi asiantuntija.

- Mieliäpiteet
- Oma ulkonäkö: pukeutuminen, hiustyyli, meikkaaminen
- Oman huoneen sisustus
- Kaikkien tunteiden ilmaisu: lupa olla iloinen, vihainen, surullinen, ärtynyt, väsynyt... jne!

Näistä keskustellaan ja sovitaan yhdessä:

Nämä asiat sovitaan jokaisen nuoren kanssa yksilöllisesti ikä ja kehitystaso huomioiden.

- Turvallinen kotiintuloaika
- Kotityöt
- Median käyttöön liittyvät säännöt
- Harrastukset
- Rahankäyttö
- Sopiva kielenkäyttö

12

MITEN VOISIMME LISÄTÄ VIIHTYVYYTTÄSI YKSIKÖSSÄMME? _____

MITÄ HALUAISIT TEHDÄ YHDESSÄ KOKO YKSIKÖN KANSSA? _____

KERRO KOLME LEMPIRUOKAASI, JOTTA VOIMME
VARMISTAA NIIDEN LÖYTYVÄN RUOKALISTALTAMME!

1 _____

2 _____

3 _____

Lapsen oikeuksien turvaaminen yksiköissämme

Lapsi itse
Vanhemmat, huoltajat
ja läheiset
Sosiaalityöntekijä
Yksikön aikuiset
Valvontaviranomaiset
AVI, EOA, Valvira

Yksityisyys ja yksityiselämän suoja
Liikkumisvapaus Huolenpito ja suojele
Terveys Koskemattomuus ja turvallisuus

Lapsen itsemääräämisoikeus
Lapsen kuuleminen
Lapsen mielipide
Säännöt
Sopimukset
Oikeusturvakeinot
Päätökset
Hoito ja kasvatus

Omavalvonta /
Hyvän kohtelun
suunnitelma

Muutoksenhaku ja kantelumahdollisuus

Mikäli koet, että sinua kohdellaan huonosti tai epäoikeudenmukaisesti aikuisten toimesta, niin kerrothan siitä yksikön johtajalle. Hänen ja muiden aikuisten tehtävänä on huolehtia lasten hyvästä kohtelusta ja huolenpidosta. Myös yksikön aikuisten velvollisuus on ilmoittaa yksikön johtajalle, jos joku kohtelee lapsia epäasiallisesti tai huonosti.

Sinulla on oikeus myös puhua asiasta sosiaalityöntekijäsi kanssa.

Mikäli asioita ei korjata, etkä ole tyytyväinen kohteluusi, voit tehdä muistutuksen yksikönjohtajalle, tai kantelun valvovalle viranomaiselle. Aikuisen tehtävänä on auttaa ja tukea sinua siinä.

Voit lukea kantelun ja muistutuksen tekemisestä seuraavilta sivuilta:

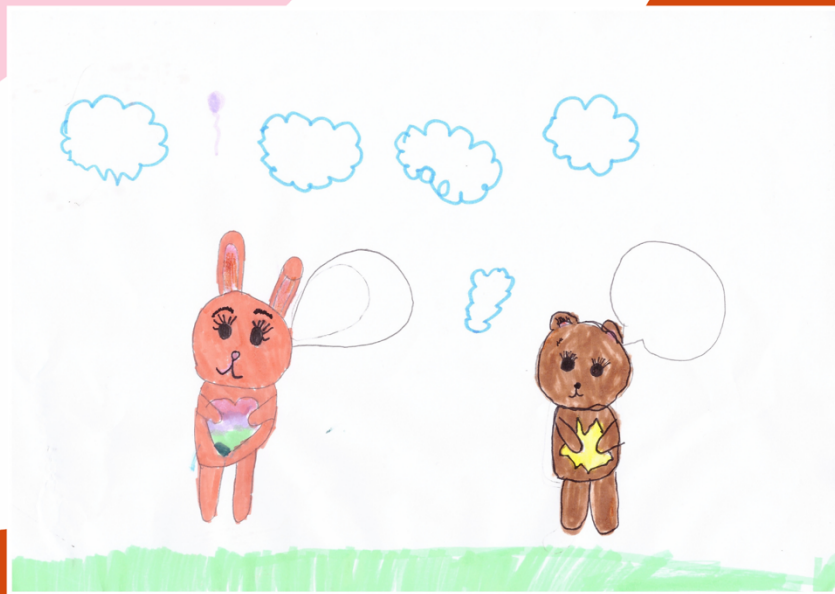

Puhelimellasi pääset tästä
Valviran sivulle

Puhelimellasi pääset tästä
Oikeusasiamiehen sivulle

15

16

Mielipiteesi on meille tärkeä.

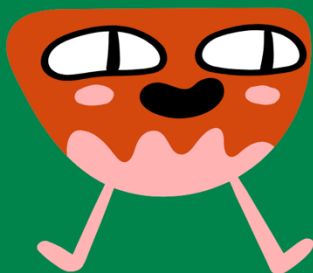
Sinulla on oikeus omaan mielipiteeseesi, toivomme että kerrot sen meille.

Jokaisella lapsella on oikeus onnellisuuteen ja hyvinvointiin, kerro meille mistä huomaamme sinun onnellisuuden ja hyvinvoinnin?

17

😊 Mitä sulle kuuluu?

Tehty sosionomiopintojen (AMK) opinnäytetyön kehittämistyönä 2021
Tarja Koski, Jenni Seppälä ja Marianne Vänskä

OTA MEIHIN YHTEYTTÄ

020 734 9150
Operaattori veloittaa yritysnumeroihin soittamisesta:
8,35 snt/puhelu + 16,69 snt/min.

info@humana.fi

Liite 9: Työelämäkumppanilta saadut palautteet

14.1.2021 [REDACTED] työryhmä, yksikönjohtaja [REDACTED] ja toiminnanjohtaja [REDACTED]

- kuvitus on ihana
- etenkin pienemmille lapsille varmasti mieluinen
- värimaailma on kiva
- rakenne hyvä, lapselle sopivassa muodossa, ei tule infoähkyä
- sisältö selkeä, ei yhtään byrokraattinen

15.1.2021 Yksikönjohtaja [REDACTED]

Minulle heräsi heti ajatus, että onpa upeasti tehty työ, josta varmasti yksiköt hyötyvät, -niin lapset kuin aikuisetkin. Muutamia pohdintoja kehittämisajatuksina:

- kiva, että opas ei ole perusvalkoinen, siinä on väriä ja kuvia. Kuvat ovat kahdentyylisiä, käsinpiirrettyjä ja koneella tehtyjä, halutaanko näyttää monimuotoisuutta ja erilaisuutta tässä vai olisiko jompikumpi linja yksistään selkeämpi? Itse pidän väreistä ja kuvista, pohdin asiaa aistilyherkän näkövinkkelistä.
- kivasti saatu koottua lakitekstejä lapsille ymmärrettävässä muodossa heidän oikeuksistaan
- pohdittavaksi teille (ongelma, joka tullut meille esiin): kun lait/asetukset/alussa mainittu Humanan lastensuojeluyksiköiden määrä muuttuvat, kuka pitää oppaan ajantasalla ja päivittää sen tiedot?
- lasten velvollisuuksissa puhutaan oman huoneen siivoamisesta ikätasoisesti, tämä ikätasoinen pohdituttaa lasten oppaassa sanana, olisiko heille joku muu sana parempi? Lisäisin tähän sivulle myös vaikka puhekuplaan tms. (jota jossain muualla käytättekään), että autamme sinua oppimaan asioita, jotka kuuluvat velvollisuuksiisi/talon tapoihin (tai jotain sinne päin), koska kaikki eivät vielä oikeasti osaa (ja tämä helpottaisi varmasti lapsen fiiliksiä sellaisessa tapauksessa).
- pohdin myös ohjeistusta kiinnipitojen kohdalta, että lapsi ohjataan omaan huoneeseen tilanteessa, voisiko olla jotain mainintaa, että hakeudu aikuisen luo tai omaan huoneeseesi, (jos kaikki aikuiset eivät ole kiinnipidossa mukana)? Ensimmäisen kiinnipidon näkijälle kova homma mennä huoneeseen peloissaan yksin.
- tässä pohdituttaa varmasti itseäni isoimmin se, joka ehkä joka kommentistanikin kuultaa läpi, että ajattelen varmasti näitä asioita oman yksikköni lasten ikäjakauman kautta ja tähän kaipaen ehkä hiukan sitä "pienempien" näkökulmaa asioihin. Nuorillahan luonnollisesti käsitys kyky erilainen ja heille tämä aivan superhomma!

Kaiken kaikkiaan tervetullut ja upea työ! Hyvä naiset!

15.1.2021 yksikönjohtaja [REDACTED]

Tämä on ihan todella hieno ja ihana! Paremmalla ajalla haluaisin tulostaa tämän ulos ja lukea ajatuksella, nyt oli niin kiirus aikataulu, että nopeasti ehdin vain katsomaan läpi. Itse kiinnitin huomiota joihinkin ulkoasuseikkoihin (esim tummanvihreä väri tai jokin tietty fontti) mutta ne taitavat olla enemmänkin makuasioita 😊 Sisältö on mielestäni todella hyvä ja lapsilähtöinen ❤️ Terhin kommentit oli hyviä!

15.1.2021 toiminnanjohtaja [REDACTED]

Kerrassaan loistavaan muotoon, lapsille laadittu opas. Ihanan pirteä ja iloinen kuvitus. En tiedä, johtuuko jostakin "puolittaisesta värisokeudesta" 😊, mutta minulla luettaessa teksti hieman hävisi tuohon vihreään pohjaan. Muuten hyvää pohdintaa [REDACTED] ja [REDACTED] vielä teille pohdittavaksi 😊 Tarjalle ja Jennille kanssa paljon terkuja-upeaa työtä tärkeän asian tiimoilta!!!

19.1.2021 viestintäjohtaja [REDACTED]

[REDACTED]
olette tehneet oikein loistavaa työtä! Saatte mielellään käyttää tässä Humanan nimeä ja logoa. Kuten itse sanoitkin, hieman on vielä viilaamista, mutta sitten on kova työ valmis. Kiitos ja onnea vielä kerran,
[REDACTED]